

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**MİLLET KIRAATHANELERİNİN KULLANICILAR
ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: MERKEZEFENDİ MİLLET
KIRAATHANESİ ÖRNEĞİ**

Şeyma GÜZELDAL
2501171393

TEZ DANIŞMANI
Prof. Dr. Ümit KONYA

İSTANBUL – 2022

ÖZ

MİLLET KIRAATHANELERİNİN KULLANICILAR ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ: MERKEZEFENDİ MİLLET KIRAATHANESİ ÖRNEĞİ

Şeyma GÜZELDAL

Antik dönemlerden itibaren kütüphanelerin insanlığa sunduğu temel fayda, bilginin muhafazasını sağlamak olmuştur. Son 2000 yılda birçok değişiklik ve yenilik meydana gelmesine rağmen kütüphanelerin asıl amaçları, daima kullanıcılarına aradıkları bilgiyi sunmak ve doğruya ulaşmalarına yardımcı olmaktır.

21. yüzyıla gelindiğinde kütüphanelerin toplum için sağladığı yarar, sadece kitaplara erişim değil, aynı zamanda bu mekanların bir tür yaşam merkezleri haline dönüşmüş olmasıdır. Günümüzde birçok türü bulunan kütüphanelerden halk kütüphaneleri ve millet kıraathaneleri de bu amaç doğrultusunda bireyin, bilgiye erişiminin yanı sıra sosyalleşmesine ve kültürel faaliyetlerde bulunabilmesine olanak sağlayan merkezler haline dönüşmüştür. Nitekim insanlar kütüphanelere sadece bilgi aramak için değil, aynı zamanda sosyalleşmek için de gelmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın birinci bölümünde Halk Kütüphanesi tanımı, işlevi ve Türkiye'deki durumu hakkında bilgiler verilmiş, halk kütüphanelerinin eğitim sürecinin desteklenmesinde önemli bir rol oynadığı ortaya koyulmuştur. İkinci bölümde millet kıraathanelerinin kurulmasında örnek alınan "kıraathane" kültürünün geçmişi ve geçirdiği evreler hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca millet kıraathanelerinin ağırlıklı kullanıcı kitlesini oluşturan genç nesil üzerindeki etkileri ve bu kütüphanelerin sosyalleşmeye katkıları da incelenmiştir. Nitekim genç nesil için millet kıraathaneleri, çalışma grupları oluşturup birlikte ders çalışabildikleri, diğer okuyucular için de kültürel faaliyetlerde ve fikir alışverişinde bulunabildikleri mekanlar olarak göze çarpmaktadır. Ayrıca, millet kıraathanelerinin sanatçılar ve sanat meraklıları için, sergiler düzenlemek ve kendilerini tanıtmak için bir mekân olarak kullanıldığı da görülmüştür. Bu bağlamda halk kütüphaneleri ve millet kıraathaneleri çeşitli benzerlikler ve farklılıkları açısından incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise 2018'den itibaren Türkiye'de açılmaya başlanan millet kıraathanelerinin, Merkezefendi Millet Kıraathanesi kullanıcıları üzerindeki etkileri ve

özellikle genç ve okuyan nüfusun yoğun olduğu ülkemizde sıklıkla tercih edilen ders çalışma mekanları olarak kullanıcılarının bu kütüphaneler hakkındaki deneyimleri ve olumlu/olumsuz tecrübeleri araştırılmıştır.

Bu amaç doğrultusunda, araştırma Zeytinburnu Merkezefendi Millet Kırathanesi kullanıcıları üzerinde yapılmış ve anket tekniğı kullanılarak birtakım sonuçlara ulaşılmıştır. Bu sonuçlar ışığında, bu kütüphanelerin kullanıcı üzerindeki etkisi ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kütüphane, Halk Kütüphanesi, Millet Kırathanesi, Kullanıcı Memnuniyeti, Merkezefendi Millet Kırathanesi.

ABSTRACT

The Effects of the Public Reading Space on the Users: The Case of Merkezefendi Millet

Kıraathanesi

Şeyma GÜZELDAL

Since ancient times, the main benefit that libraries have offered to humanity has been the preservation of information. Although many changes and innovations have occurred in the last 2000 years, the main purpose of libraries has always been to provide users with the information they are looking for and to help them reach the truth.

In the 21st century, the benefit of libraries for society is not only access to books, but also the transformation of these places into living centers. Among the many types of libraries available today, public libraries and national libraries have turned into centers that allow individuals to socialize and engage in cultural activities as well as access to information for this purpose. As a matter of fact, people come to libraries not only to search for information but also to socialize.

Accordingly, in the first part of the study, information about the definition, function and status of public libraries in Turkey is given, and it is revealed that public libraries play an important role in supporting the educational process. In the second part, information about the history and phases of the "kırathane" culture, which was taken as an example in the establishment of nation cafes, was given. In addition, the effects of these libraries on the young generation, which constitutes the predominant user group of the nation's cafes, and the contributions of these libraries to socialization were also examined. As a matter of fact, for the young generation, the national libraries stand out as places where they can form study groups and study together, and for other readers, they can engage in cultural activities and exchange ideas. It has also been observed that public libraries are used as a place for artists and art enthusiasts to organize exhibitions and promote themselves. In this context, public libraries and national libraries are analyzed in terms of various similarities and differences. In the third part, the effects of the nation cafes, which have been opened in Turkey since 2018, on the users of the Merkezefendi Millet Kıraathanesi and the experiences and positive/negative experiences of the users about

these libraries as frequently preferred study places in our country, where the young and studying population is dense.

In line with this purpose, the research was conducted on the users of Zeytinburnu Merkezefendi Millet Kırathanesi and some results were obtained using the survey technique. In the light of these results, the impact of these libraries on the users was revealed.

Keywords: Library, Public Library, Millet Kırathanesi, User Satisfaction, Merkezefendi Millet Kırathanesi.

ÖNSÖZ

“Millet Kır athanelerinin Kullanıcılar Üzerindeki Etkileri: Merkezefendi Millet Kır athanesi Örneği” başlıklı tez çalışmamda bana fikirleriyle katkıda bulunan, çalışmamın başından sonuna kadar kıymetli yardımlarıyla bana rehberlik eden, takıldığım noktalarda sorularımı güler yüzle ve içtenlikle cevaplayan akademik danışmanım ve değerli hocam Sayın Prof. Dr. Ümit Konya’ya en içten teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırmalarım sırasında yardımlarını esirgemeyen Zeytinburnu Millet Kır athaneleri Koordinatörü Sayın Selahattin Öztürk’e, Zeytinburnu Merkezefendi Millet Kırâathanesi çalışanlarına, yüksek lisans eğitimim boyunca gerek ders döneminde gerekse tez yazım sürecinde desteğini esirgemeyen yol gösteren değerli meslektaşım Serhat Uran’a, eğitim hayatım boyunca anlayış göstererek izinler konusunda yardımcı olan FSM Vakıf Üniversitesi Kütüphane Daire Başkanımız Asude Tavus’a, çalıştığım kurumda desteğini hep en yakınımnda hissettiğim kıymetli Bahar Avcı’ya, tezimle ilgili teknik işlemler ve nice sayısız yardımları için değerli Nektel Demir’e, tezimle ilgili akademik açıdan yardımlarını esirgemeyen çok kıymetli Doç. Dr. Melek Astar’a teşekkürü borç bilirim.

Varlıklarıyla hayatıma anlam katan değerli kızlarım N zenin ve Neva’ya, tez süresince sabırla, özveriyle ve güler yüzle kızlarımla ilgilenip bana en önemli desteği veren, bana inanan kıymetli Annem Necibe Yeniçeri, Babam Mustafa Yeniçeri ve kız kardeşim Şüheda Yeniçeri’ye teşekkürlerin en güzelini sunarım.

Tez çalışmam süresince gösterdiği fedak rlık ve yaptığı katkılarla bana destek olan eşim Dr. Yasin G zeldal’a sonsuz sevgi ve şükranlarımı sunarım.

İstanbul, 2022

Şeyma GÜZELDAL

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	ii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ.....	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
RESİMLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR.....	xv
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HALK KÜTÜPHANELERİ

1.1. Tanım	4
1.2. Halk Kütüphanelerinin Amaçları	5
1.3. Halk Kütüphanelerinin İşlevleri	6
1.4. Türkiye’de Halk Kütüphanelerinin Tarihsel gelişimi	9
1.5. Türkiye’de Halk Kütüphanelerinin Günümüzdeki Durumu	16
1.6. Halk Kütüphanelerinin Yapısal Unsurları.....	20
1.6.1. Kullanıcı.....	20

1.6.2. Derme	20
1.6.3. Personel	21
1.6.4. Bütçe.....	23
1.6.5. Bina	23
1.7. Halk Kütüphanelerinin Halk Eğitimindeki Rolü.....	24
1.7.1. Okuma Alışkanlığı Kazandırma.....	27
1.7.2. Yaşam Boyu Öğrenme	29
1.7.3. Kültürü Aktarma Rolü.....	30

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLET KIRAATHANELERİ

2.1 Kırathane ve Kahvehane Tanımı	32
2.2. Türk Kültür Tarihinde Kırathaneler	33
2.3. Tarihte İstanbul'daki Kırathaneler	36
2.3.1. Beyazıt'ta "Sarafim Kırathanesi"	37
2.3.2. Babıâli'de Meserret Kırathanesi.....	39
2.3.3. Şehzadebaşı'nda Fevziye Kırathanesi	40
2.3.4. Beyoğlu- Elit Kırathanesi	41
2.4. Millet Kırathaneleri	43
2.5. İstanbul'daki Millet Kırathaneleri Örnekleri.....	44

2.5.1. Merkezefendi Millet Kır�aathanesi.....	46
2.5.2. Seyyidnizam Millet Kır�aathanesi	50
2.5.3. Zeytinburnu Millet Kır�aathanesi	51
2.5.4. Veliefendi Millet Kır�aathanesi	52
2.5.5. Nevmekân Bağlarbaşı	53
2.5.6. Nevmekân Sahil	55
2.5.7. Nevmekân Selimiye	56
2.5.8. �sk�dar Haluk Dursun Kütüphanesi ve Mehmet Genç Kütüphanesi.....	57
2.5.8. Beykoz Millet Kır�aathanesi.....	58
2.5.9. Başakşehir Millet Kır�aathanesi	59
2.6. Millet Kır�aathaneleri ve Z Kuşağı Kullanıcılar.....	61
2.7. Millet Kır�aathanelerinin Z Kuşağı Kullanıcılarının Kitap Okumasına Katkısı	62
2.8. Sosyalleşme Mekânı olarak Millet Kır�aathaneleri	64
2.9. Halk Kütüphaneleri ve Millet Kır�aathanelerinin Ortak Yönleri	67
2.10. Halk Kütüphaneleri ve Millet Kır�aathanelerinin Farklı Yönleri	70

      B   

MERKEZEFEND  M LLET K RAATHANES  KULLANICI MEMNUN YET ANKET 

3.1. Anket �alışmasının Amacı, Anakütle ve �rneklem	72
3.2. Veri Toplama Aracı.....	73

3.3. Uygulama	73
3.4.Araştırma Bulguları ve Araştırma Sorularının Değerlendirilmesi	74
3.5. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve Bulgular	86
SONUÇ	90
KAYNAKÇA	97
EKLER.....	110

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.3.1: Kütüphane Türlerinin Karşılaştırmalı Özellikleri.....	8
Tablo 2.10.1: Millet Kırâathaneleri ile Halk Kütüphanelerinin Karşılaştırmalı Özellikleri	71
Tablo 3.5.1: Anket Sorularına Verilen Cevapların Sayısal ve Yüzde Oranı Dağılımı Tablosu.....	86

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1:Kullanıcıların Cinsiyete Göre Dağılımı.....	74
Şekil 2: Kullanıcıların Yaşa Göre Dağılımı	75
Şekil 3: Kullanıcı Profili Dağılımı.....	76
Şekil 4: "Kıraathane" İfadesinin Anlamının Araştırmaya Katılan Bireylere Göre Dağılımı...	77
Şekil 5: Kullanıcıların Kıraathaneyi Kullanım Amacına Göre Dağılımı.....	78
Şekil 6: Ankete Katılan Kullanıcıların Kullanım Saatlerine Göre Dağılımı.....	79
Şekil 7: Ankete Katılan Kullanıcıların Kıraathaneden Haberdar Olmalarına Göre Dağılımı .	80
Şekil 8: Ankete Katılan Kullanıcıların Kıraathaneyi Tanımlamalarına Göre Dağılımı.....	81
Şekil 9: Ankete Katılan Kullanıcıların Kıraathaneyi Kullanımına Başladıktan Sonra Hayatlarındaki Değişme Göre Dağılımı.....	82
Şekil 10: Kıraathane'nin Konumunun Kullanıcı Üzerindeki Memnuniyetine Göre Dağılımı .	83
Şekil 11: Ankete katılan kullanıcıların kıraathanenin 7/24 hizmet vermesine verdikleri cevabın dağılımı.....	84
Şekil 12: Ankete katılan kullanıcıların yiyecek ve içecek ikramına olan memnuniyet dağılımı.....	85

RESİMLER LİSTESİ

Resim 2. 1: Şems-i Sivasi İl Halk Kütüphanesi	19
Resim 2. 2: Şems-i Sivasi İl Halk Kütüphanesi Çalışma Alanı	19
Resim 2. 3: Meserret Kahvesi	40
Resim 2. 4: Elit Kahvesi'nde Cemil Meriç ve Dönemin Edebiyatçıları.....	42
Resim 2. 5: Merkezefendi Millet Kırathanesi	50
Resim 2. 6: Seyyidnizam Millet Kırathanesi.....	51
Resim 2. 7: Zeytinburnu Millet Kırathanesi.....	52
Resim 2. 8: Veliefendi Millet Kırathanesi.....	53
Resim 2. 9: Nevmeân Bağlarbaşı	54
Resim 2. 10: Nevmeân Sahil.....	55
Resim 2. 11: Nevmeân Selimiye	56
Resim 2. 12: Üsküdar Haluk Dursun Kütüphanesi	57
Resim 2. 13: Üsküdar Mehmet Genç Kütüphanesi	58
Resim 2. 14: Beykoz Millet Kırathanesi	59
Resim 2. 15: Başakşehir Millet Kırathanesi	60
Resim 2. 16: Erdemli İlçe Halk Kütüphanesi.....	69
Resim 2. 17: Eskişehir İl Halk Kütüphanesi	69
Resim 2. 18:Burdur İl Halk Kütüphanesi.....	70

Resim Ek 1: Kütüphane Giriş.....	119
Resim Ek 2: Kütüphane İç Bölüm.....	120
Resim Ek 3: İkram Bölümü.....	121
Resim Ek 4: Çok Amaçlı Salon.....	122
Resim Ek 5: Danışma.....	123
Resim Ek 6: Dinlenme Salonu	124
Resim Ek 7: Randevu Alanı.....	125
Resim Ek 8: Merkezefendi Millet Kiraathanesi Dış Görünüm	126
Resim Ek 9: Merkezefendi Millet Kiraathanesi Dış Görünüm (Gece)	126

KISALTMALAR

BBY	:	Bilgi ve Belge Yönetimi
C.	:	Cilt
DVD	:	Digital Versatile Disk
IFLA	:	International Federation of Library Associations and Institutions
İBB	:	İstanbul Büyükşehir Belediyesi
KYGM	:	Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü
md.	:	Madde
UNESCO	:	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
RFID	:	Radio Frequency Identification
s.	:	Sayfa
TÜİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu
TDK	:	Türk Dil Kurumu
vb.	:	ve benzeri

GİRİŞ

Toplumsal bir varlık olan insan, doğayla ve diğer insanlarla sürekli bir iletişim içerisinde. Bu sebeple insan, bu iletişimi devam ettirebilmek için daima bilgiye ihtiyaç duymuştur. Bilginin toplumsal hayattaki değeri ise her geçen gün artmaktadır. Bu bağlamda kütüphanelerin, insanların bilgiye ulaşmasında, onu elde edip kullanmasında, zamanlarını verimli bir şekilde değerlendirmesinde çok önemli bir yeri vardır.

Okumak veya çalışmak amacıyla insanların gittikleri, bünyesinde kitap ve basılı diğer materyallerin bulundurulduğu bina veya oda şeklinde tanımlanabilen kütüphaneler, bilgiye erişim noktasında en önemli mekanlardan biri olarak kabul edilmektedir. Halk kütüphaneleri de demokrasi düşüncesi üzerine kurulmuş bir sosyal teşkilat olup, kamu tarafından fonlanan ve kullanımı toplumdaki herhangi bir sınıf insanla sınırlı olmayan, herkesin ücretsiz olarak erişebildiği bir kütüphane türüdür. Bununla birlikte halk kütüphaneleri, okuryazarlığın teşvik edildiği, her yaş için geniş bir okuma yelpazesi sağlayan ve toplum yaşamının vazgeçilmez bir parçası olarak kabul edilen mekanlardır. Kütüphane kaynaklarının ve hizmetlerinin kullanıcılar tarafından en üst düzeyde kullanılması, halk kütüphanesinin ana güdüsüdür. Halk kütüphanesi bireylerin ve grupların eğitim, bilgi ve eğlence dahil kişisel gelişim ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli ortamlarda kaynak ve hizmetler sunmayı temel gaye edinmiştir.

Günümüzde tekrar canlandırılmak istenen "kıraathane" kültürünün bir sonucu olarak ortaya çıkan millet kıraathaneleri de temelde halk kütüphaneleri ile birçok noktada benzer hedeflere sahiptir. Bu kütüphanelerin, kullanıcılarına sağladığı sosyal imkanlar ve çalışma saatleri başta olmak üzere halk kütüphanesinden ayrılan birtakım yönleri bulunduğundan, kullanıcılar üzerindeki etkilerini incelemek, bu konuda gelinen noktayı göstermesi açısından önem arz etmektedir.

Kütüphaneler, yerel ve ulusal tarihleriyle uyum içinde gelişmiştir. Siyasi, ekonomik ve sosyal koşullar kütüphaneleri yaratır, şekillendirir ve geliştirir. Kütüphaneler arasında çeşitlilik ve farklılık bulabiliriz. Bu çalışmanın amacı da Türkiye'de 2018 yılından itibaren açılmaya başlanan millet kıraathanelerinin, bu kütüphaneleri ilk kez kullanacak olan kişiler ve hâlihazırda "Halk Kütüphanesi" kullanıcısı olan bireyler üzerindeki etkileri ve bu kütüphanelerin olumlu-olumsuz yönlerini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda 2016 yılında "Merkezeferdi Şehir Kütüphanesi" olarak kullanıma sunulan, 2018'de millet kıraathanelerinin ilk örneklerinden olan "Merkezeferdi Millet Kıraathanesi" bu türün ilk örneklerinden birisi olması açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle çalışmada "Merkezeferdi Millet Kıraathanesi" kullanıcıları üzerinde yapılan anketin sonuçları önemli veriler sunacaktır.

Çalışmanın hipotezi şu şekilde belirlenmiştir: "Merkezeferdi Millet Kıraathanesi özelinde, millet kıraathanelerinin sunduğu imkanlar, diğer kütüphane türleriyle kıyaslandığında, özellikle genç nesil kullanıcıların kütüphanelere olan ilgisini ve memnuniyetini arttırmaktadır."

Buna göre çalışmada gözlem, mülakat ve anket tekniği kullanılmıştır.

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde halk kütüphanelerinin tarihsel gelişimi ve günümüzdeki durumu, bu kütüphanelerin yapısal unsurları ve halk üzerindeki etkileri incelenecektir.

İkinci bölümde millet kıraathanelerinin kurulmasının temel gayelerinden olan "kıraathane" kültürünün tarihi, Türk kültüründe yer etmiş olan "kahvehane" ve "kıraathane" kavramlarının içerikleri, İstanbul'da kurulmuş olan kıraathaneler ve bu kıraathanelerin işlevleri incelenecektir. Ayrıca yine İstanbul'da açılan bazı Millet Kıraathanesi örnekleri üzerinden bu millet kıraathanelerinin temel özellikleri ve sunduğu imkanlar ele alınacaktır. Ayrıca millet kıraathanelerinin Z kuşağı üzerindeki etkisi, Z kuşağının kitap okumasında millet kıraathanelerinin etkisinden bahsedilecek ve sosyalleşme mekanları olmaları bakımından ne tür faydaları olduğu incelenecektir.

Bu bölümde son olarak Halk Kütüphanesi-Millet Kırâathanesi karşılaştırması yapılarak, her iki kütüphane türünün benzer ve farklı yönleri ele alınacaktır.

Son bölümde ise "Merkezefendi Millet Kırâathanesi"  zelinde millet kır athanelerinin kullanıcı üzerindeki etkisi, bu amaç doğrultusunda yapılmış olan anket sonuçlarından elde edilen verilerin değerlendirilmesi yapılacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

HALK KÜTÜPHANELERİ

1.1. Tanım

Toplumun her kesiminin eşit bir şekilde faydalandığı halk kütüphaneleri ise kütüphane türleri arasında en geniş kitleye hitap etmesiyle dikkat çekmektedir. Yerel bilgi merkezleri olan ve her türlü bilgiyi kullanıcılarının hizmetine sunan halk kütüphanelerinin çeşitli kaynaklarda birden fazla tanımı yapılmıştır. Bu tanımlardan bazıları şöyledir;

Hasan Keseroğlu, halk kütüphanelerini, “bir toplumda yaşayan kişiler arasında hiçbir ayırım gözetmeden onların eğitim kültür ve bilgi gereksinimlerini karşılıksız olarak yerine getirmeyi ve boş zamanlarını değerlendirmeyi amaçlayan kurumlardır” şeklinde tanımlamıştır (Keseroğlu, 1989, s. 30). Osman Ersoy ise, Kütüphaneler Komitesi Raporu’nun verdiği tanımdan yararlanarak, “kadın-erkek, her yaşta, her seviyede ve her meslekten okuyucunun çeşitli konulardaki fikir ürünlerinden ücretsiz ve serbestçe yararlanmasını sağlayarak bölgenin kültürel, sosyal ve teknik kalkınmasına yardımcı olan kurumlardır” şeklinde bir tanım geliştirmiştir (O. Ersoy, 1966, s. 30). Bu tanımda halk kütüphanelerinin hiçbir ayırım yapılmaksızın herkesin kütüphanesi niteliği taşıdığı vurgulanmaktadır.

IFLA (Uluslararası Kütüphane Dernekleri Federasyonu), halk kütüphanelerini bireylerin ve toplumun faydasına dair çok çeşitli bilgiye yerel düzeyde erişim sağlayan toplumsal bir araç olarak tanımlamaktadır. UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve kültür Örgütü) ise halk kütüphanelerinin, gönüllülük esasına dayalı bir bilgi merkezi olması üzerinde önemle durmuştur. (B. Yılmaz, 2004, ss. 39, 150). Yine UNESCO’nun başka bir tanımında halk kütüphaneleri eğitim, bilgi ve kültür için yaşayan bir güç, aynı zamanda da insanlar ve milletler arasında barış ve anlayışı

özendirmek için gerekli bir kurum olarak ifade edilmiştir. Halk kütüphanelerini diğer kütüphane türlerinden ayıran önemli noktalara değinen Henry Campbell, bunu üç şarta bağlamış ve bunları; halk kütüphanesinin kolayca ulaşılabilir olması, toplumdaki bireylerin serbestçe ve eşit şartlarda onu kullanabilmeleri, hizmetleri için kullanıcılarından para almaması olarak belirtmiştir (Campbell, 1988, s. 10).

Yukarıdaki tanımlardan hareketle halk kütüphaneleri için güncel bir tanım geliştiren Ümit Konya, “halk kütüphanesi kullanıcılar arasında ırk, dil, din, cinsiyet vb. ayırım yapmayan, bulunduğu bölgenin her türlü bilgi gereksinimini karşılayan, güncel elektronik bilgi kaynaklarını izleyerek, ücretsiz kullanıma sunan, hizmetlerde sürdürülebilir bir yapıya sahip olan bir bilgi merkezi” olarak tanımlamıştır (Konya, 2017, s. 26).

Tanımlar genel olarak incelendiğinde, halk kütüphanelerinin herhangi bir ayırım gözetilmeksizin toplumun tüm fertlerinin eşit olarak hizmet sağlaması en kapsayıcı tanım olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun dışında aynı zamanda halk kütüphaneleri, okuryazarlığın artmasını sağlayan, her yaş için birden çok alanda okuma imkânı veren ve toplumun bilgi hizmetleri merkezleri olarak toplum yaşamının vazgeçilmez bir parçası olarak tanımlanabilir.

1.2. Halk Kütüphanelerinin Amaçları

Halk kütüphanelerinin amaçları 19. yüzyılın ikinci yarısında eğitim, kültür, bilgi ve boşa geçen zamanların olumlu yönde değerlendirilmesi olarak ortaya konmuş, diğer bir deyişle günümüzdeki amaçlarını henüz kurulduğu yüzyılda kazanmıştır (Keseroğlu, 1989, s. 36). Halk kütüphanesinin amaçları Public Library Manifesto (Halk Kütüphaneleri Bildirisi) olarak 1949’da UNESCO/IFLA tarafından ortak hazırlanan ve 29 Kasım 1994’te Paris’te yenilenen bir belgedir. Bu belgede şu ilkeler yer almaktadır:

"Küçük yaşlardaki çocuklara okuma alışkanlıklarının kazandırılması ve güçlendirilmesine katkı sağlamak; her düzeyde, hem bireysel hem de kişisel eğitimle birlikte örgün eğitimi de desteklemek; kişisel gelişim adına fırsatlar sağlamak;

çocukların ve gençlerin hayal gücünü ve üretkenliğini teşvik etmek; kültürel miras bilinci, sanatın takdir edilmesi, bilimsel kazanımlar ve yenilikleri desteklemek; tüm gösteri sanatlarının kültürel ifadelerine erişim sağlamak; kültürler arası ilişkileri geliştirmek ve kültürel çeşitliliği desteklemek; sözlü geleneği desteklemek; halkın toplumsal bilgiye erişimini sağlamak; yerel işletmelere, derneklere ve çıkar gruplarına elverişli bilgi hizmetleri sağlamak; bilgi okuryazarlığı becerilerinin geliştirilmesine imkan sağlamak; tüm yaş grupları için okuryazarlık faaliyetlerine ve programlarına destek vermek ve gerektiğinde bu tür faaliyetlere öncülük etmek" (Gill, 2013, ss. 24-30; B. Yılmaz, 2004, s. 151).

Halk kütüphanelerinin bulundukları ülkelerdeki insanların bilgi düzeyi ve kültürel yapısı ile orantılı olarak bu amaçların sınırlarının genişleyeceğini ya da daralacağını söylemek mümkündür (Keseroğlu, 1989, s. 48).

1.3. Halk Kütüphanelerinin İşlevleri

Halk kütüphanelerinin birincil işlevi, ana felsefesinde yer alan “herkese” hizmet sunma ilkesini yerine getirmektir. Halk kütüphaneleri, ziyaretçilerin günlük hayata dair bilgi ihtiyaçlarını karşıladıkları, yeni bilgiler kazandıkları, bireysel ilgi alanlarını geliştirdikleri, arkadaşlarıyla buluştukları, kültürel etkinliklerde bulundukları yerler olmalarının yanı sıra, ortak bir alan olması bakımından farklı kullanıcıları çekme özelliğine de sahiptir (Kakırman Yıldız, 2018, s. 412).

Ülkemizdeki halk kütüphanelerinin hizmet politikalarının belirlenmesine ilişkin 2012 yılında “Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği” yayımlanmıştır. Buna göre, bu yönetmelikçe tarif edilen halk kütüphanesinin işlevleri şöyledir: Ülkemizdeki halk kütüphanelerinin hizmet politikalarının belirlenmesine ilişkin 2012 yılında “Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği” yayımlanmıştır. Buna göre, tarif edilen halk kütüphanesinin işlevleri şöyledir:

"Bireysel ve hayat boyu öğrenme faaliyetlerini destekleme; öncelikli olarak çocuklar olmak kaydıyla, bölge halkında okuma bilinci ve kütüphane kullanım alışkanlığı kazandırma; toplumun bilgi okur-yazarlığı yetisi edinmesini ve bunu geliştirmesini sağlama; her seviyede örgün ve yaygın eğitimi destekleme; çocuk ve gençlerin zihinsel üretkenliklerini geliştirmelerini destekleme ve bu yönde imkanlar sağlama; bulunduğu bölge başta olmak üzere, toplumun kültürel ve ekonomik kalkınmasına destek olma; sözlü yerel kültür mirasının bir araya getirilmesi, düzenlenmesi,

muhafaza edilmesi, kullandırılması ve gelecek nesillere aktarılmasına katkı sağlama ve destekleme; kültürler arası iletişimi geliştirmeye katkı sağlama" (*Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği*, 2012 md.6).

Halk kütüphanelerinin görevleri arasında, bilgi kaynaklarını muhafaza etme, eğitim, araştırma ve boşa geçen zamanları değerlendirme en önde gelenleri arasında gösterilebilir (Atılğan, 1991, s. 70). Tüm bu işlevlerin yerine getirilmesinin, kütüphane civarında yaşayan bölge halkının okuma oranının ve eğitim seviyesinin artmasına, kültürel mirasın değer kazanmasına, engelli bireylerin topluma entegre olmasına ve benzeri birçok gelişmeye öncülük edeceği düşünülmektedir. Halk kütüphanesi görevlerinin yenilikçilik temelinde yeniden değerlendirilmesi, aynı şekilde üzerinde durulması gereken önemli konulardan biridir (Konya, 2017, s. 28).

Kütüphanelerin görevleri, hizmet ettikleri kesimin eğitim ve kültür seviyesini artırmak ve onlara bilgiyi en iyi ve en doğru şekilde sunmaktır (Atılğan, 1991, s. 70). Bu sebeple halk kütüphanelerinde tüm yaş gruplarının ihtiyaçları doğrultusunda materyaller bulunmalıdır. Bunlar, geleneksel materyallerin yanı sıra her türlü uygun medya ve modern teknolojiyi de içermelidir. Ayrıca bir halk kütüphanesinin işlevleri diğer kütüphane türlerinin işlevleriyle birçok açıdan örtüşmektedir. Halihazırda halk kütüphanesini diğer kütüphanelere oranla öne çıkaran bu yönüdür ve aşağıda belirtilen amaç ve işlevler evrenseldir (Keseroğlu, 2016, s. 406; Latimer & Niegaard, 2008, s. 34).

Özellik	Ulusal Kütüphane	Üniversite Kütüphanesi	Özel Kütüphanesi	Okul Kütüphanesi	Arşiv	Halk Kütüphanesi
İşlev	Ulusal Bellek				Kurum / Kuruluş Belleği	Yerel Bellek
Hizmet	Ulusal Eşgüdüm	İşbirliği		İşbirliği		Yerel eşgüdüm ve işbirliği
Kullanıcı	Araştırmacıya hizmet	Araştırmacıya hizmet	Araştırmacıya hizmet	Öğretmen-öğrenciye hizmet	Kurum içi hizmet	Herkese hizmet
Derme	Her konuyu içerir	Eğitim öğretim sınırları içinde	Kurumun amaçları içinde	Eğitim öğretim sınırları içinde	Kendiliğinden oluşur	Her konuyu içerir. Yerel bilgide derinlik

Tablo 1.3.1: Kütüphane Türlerinin Karşılaştırmalı Özellikleri

Bir halk kütüphanesinin çok önemli bir diğer işlevi, kendi kendine eğitim için bir merkez olarak hizmet verebilmesidir. Okullar ve üniversiteler gibi örgün eğitim kurumları, bir kişiye belirli bir süre boyunca belirli konularda resmi bir şekilde eğitim olanağı sağlayabilmektedir. Ancak bir kişinin, kendi durumuna uygun bir hızda veya zamanda bilgi edinmek istediği çeşitli ilgi alanları olması da muhtemeldir. En önemlisi, birey bunu okul dışı kanallar aracılığıyla yapmak isteyebilir. Halk kütüphanesi, kişinin yaşamı boyunca ilgi alanlarına uygun kendi kendine eğitim sağlamasına imkân tanıyan bir kurumdur. Bu türden bir kendi kendine eğitim, kişinin hayatını büyük ölçüde zenginleştirir. Örneğin hobi olarak saatçiliğe doğuştan gelen bir

arzusu olan bir saat tamircisinin durumunu düşünülduğünde, halk kütüphanesi böyle bir bireye saatin mekanizmasını anlaması, onu etkili bir şekilde kullanması vb. için başlangıçta teknik olmayan bir dilde uygun bilgi ve materyal sağlayarak saatçiliği bir hobi olarak geliştirmesine yardımcı olur. Zamanla saatçiliğin temellerini öğrendikçe, kütüphane ona ilgisini devam ettirmesi için ek materyaller sağlar. Böylece bu kişi boş zamanlarını, hayata bakışını zenginleştiren hobisini kendi yöntemleriyle öğrenme arzusunu yerine getirerek geçirmesini sağlar.

1.4. Türkiye’de Halk Kütüphanelerinin Tarihsel gelişimi

Avrupa’da 19. yüzyılda sanayi devrimi sırasında ortaya çıkan halk kütüphaneleri işçi sınıfının eğitimini sağlamak için açılmış ve boş zamanlarının değerlendirildiği bir yer olarak görülmüştür (McMenemy, 2008, ss. 24-25). Türkiye’de ise halk kütüphanesi kavramının kullanılışı çok daha yenidir. Her ne kadar terim olarak Cumhuriyet döneminde ortaya çıksa da, halk kütüphanelerinin halka ücretsiz kütüphane hizmeti sunma eylemi oldukça eskidir. “Halk Kütüphanesi”, Halkevleri, Türk Ocakları, Kütüphane-i Umumi ve vakıf kütüphaneleri ile ilişkilendirildiğinde bu tarihsel arka planı görmek mümkündür (Keseroğlu, 1989, s. 81). Nitekim bu kurumlar günümüzdeki halk kütüphanelerinin temeli oluşturmaktadır. Bu bağlamda Cumhuriyet dönemi Türk kütüphaneciliğini doğru anlamak, Osmanlı Devleti’nin kütüphane ve kütüphanecilik sistemi yanında kimi siyasal ve yasal değişimleri de genel olarak bilmeyi gerekli kılmaktadır. Çünkü Türkiye Cumhuriyeti, kütüphaneler açısından Osmanlı İmparatorluğu’nun kitap ve kütüphane mirası üstüne kurulmuş ve geliştirilmiştir (Keseroğlu, 2018, s. 17; B. Yılmaz, 2010, s. 304).

Türkiye Cumhuriyeti ile birlikte kütüphanecilik alanında hızlı ve Batı örnekli kütüphane kurma çabaları dikkat çekmektedir. Bu çabaların başında 1924 yılında yayımlanan “Tevhid-i Tedrisat”, öğretimde birlik yasasının etkisi görülecektir. Bu yasa ile bütün öğretim kurumları Milli eğitim bakanlığı çatısı altında toplanırken 1925 yılında yayımlanan tekke ve zaviyelerin kapatılmasına ilişkin yasa ile de buralarda

bulunan kütüphanelerin kitapları kent merkezlerinde toplanacaktır (Keseroğlu, 2004, s. 25).

Sefercioğlu'na göre “Tevhid-i Tedrisat Kanunu” ile birlikte kütüphaneler de devletin koruyuculuğu altına alınmış ve böylece eğitim-öğretim ile ilgili devlet politikasının bir parçası olmuşlardır. Bu yasanın uygulanması ile birlikte Türkiye’de eğitim sisteminin değiştiği tek ve ulusal bir eğitim yapısına geçildiği ve bunun da Türkiye’deki kütüphane hizmetlerini doğrudan etkilediği ve değiştirdiği bilinmektedir. Böylece bu tarihten itibaren kütüphaneler, devletin himayesi altına alınmış kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Sefercioğlu, 1999, s. 13). Bu kurumların çeşitli ilgi ve ihtiyaca göre sınıflandırıldığını bilinmektedir. Bu kurumlar tarihsel sırası ile millet mektepleri, Türk ocakları, halkevleri ve köy enstitüleri şeklinde sıralanabilir.

1928 yılı sonunda Arap harfleri yerine Latin harflerinin kullanılmaya başlamasıyla okur yazar oranının birden düşmesine ve Arap harfleriyle yazılmış kitapların birden arka planda kalmasına yol açmıştır (Keseroğlu, 2004, s. 26). Bu sebeple Cumhuriyetin ilk yıllarında ülkenin çağdaş uygarlık düzeyine gelebilmesi için birtakım inkılapların yapılması gerekmiştir. Eğitimli vatandaşların yetişmesini sağlamak, aydın kesim ile köylü halk arasındaki kopukluğu ortadan kaldırmak ve yeni düzen çalışmalarında vatandaşların desteğini almak için Türk toplumuna okuma-yazma öğretmek başlıca hedefler arasında olmuştur. Bu amaç doğrultusunda öncelikle Latin harflerinin öğretilmesi ve benimsetilmesi için okuma yazma seferberliği başlatılmıştır. İşte bu hedefe ulaşmak için de 1928 sonlarında Mustafa Necati’nin Milli Eğitim Bakanlığı sırasında Millet Mektepleri kurulmuştur (Çiftcioğlu, 2007, ss. 15-16).

1928-1948 yılları arasında halkın eğitimi ile ilgili çalışmaları üstlenen Millet Mektepleri, bu dönemde dünya ekonomisini etkisi altına alan bunalımın Türkiye’yi de etkilemesi sebebiyle bütçeden yeteri kadar destek alamamış, bu da Millet Mektepleri’nin faaliyetlerinin zamanla azalmasına yol açmıştır. Ekonomik yetersizliklerin yanı sıra Milli Eğitim ve Mülkiye Müfettişlerinin sert bir disiplinle uygulaması gereken denetimden vazgeçmesi, Millet Mektepleri’nden elde edilen

verimin azalmasına yol açmış, bunlara ek olarak köylerde beklenen karşılığın alınamaması ve bu oluşumun gün geçtikçe siyasi çıkarların gölgesinde kalması gibi etkenler de Millet mekteplerinin sonunu getirmiştir (Bozkurt & Bozkurt, 2009, s. 130).

Bir diğer kurum ise gönüllü bir kültür kuruluşu olan Türk Ocakları'dır. 1912'de kurulan Türk Ocakları, halk eğitimi çalışmalarıyla, kuruluşunun ilk yıllarından itibaren kütüphaneler açmış, ulusal birliği ve beraberliği güçlendirmek ve Türklük bilincini yükseltmek hedefiyle çok sayıda konferans vermiş, bu ihtiyaçlar karşılanmaya çalışılmıştır (Keseroğlu, 2004, s. 27). Türk Ocağı kurulduğu tarihten itibaren kütüphane olgusuna hak ettiği değeri göstermiş, kütüphaneler aracılığıyla halkın entelektüel seviyesinin artırılmasına yardımcı olmuştur (Karaer, 1990, s. 55). Cumhuriyet dönemi kütüphaneciliği açısından 1925 yılında Akhisar'da ilk çocuk kütüphanesinin kurulması, Ankara Türk Ocağı merkezinde dönemin önemli ve büyük kütüphanesini oluşturması bakımından dikkati çeker (Keseroğlu, 1989, s. 25). Bu gelişme kütüphane tarihimiz açısından büyük önem arz etmektedir. Dünyada görülen ekonomik sıkıntı ve Türk ocaklarının gün geçtikçe siyasi bir kuruluş niteliği kazanması ile kapatılmanın zemini hazırlanmış ve 1931 yılında Türk ocakları resmen kapatılmıştır. Nitekim Hamdullah Suphi de başkanı bulunduğu Türk Ocakları'nın siyasi kaygılardan ötürü kapatıldığını düşünmektedir (Tanrıöver, 1965, s. 1).

Türk Ocakları'nın 1931'de kapatılmasının ardından, halk eğitimi faaliyetlerini yürütecek, inkılâpları halka benimsetecek, şehirli ile köylü halk arasındaki bağı sağlayabilecek ve 1929 Dünya Ekonomik Bunalımı neticesinde ülkede başlayan sosyal huzursuzlukları ortadan kaldıracabilecek yeni bir kuruma ihtiyaç duyulmuştur (Kardaş, 2014, s. 413). Bu ihtiyaçlar doğrultusunda ortaya çıkan kurumlar ise halkevleri olmuş ve bir nevi bu kurumlar Türk Ocaklarının yerini almıştır. 19 Şubat 1932 tarihinde devrimleri yaymak, bunları kalıcı hale getirmek, halkı toplumsal ve kültürel açıdan aydınlatmak amacıyla kurulan halkevlerinin, 15 yılda sayısı 463'ü bulmuş ve 1940 yılından itibaren köylere yönelmiş ve buralarda 7 yıl içinde 4.170 halk odası açılmıştır (Öksüzoğlu, 1974, s. 158).

Cumhuriyet döneminin en önemli kütüphane hizmeti, 1932-1950 yılları arasında çalışan halkevleri ile verilmiştir (Keseroğlu, 2004, s. 27). Nitekim Cumhuriyet döneminde gerçek anlamda halk kütüphanesi hizmeti sunan, halk kütüphanesinin amaçları arasında bulunan bilgi gereksinimini karşılaması ilkesinin yanı sıra, ‘yerellik’ özelliğini de öne çıkaran kütüphaneler, halkevi kütüphaneleri olmuştur (Keseroğlu, 2018, s. 23). Cumhuriyetin ilk yıllarında toparlanma, çalışmaları örgütlenme ve verilecek hizmetin biçimlenmesi arayışları sürerken; Halkevi kütüphanelerinin 1932-1950 yılları arasında büyük ölçüde toplumun “halk kütüphanesi” işlevlerini yerine getirdiği görülmüştür (Baysal, 1984, s. 1313).

Halkevlerinin örgütlenmesi dokuz ayrı kol şeklinde olmuştur. Bunlardan dil, tarih ve edebiyat ile ilgili olanlar görece daha ön planda kendisine yer bulmuştur. Bu dokuz bölümden biri olan kütüphane ve yayın kolu, halkevi üyeleri ile çevre halkının faydalanabilmesi için her türlü tedbiri alarak, büyük kütüphaneler kurarak, halkın gereksinim duyduğu konularla ilgili yayınları temin etmek üzere çalışmalarda bulunmuştur. Bunun yanı sıra, kitap sergileri düzenlemek, ödünç verme hizmeti sunmak, okuma-yazma odaları oluşturmak, kitapların yanı sıra gazete ve dergileri bulundurmak gibi faaliyetleri de yerine getirmiştir. Kitaplık ve yayın kolu, öncelikle halkevlerinin bulunduğu yerleşim bölgesi ve çevresi, ülkenin siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal durumu hakkında haberler ve bilgiler veren yerel yayınlar da yaparak toplumun bilgilenmesine önemli katkılar sağlamıştır (Anameriç & Rukancı, 2009, s. 35). Reşit Galip’in (dönemin Milli Eğitim bakanı) önemle belirttiğine göre her halkevinde öncelikle bir okuma salonu bulunması gerekliydi. (Turan, 1999, s. 78).

Adından da anlaşılacağı gibi halkevleri, halkın evidir. Halkevlerinin kuruluş amaçlarından biri de halkın bilgilenmesini sağlamak için kütüphane ve okuma odaları açmaktır (Turan, 1999, s. 84). Bu sebeple bir halk evinin kurulabilmesi için üç koşul yerine getirilmelidir: Mekân, görevli ve kütüphane. Bunları karşılamayan bir yerde halk evi kurulamaz. Halkevleri yeni Cumhuriyetin ürettiği düşüncelerin yayılmasında önemli bir görev üstlenmiştir. Nitekim yeni harfli derme ağırlıklı olarak halkevlerinde hizmete sunulurken eski harfli basma ve yazma kitaplar, merkezi hükümete bağlı halk

kütüphanelerinde tutulmaktadır (Keseroğlu, 2018, s. 24). 19 yıl boyunca 500'e yakın yerde kurulan halkevlerinin kimileri bulundukları yerdeki merkeze bağlı halk kütüphaneleriyle birleşmiş, birlikte hizmet üretmiş ve sunmuştur. Bu başarılı hizmeti çok partili yaşamla birlikte halkevlerinin kapatılmasıyla sona ermiştir (Keseroğlu, 2004, ss. 27-28).

Bir diğer kurum “Köy Enstitüleri”dir. Köy enstitüleri bilgisizliği giderebilmek, ülkede ve dünyada olup bitenleri yeterince anlayabilecek düzeyde temel bilgiler verebilmek için açılan, bilginin ve eğitim öğretimin köy halkının ayağına kadar götürülmesini hedefleyen bir girişimdir. Bu da kısa sürede ve yeterli sayıda köy koşullarına uyabilecek eğitici ve öğretici yetiştirmekle sağlanabilirdi (Turan, 1999, s. 88). Köy enstitülerinde günlük program içinde 1 saat serbest okuma yapılmakta, öğretmenlerle birlikte ders dışı kitaplar okunmakta ve bunların özetleri çıkarılarak toplu tartışmalar şeklinde değerlendirmeler yapılmaktaydı. Bu sayede zamanla köy enstitüsü öğrencisi için kitap, sadece vakit geçirmenin bir aracı olmamış aynı zamanda gerçek bir ihtiyaç haline de gelmiştir. Böylece süreç içerisinde klasik eserlerin dahi incelendiği, tartışıldığı ve günden güne artan bir bilinçlenmenin görüldüğü bilinmektedir (Geray, 1968, s. 10).

Türk eğitim sistemi hakkında araştırma ve inceleme yapmak için 1924 yılında Türkiye'ye davet edilen John Dewey hazırladığı ilk raporunda okur-yazar oranının artırılması ve halka kitap okuma alışkanlığının kazandırılması gerektiğini belirtmiştir. İkinci raporunda ise, önceliğin gezici kütüphanelere ve zamanla okul içinde kurulacak kütüphanelere verilmesine değinmektedir (Yakar, 1996, s. 42). Dewey'in “hayalimdeki okullar” dediği köy enstitülerinde, halka açık kütüphane ve gezici kütüphane sistemi uygulanmaktadır. Türkiye'ye özgü olan bu eğitim projesini 28 Aralık 1938 tarihinde Milli Eğitim Bakanı olan Hasan Âli Yücel bizzat yönetmiştir. Ancak, Köy Enstitüleri Türkiye'nin diğer reform girişimleri gibi tabandan beklenen desteği görememesi ve siyasi desteğin azalması ile çöküş sürecine girmiştir ve 1954 yılında köy enstitüleri kapatılmıştır.

Halk kütüphanesinin bir başka kolu ise gezici kütüphanelerdir. Halk kütüphanesi hizmeti verilemeyen yerlerde, özellikle bölgedeki halk kütüphanesinden yararlanma imkânları olmayan halka seyyar halde hizmet veren kütüphanelerdir. Bunun yanı sıra, halk kütüphanesindeki bütün eserlerden, şehirdeki bir vatandaşla köydeki vatandaşın aynı imkânlar dahilinde faydalanmasına da katkıda bulunur. Böylece büyük bir halk kütüphanesinin her türden eserine diğer vatandaşlar da ulaşma imkânlarına sahip olurlardı. Nitekim fiziki şartları uygun olmayan bir bölgede halk kütüphanesinin şubelerini açmak yerine gezici kütüphane ile bu hizmeti halka ulaştırmak hem kolay ve hem de daha ucuza mal olabilecek bir iş olarak görülmektedir (O. Ersoy, 1962, s. 114). Gezici kütüphane duraklarının şehir içinde işlek yerlerinde ve okulların yakın çevresinde olmasına özen gösterilir, her durakta en az 30 dakika durulur. Hizmet verilen saatler okuyucuların yararlanabileceği saatler olarak ayarlanmaktadır (Sağlamtunç, 1980, s. 45).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla birlikte halk kütüphaneleri de kurulmaya başlamış, Cumhuriyet dönemi Türk kütüphaneciliği, Osmanlı Devletinden aldığı kütüphane mirasını geliştirmiştir. Ancak halk kütüphaneciliği açısından evrensel olarak belirlenen amaçları yerine getirdiği yönünde sağlıklı devlet ve hükümet programları geliştirilememiştir. Bunun temel nedenini ise hükümetlerin belirlediği kültür, eğitim ve bilgi politikalarının kısa süreli çalışması ve birbirini izlememesi şeklinde açıklamak mümkündür (Keseroğlu, 2018, s. 29).

1924 tarihinde John Dewey, Türkiye Maarifi hakkında hazırladığı raporunda “her mektep faal bir kütüphane merkezi olmalı her binanın inşasından önce plan yapılırken kütüphane salonu düşünölmelidir” demiştir (E. Yılmaz, 2019, s. 259).

1960 yılında "Kütüphaneler Müdürlüğü"nın, genel müdürlük haline getirilmesine dair Bakanlık onayı ile “Memleketimiz kütüphanelerinin ıslahı, adetlerinin artırılması, çocuk kütüphaneleri ve iare servislerinin çoğaltılması” faaliyetlerinin yürütölmesi görevleri Kütüphaneler Genel Müdürlüğü'ne verilmiş, öncesinde farklı isimler altında faaliyet gösteren kütüphaneler “Halk Kütüphaneleri”

adı altında "Kütüphaneler Genel Müdürlüğü" bünyesine alınmıştır (Konya, 2017, s. 45).

Günümüz halk kütüphaneleri ağırlıklı olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı altında "Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü" denetiminde çalışmaktadır (Keseroğlu, 2018, s. 27). Halk kütüphaneleri, ülkemizde de yasal düzenlemelerin ve hatta yeni yasal düzenleme çabalarının en yoğun olduğu bilgi merkezi türüdür. Bu doğrultuda hayata geçirilen çabaları, Cumhuriyetin kuruluş yıllarına kadar götürmek olanaklıdır. Bu süreçteki temel aşamalar şöyle sıralanabilir;

(1921) Maarif Vekâleti Kütüphaneler Müfettişliğinin kurulması, (1929) Maarif Vekâleti Hars Dairesi Kütüphaneler Müdürlüğünün kurulması, (1969) Maarif Vekâleti Hars Dairesi Kütüphaneler Müdürlüğünün Kütüphaneler Genel Müdürlüğü adını alması, (1965) Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Kültür Müsteşarlığının kurulması ve Kütüphaneler Genel Müdürlüğünün bu müsteşarlığa bağlanması, (1974) Öncesinde sadece bir yıllık ömrü olan Kültür Bakanlığının yeniden kurulması ve Başbakanlığa devredilen Kültür Müsteşarlığının Kültür Bakanlığına bağlanması, (1981) Halk Kütüphaneleri Görev ve Çalışma Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesi, (1981) Kütüphaneler arası Basma Kitapları Ödünç Verme Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesi, (1981) Kütüphanelerde Eğitici ve Kültürel Faaliyetler Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesi, (1982) Halk ve Çocuk Kütüphaneleri Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesi, (1983) Kültür Bakanlığının Turizm Bakanlığı ile birleşerek Kültür ve Turizm Bakanlığı adını alması, Kütüphaneler Genel Müdürlüğünün de Yayınlar Genel Müdürlüğü ile birleştirilerek Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğüne dönüşmesi, (1998) Kültür Bakanlığı Yayın Seçme Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesi, (2012) "Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği"nin yürürlüğe girmesi, (2012) Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphane Hizmet Esasları Genelgesinin yayınlanması şeklinde sıralanabilir (Akkaya, 2018, ss. 106-107).

Yukarıda paylaşılan yasal düzenlemeler halk kütüphanelerini ülkemizde mevzuat açısından en çok ele alınan bilgi merkezi türü olduğunu göstermektedir.

1.5. Türkiye’de Halk Kütüphanelerinin Günümüzdeki Durumu

Halk kütüphanelerini Akkaya: “Hiçbir sınırlama olmaksızın kütüphaneden yararlanmak isteyen her bireyin, kitap okuma, araştırma yapma, hobi geliştirme gibi kütüphanede sunulan her türlü hizmetten koşulsuz yararlandırıldığı bilgi merkezleri” şeklinde tanımlamıştır (Akkaya, 2013, s. 173). Özellikle 1960’lı yıllardan itibaren kütüphaneler, bilgi teknolojilerinin kullanımına önem vererek kullanıcıya daha etkin ve verimli bir hizmet sunmaya başlamıştır (Dalkıran, 2013, s. 187). Teknoloji, toplumu etkileyen bir güçtür ve kütüphanelerle beraber kullanıcılarını da etkilemektedir. Bu nedenle çağın gelişmelerine ve değişime ayak uydurabilen personeli ile kütüphaneler, halk nezdinde vazgeçilmez mekanlar arasında yer alacaktır (Uçak, 1995, s. 54).

Günümüzde halk kütüphaneleri dünyanın her yerinde kendisini yenilemektedir. Bu yenileme mevcut hizmetlerin içeriğini zenginleştirerek ve yeni hizmet alanları oluşturarak çok işlevli bir hale gelmeleri şeklinde açıklanabilir. Özellikle gelişmiş ülkelerde halk kütüphanelerinin yeni görevler üstlendikleri adlıkları sorumluluklardan anlaşılmaktadır. Halihazırda sahip oldukları konumlarına ilaveten halk kütüphanelerinin, hizmet çeşitliliği içerisinde önemle üzerinde durduğu hususlar şu şekilde listelenebilir:

1. Halk kütüphanesinin amacı, topluma güvenilir bilgilerin genel merkezi olarak hizmet etmek ve her yaşta insana sürekli olarak eğitim vermeleri için fırsat ve imkân sağlamaktır.
2. Halk kütüphaneleri ile, toplumsal bir sürecin bir parçası olarak yaşam boyu öğrenmenin temeli haline gelmesi hedeflenmiştir.
3. İnternetin gelişimi, akademisyenler, politikacılar ve en azından kütüphane alanında profesyonel olmayanlar için fiziksel kütüphanelerin geleceğine dair büyük bir belirsizlik yaratmaktadır. Yerel kütüphaneler ise bir kültür ve bilgi merkezleri olarak geçerliliğini daima korumaktadır.
4. Günümüzde gelişmiş ülkelerdeki halk kütüphaneleri problem çözme merkezlerine dönüştürülmektedir.

5. Ayrıca halk kütüphanelerinin farklı kültürlerden insanların bir araya geldikleri; farklı bir mekânda toplandıkları ve kaynaştıkları; oyun, öğrenme ve çalışma alanları olarak hizmet verdikleri de görülmektedir (Odabaş, 2018, s. 81; Siddike vd., 2014, s. 109).

Yükledikleri bu sorumluluklar genel olarak incelendiğinde, halk kütüphanelerinin bilinen işlevine ek olarak toplumun kaynaştığı ve sosyalleştiği bir toplum merkezi olmaya dönüştüğü görülmektedir. Bu yüzden halk kütüphanelerinin üstlendiği misyon ve geleceğe bıraktığı miras açısından önemle üzerinde durulması gereken kurumlar olduğu söylenebilir.

Bu bağlamda kütüphanelerin sadece dergi ve kitap gibi basılı materyallerin depolandığı alanlar olmaktan çıkarak; kaynaklara elektronik ortam vasıtası ile ulaşılabilen, çok daha dinamik, etkileşimli ve yüz yüze iletişim olanaklarının çoğaldığı, başka bir deyişle sosyal yaşam alanlarına dönüştükleri rahatlıkla söylenebilir (Karakol, 2019, s. 120).

Ülkemizde halk kütüphaneleri, Kültür ve Turizm Bakanlığı başlıca hizmet birimlerinden olan "Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü"ne bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Eğitim faaliyetlerinin gelişmesine paralel olarak kütüphanelerin sayıları da gözle görünür bir biçimde artmıştır.

TÜİK'in 2021 kütüphane istatistiklerine göre Türkiye de 2021 yılında: 1 Milli Kütüphane, 1.252 halk kütüphanesi, 612 üniversite kütüphanesi, 32 bin 690 örgün ve yaygın eğitim kurumu kütüphanesi olmak üzere toplam 31 bin 451 kütüphane bulunmaktadır (TÜİK, 2021, 05.08.2022, 15:34)

Yine TÜİK verilerine göre halk kütüphanelerinin sayısı 2021'de, 2020'ye göre yüzde 7,7 artarak 1.252 olmuş, bu kütüphanelerdeki kitap sayısı ise 2021'de 2020'ye göre yüzde 5,8 artarak 22 milyon 359 bin 38 olmuş ve kayıtlı üye sayısı yüzde 21 artmıştır (TÜİK, 2021, 05.08.2022, 16.30).

Kütüphaneler, eğitimin en temel çarklarından biri olmasının yanı sıra kültürel değerleri yaşatması, tarihe ışık tutması, ülkenin kurumsal hafızasına sahip olması, yaşamı daha iyi anlayabilen, muhakeme edebilen ve geleceğe umutla bakabilen

bireylerin yetişmesinde önemli bir görevi olan merkezlerdir (Karakol, 2019, s. 122). Bu itibarla halk kütüphaneleri durmaksızın ilerleyen teknolojik gelişmeleri ve güncel yayınları yakından takip edip aynı zamanda kullanıcılarına vereceği hizmetleri de buna göre geliştirebilen kurumlar olmalıdır. Böylece çağı yakalayıp, yaşanan değişime uyum sağlayabildikleri takdirde, bulundukları toplumların geleceğini şekillendirmede ciddi bir öneme sahip olan kurumlar olacaklardır. Nitekim halk kütüphanelerini teknolojik, yaratıcı ve kültürle iç içe olan merkezlere dönüştürmek, bilgiye sahip olma bakımından zengin bir mirasa sahip olan toplumların ihtiyaçlarını karşılamada ciddi bir adım olacaktır. Alaca, “Yenilikçi Hizmet” kavramını halk kütüphaneleri açısından ele alıp şu şekilde tanımlamıştır: “Tamamıyla yeni bir hizmet, var olan bir hizmetin yeni bir yöntemle sunulması, yerel bölgenin ihtiyacına yönelik geliştirilen yeni bir hizmet, var olan bir hizmetin geliştirilmesi/genişletilmesi ile ortaya çıkan yeni bir hizmet.” (Alaca, 2015)

Bu bağlamda yenilikçi anlayışla açılmaya devam eden halk kütüphanelerinden KYGM'nin yaptığı atılımlarından biri de Şems-i Sivasî İl Halk Kütüphanesi'dir. 1967'den bu yana hizmet veren bu kütüphane, 2015 senesinde yenilikçilik ekseninde yeni bir binada hizmete tekrar başlamıştır. Toplumun kaynaştığı ve sosyalleştiği bir merkez olma amacıyla kütüphaneye, sessiz bireysel ve grup çalışma alanları, bebek ve çocuklar için aktivite, oyun ve spor alanı; kafeterya gibi bölümle eklenerek modern bir mekâna dönüştürülmüştür (*Şems-i Sivasî İl Halk Kütüphanesi*, 2022). Bu kütüphane 2018 Haziran tarihi itibarı ile ışıkları hiç sönmeyen bir kütüphane sloganıyla 7 gün 24 saat hizmet vermeye başlamıştır. Bu yönüyle tezimize konu olan yerel belediyelerin açmış olduğu millet kütüphaneleriyle, Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı halk kütüphanelerinin hizmet anlayışı olarak birbirini örnek alması ve çalışmalarını yenilikçi hizmet anlayışıyla benimsemeleri kullanıcı açısından olumlu bir gelişmedir.

Resim 2. 1: Şems-i Sivasi İl Halk Kütüphanesi

Resim 2. 2: Şems-i Sivasi İl Halk Kütüphanesi Çalışma Alanı

1.6. Halk Kütüphanelerinin Yapısal Unsurları

Toplum için çok önemli bir yeri olan halk kütüphanelerinin hedeflerini gerçekleştirebilmeleri için onu oluşturan başlıca öğeler: kullanıcı, personel, bütçe, bina ve dermedir. Bu öğeler değişen ve gelişen teknolojinin de etkisiyle her geçen gün kendisini yenilemek zorundadır. Bu öğelerin her birinin kendine özgü işlevleri vardır ve bir öğenin eksik olması durumunda o halk kütüphanesinden beklenen hizmet karşılanamaz.

1.6.1. Kullanıcı

Halk kütüphanelerinin hizmet verdiği hedef kitle olan kullanıcı grubu: çocuklar, gençler, yaşlılar, engelliler ve hükümlüler gibi kadın-erkek her yaştan, her düzeyden ve her meslektan okuyucuyu kapsamaktadır. Her türlü eğitim ve ekonomik düzeyden kişiler potansiyel halk kütüphanesi kullanıcıları olarak kabul edilmektedir. "Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği" madde 4'e göre kullanıcı: "Kütüphanelerde verilen hizmet ve olanaklardan yararlananlar", olarak tanımlanmıştır. Yılmaz'a göre, kullanıcılar bilgi merkezlerinin varlık nedenidir. Bu açıdan bakıldığında hedef, kütüphanede sunulan hizmetlerden kullanıcının tatmin olup, ulaşmak istediği bilgiye ve bilgi kaynaklarına en hızlı ve etkin şekilde ulaşabilmesinin sağlanması olmalıdır (B. Yılmaz, 2004, s. 25).

1.6.2. Derme

Derme, kullanıcıya ulaşmak istediği bilgiyi vermek amacıyla sağlanmış her türlü bilgi kaynağıdır. "Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği" madde 12(1)'e göre derme standartları şöyledir:

"Bir kütüphanenin açılabilmesi için gerekli olan materyal sayısı, yerleşim yerinin nüfusu baz alınmak suretiyle, 3 kişiye 1 kitap düşecek şekilde belirlenmektedir. Ancak derme sayısı asgari 5.000 olmalıdır. Dermenin en az 3'te 1'i çocuklara yönelik materyallerden

oluşmalıdır. Kütüphanede en az on dergi ve iki gazete bulunmalıdır. Gezici kütüphane dermesi en az 2.000 materyali kapsar ve her yıl güncellenir” (*Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği*, 2012).

Ersoy’a göre halk kütüphanesinin kapasitesi, dermesi bakımından üç grubun ihtiyaçlarına karşılık verecek biçimde olmalıdır. Bu grupları çocuklar, gençler ve yetişkinlerdir (O. Ersoy, 1983, s. 2). Ayrıca, kütüphanelerde kitap sayısından ziyade kullanıcı gruplarının ilgi ve ihtiyaçlarına göre derme geliştirilmelidir.

Kullanıcının halk kütüphanesi ile arasındaki bağı sağlayan en önemli faktör dermenin çeşitliliğidir. Bu sebeple dermenin genişliğine paralel olarak kullanıcının memnuniyet ve ziyaret sıklığı pozitif bir şekilde artacaktır. Okuyucu kitlesi ve çeşitliliği dikkate alındığında halk kütüphanelerinde basılı eserlerden süreli yayınlara, elektronik kaynaklardan e-kitap okuyucuya kadar çok sayıda içerik yer almaktadır.

Günümüz kullanıcılarının gereksinimlerini karşılayabilmek için halk kütüphaneleri dermelerini devamlı geliştirmek zorundadır. Çünkü bilişim ve ulaşım teknolojilerinin gelişmesiyle kullanıcıların bilgi edinme yolları farklılaşmıştır. Buna bağlı olarak dermenin çeşitliliği artmış, elektronik kaynak, e-kitap okuyucu gibi dijital kaynaklara daha çok önem verilmiştir.

1.6.3. Personel

Alpay’a göre kütüphane personeli, “kütüphane kurmak yönetmek işletmek ve geliştirmek üzere yetiştirilmiş uzman” şeklinde tanımlanmaktadır (Alpay, 1973, s. 56). IFLA’ya göre ise halk kütüphanesi personelinin nitelikleri şu şekilde belirlenmiştir:

"Nitelikli kütüphaneciler: Kaynak ve bilgi ihtiyaçlarını analiz etme, hizmet kalitesinin gelişimi için yeni politikalar oluşturarak bunları uygulama, materyallerin seçimi ve teknik işlemleri gerçekleştirme özelliklerine sahiptir. Kütüphane yardımcıları: Kaynakların rafa yerleştirilerek raf düzenin sağlanması, raf okuma işlemlerini gerçekleştirmek, sekreterlik ve dosyalama işlemlerini yapabilmelidir. Uzman personel: Kütüphanecilikten ziyade, bilgi işlem, finans, pazarlama gibi konularda kendi alanında uzman kişilerden oluşmaktadır. Destek personeli: Temizlik, güvenlik gibi kütüphane hizmetlerinin düzgün işlenmesini sağlayan görevlilerden oluşur" (B. Yılmaz, 2004, s. 113).

IFLA'ya göre, en küçük yönetim biriminde yer alan kütüphanelerde 1 kütüphaneci ve kütüphaneci olmayan 1 yardımcı görev almalıdır. Daha büyük yönetim birimlerindeki kütüphanelerde her 2000 kişi için 1 kütüphaneci olmalıdır. Çok büyük yönetim birimlerinde ise her 2500 kişi için 1 kütüphaneci bulunmalıdır (B. Yılmaz, 2004, s. 119).

"Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği" madde 13(1)'e göre halk kütüphanelerinin personel ilke ve standartları şunlardır:

"Her il ve ilçe halk kütüphanesinde bir müdür ile en az bir müdür yardımcısı bulunur. Her kütüphanede en az bir kütüphaneci bulunur. Kütüphanede görevlendirilecek kütüphaneci sayısı toplam personel sayısının 1/3'ü oranında olmalıdır. Her il halk kütüphanesinde en az iki memur, bir ambar memuru, bir teknisyen, bir kaloriferci, eğer gezici kütüphane aracı varsa bir şoför bulunur. Şube halk kütüphanelerinde her 10.000 kişi için bir kütüphaneci, iki memur, bir hizmetli görevlendirilir. Gezici kütüphanede en az bir kütüphaneci veya memur ile şoför bulunur. Yerel yönetimlerle iş birliği sonucu açılan kütüphanelerde, Bakanlıkça personel atanıncaya kadar yerel yönetimler tarafından tam zamanlı çalışan en az ortaöğretim mezunu bir personel görevlendirilir" (*Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği*, 2012).

Halk kütüphanesi personelinin iki ana sınıfa ayıran Campbell, bunları destek hizmetleri ile uğraşanlar ve halkla doğrudan iletişim halinde olan sorumlular şeklinde ifade edip, iki hizmet alanı için de değişik tipte kütüphane personelinin gerekliliğini vurgulamıştır (Campbell, 1988, s. 166). Kütüphane personelinin kullanıcı gereksinimlerine karşı ilgili, kullanıcı sorunlarını dinlemeye istekli, nazik, kibar, güler yüzlü olması kullanıcıyı olumlu ya da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle kütüphaneci bir yandan toplumun isteklerine cevap vermek ve kendisinden beklenenleri karşılamak, öbür yandan da kütüphanenin varlık nedenini ve temel özniteliğini gözden uzak tutmamak zorundadır (Baysal, 1992, s. 11).

Toplumsal gelişmelere paralel bir şekilde kütüphaneci profili de zamanla büyük oranda değişmiştir. Bir önceki yüzyılın sessiz, aktif olmayan kütüphaneci tipinin yerine, mesleki anlamda eğitilmiş, kendisini yetiştirmiş, aktif, çeşitli sorunlar karşısında çözümler üretebilen bir "kütüphaneci" tipinin oluştuğu görülmektedir

(Sağlamtunç, 1987, s. 120). Bu durum, halk kütüphanelerini ve bu kurumun çalışanlarının çağın gerektirdiği hizmetleri gerçekleştirebilme noktasında üretken olmaya mecbur bırakmaktadır. Bu nedenle kütüphane çalışanlarından da kullanıcılara bu geniş bilgi yığınları arasında rehber olmaları beklenmektedir (Altay vd., 2013, s. 191).

1.6.4. Bütçe

Halk kütüphanelerinin gelişimini etkileyen en önemli unsurlardan biri de bütçedir. Kullanıcıların ihtiyaç duyacağı dermenin oluşturulabilmesi için maddi kaynağa ihtiyaç vardır. Bu maddi kaynaklar bağlı bulunan kurumdan, devletten gelen bağışlar ve kütüphanenin kendi içindeki gelirlerinden oluşmaktadır. Halk kütüphanesi yöneticisi ve personeli bütçelerini iyi yönetmeli ve temel ihtiyaçlar ile beraber yeni hizmetleri kullanıcılarına ulaştırmak için de bütçe ayırmalıdır. Bütçeyi gerektiren bir başka önemli etken de bugün teknolojinin getirdiği olanaklarla uygun ortam ve koşullarda korunması gereken video kaset, fotoğraf, slayt vb kitap dışı belgelerin yeni ortamlara aktarılma gerekliliğidir. (Keseroğlu, 2004, s. 39).

Bütçe, kütüphanenin okuyucusuna ve kullanım yoğunluğuna göre belirlendiği gibi amacına göre de belirlenir. Personel, koleksiyon ve okuyucu sayılarının artışı ile orantılı bir bütçeyi sağlayamayan halk kütüphanesi, aktüel ve hareketli olma vasıflarını kaybeder (O. Ersoy, 1966, s. 48). Halk kütüphanelerinin gelişen yeniliklere uyum sağlaması ve topluma yararlı olması için devletin bu kurumlara en iyi şekilde mali kaynak sağlaması gerekmektedir.

1.6.5. Bina

Kütüphaneyi meydana getiren unsurlardan bir diğeri de binadır. Diğer unsurlar kadar önemli olan kütüphane binaları, yani mekân olmazsa kütüphanenin işlevlerini yerine getirmesi de beklenemez. Bu konudaki standartların belirlenmesinde toplumun yapısı ve gereksinimleri ölçüt alınmalıdır. Buna göre "Halk Kütüphaneleri

Yönetmeliği" madde 13(1)'e göre halk kütüphaneleri binalarının sahip olmaları gereken standartlar şu şekildedir:

"Bakanlık tarafından yaptırılacak kütüphane binalarının inşa edileceği yerdeki nüfusun en az 50.000 olması gerekmektedir. Bu kütüphane binalarının alan büyüklüğü şube kütüphaneleri için en az 500 m², merkez kütüphaneler için en az 1.200 m² olmalıdır. Bina inşası için uygulanacak projede nüfus, iklim şartları, bölgenin tarihi ve mimari dokusu, eğitim ve gelişmişlik düzeyi dikkate alınır. Kütüphane binası, yerleşim bölgesinin merkezinde ya da en fazla üç km uzaklıkta ve kolay ulaşılabilir bir yerde olmalıdır. Binanın kütüphane hizmetlerinin uygulanabilirliği açısından amaç ve standartlara uygun olması sağlanır. Kütüphane binaları tasarlanırken engelli kullanıcıların kütüphane hizmetlerinden tam olarak yararlanmaları göz önünde bulundurulur" (*Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği*, 2012).

Buna göre, kütüphane binalarının iç mimari yapısında estetik ve ergonomik standartlar ulusal ve uluslararası kriterlerde olmalı; raf ve masa boyları, oturma sistemleri tasarımlarında konfor ön planda olmalıdır. Okul ve çocuk kütüphanelerinde çocuğun fiziksel yapısına ve estetik dünyasına uygun tasarımlar gözetilmelidir. Kütüphaneler hayat boyu sürecek bir eğitimin hafızası ve içerisinde kültür hazinesi barındırması bakımından vazgeçilmez mekânlar olduğundan, bu mekânları okuyucular için çekici kılacak olan çeşitli halkla ilişkiler çalışmaları yapılmalıdır.

1.7. Halk Kütüphanelerinin Halk Eğitimindeki Rolü

Bu bölümde eğitim ve kültür tanımlarından başlanarak, halk kütüphanelerinin halkın her kesiminden bireylerin eğitimlerine katkısı, okuma alışkanlığı kazandırma, yaşam boyu öğrenmeye katkısı ve kültürü aktarmadaki rolüne değinilecektir. Halk kütüphanelerinin eğitim ve kültür alanındaki yerini tespit edebilmek için önce eğitim ve kültür kavramlarını tanımlamak gerekir.

Eğitim sözcüğü Latince *educere* fiilinden gelip bakım ve yetiştirme, ileriye götürme anlamlarına gelmektedir. Eğitim kavramı, Türkçede eğmek fiilinden türetilmiştir ve sözlükte "Çocukların ve gençlerin toplum yaşayışında yerlerini almaları için gerekli bilgi, beceri ve anlayışları elde etmelerine, kişiliklerini

geliştirmelerine okul içinde veya dışında, doğrudan veya dolaylı yardım etme, terbiye” anlamında kullanılmaktadır (TDK, 2022). Eğitimi destekleyen ve eğitimin ayrılmaz bir parçası olan bir diğer kütüphane türü ise halk kütüphaneleridir. Halk kütüphaneleri, yediden yetmişe halkın her kesimine, hiçbir ayırım gözetmeden kültür ve bilgi hizmetini ücretsiz sunan, toplumun ekonomik, sosyal, eğitsel, kültürel ve teknik kalkınmasına destek olan kuruluşlardır (O. Ersoy, 1966, s. 1).

Kültür kelimesi ise Latince *cultura*, toprağı işlemek anlamına gelir. Fakat kültür kelimesi zamanla toprağın işlenmesi anlamından esinlenerek insan zihninin işlenmesi anlamına kaymıştır (Alpay, 1991, s. 163). Kültür kavramını "tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde oluşturulan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine hakimiyetinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü" olarak tanımlamak mümkündür (TDK, 2022). Bu nedenle kültür, insana ve topluma dair her şeyi kapsamaktadır. Özellikle halk kütüphaneleri bu noktada kültürel hafızayı muhafaza etmesi bakımından en önemli yerel kültürel bellek kurumlarından biri olarak değerlendirilebilir (Altay, 2018, s. 350).

Eğitim, ailede başlayan ve ilerleyen süreçte çeşitli kurumlar tarafından desteklenen bir süreçtir. Bu kurumların en önemlilerinden biri de, eğitimin her kademesinde etkili rol oynayan halk kütüphaneleridir. Eğitim ve kütüphane olgusu her şart altında birlikte anıldığından, eğitimin sadece okul hayatına özgü değil, okul dışında da hayat boyu devam eden bir süreç olduğu unutulmamalıdır. Bu amaç doğrultusunda kütüphaneler de gençlere genel kültür verme sorumluluğu taşıyan birer eğitim kurumları olarak tanımlanabilir (Soysal, 1967, s. 231). Halk kütüphanesi ise, öncelikle eğitim ve kültür kurumu olarak nitelendirilmiş, daha sonra bilgiye ulaştıran ve zamanı olumlu yönde kullanmayı destekleyen bir niteliğe sahip olmuştur. Bu amaçlar, zamanla halk kütüphanesinin kurulduğu yerin yerel özellikleri sınır ve kapsamına göre geliştirilmiştir (Keseroğlu, 2018, s. 29). Bu amaçların yanı sıra UNESCO halk kütüphanesi bildirgesine göre demokratik bir kurum olan halk

kütüphaneleri, toplumun kültürel, eğitsel, ekonomik ve teknik kalkınmasına katkıda bulunan kurumlar olarak belirtilmiştir (B. Yılmaz, 2004, s. 22).

Halk kütüphaneleri yüzyıllardır “halkın üniversiteleri” olarak işlev görmektedirler. Bu nitelik, halkın bilgi kaynaklarına erişmesine olanak sağlayarak kütüphanelerin yaşam boyu eğitim süreçlerine katkıda bulunmasını sağlamıştır (Alpay, 1991, s. 163). Nitekim eğitimin organik bir parçası olan kütüphane, eğitim politikasının da zorunlu bir alt ögesi olmaktadır. Kısaca eğitimin amaçlarını gerçekleştirmede bir araç olarak kütüphane eğitim politikası olgusunun ilgi alanına girmektedir (B. Yılmaz, 2004, s. 47). Atılğan’a göre ise halk kütüphanelerinin eğitim ve kültür işlevlerini yerine getirirken hedefledikleri konular şunlardır: Ayrım gözetmeden tüm bireylere hizmet sunmak, kişiye bilginin önemini öğretip kütüphane kullanma alışkanlığı kazandırmak, bireye okuma alışkanlığı kazandırmak, yaşam boyu eğitimi desteklemek, bünyesinde elektronik belgelere erişimi destekleyen birimler açıp bilgi toplumu olma ve bilgi teknolojisi kullanma becerisi geliştirmek, güncel bilgi ve yeni çıkan eserleri halka ücretsiz sunmak (Atılğan, 2003, s. 384).

Halk kütüphanelerinin halk eğitimi üzerindeki etkisinden bahsederken “halk eğitimi” kavramından da bahsetmek yerinde olacaktır. Ülkemizde halk eğitimi, yetişkin eğitimi ve yaygın eğitim kavramları birbiri yerine kullanılmaktadır (Okçabol, 1994, s. 12). Halk eğitimi, bireylerin okul dışında da eğitim ve kültürel faaliyetlerini devam ettirmelerine olanak sağlayan bir süreci ifade etmektedir. Bunu sağlayan kurumlar olarak halk kütüphaneleri bu görevi üstlenmiş ve başarıyla sürdürmektedirler (Anameriç & Rukancı, 2017, s. 55). Bunun yanı sıra günümüzde teknolojik, ekonomik, sosyal ve siyasi gelişmeler de değişmektedir. Türkiye’de ve Dünya’da kendini gösteren bu değişim sürecinde yetişkinlerin eğitime de önem verilmesi elzemdir. Bu nedenle halk eğitiminin alanı içerisinde yer alan halk kütüphanelerinin, yetişkinlerin eğitiminde yararlı olacağı düşünülmektedir. Halk kütüphaneleri sağladığı imkanlardan ötürü de, ekonomik şartlarından dolayı kitaba erişmekte zorluk çeken bireylere önemli bir imkan sunması bakımından önem arz etmektedir.

Modern eğitim anlayışı ile beraber ezberci eğitim sistemi, yerini araştırma ve öğrenme odaklı bir anlayışa bırakmış, bu durum da kütüphaneleri daha önemli bir konuma getirmiştir. Kütüphane kullanıcıları üzerinde yapılan bir araştırmaya göre okuyucu kitlesinin çoğunluğunun öğrenci olması sebebiyle kütüphaneler eğitimin önemli bir parçası olarak görülebilir. Bu sebeple halk kütüphaneleri, eğitimle beraber hitap ettikleri çevrenin kültür ve araştırma kurumu olarak halk eğitimi rolünü de üstlenmektedir (Atılğan, 1991, s. 70).

1.7.1. Okuma Alışkanlığı Kazandırma

Halk kütüphanelerinin üstlendikleri roller arasında okuma alışkanlığı kazandırma rolü kültürlü ve demokrat bireylerin yetiştirilmesi adına çok önemli bir görevdir.

Öğrenmenin ilk adımı olan okumak, kitapla başlayan, kütüphaneler aracılığıyla devam eden bir süreçtir. Okuma alışkanlığının kazanılması ise çocukluk döneminden itibaren başlayan, gençlik yıllarında ve ilerleyen yaşlarda da devam eden bir süreçtir. Okumak, yalnızca sözcükleri bilmek değil, okuduğunu anlayabilen ve fikir üretebilen bir birey olabilmenin de yolunu açmaktadır. Okuma alışkanlığının kazanılmasında bireyin ilk olarak model aldığı kişiler aileler olmaktadır. Aile içinde kitap okuma oranı arttıkça, bireyin kitap okuma alışkanlığı da gelişmektedir.

Halk kütüphanesinin amaçlarından biri de, küçük yaşlardan itibaren çocuklara okuma alışkanlığı kazandırmaktır. Kitapla çocuk arasındaki etkileşimin sağlanabilmesi ve yaşam boyu devam edebilmesi için, çocuğa erken yaşlardan itibaren kütüphane kullanma alışkanlığının da verilmesi gerekmektedir. Bununla ilgili olarak Bamberger (ö. 2007) ebeveynlere, çocuklarını erken yaşlarından itibaren halk kütüphanelerini kullanmaya teşvik etmelerini söylemektedir (Kakırman Yıldız, 2018, s. 412). Nitekim Kültürel seviye göstergelerinden biri olarak toplumda okuma alışkanlığının başlaması, gelişmesi ve yerleşmesi için o toplumun kütüphane kullanıcısı olmasının sağlanması ve ardından bu sürekliliği koruyacak okuma

alışkanlığı edindirme faaliyetlerinin hayata geçirilmesi gerekmektedir. Bu sebeple çocukluk döneminden itibaren, bütün toplumda farkındalık yaratmayı hedefleyen proje ve çalışmalara ihtiyaç duyulmakta; bu ihtiyacın giderilmesi ve ülkenin okuma kültürü edinmiş neslini yetiştirebilmek için de halk kütüphanelerinin bu yöndeki çalışma ve projeleri desteklenmelidir.

Okuma alışkanlığı edindirme görevini üstlenen en önemli kuruluşların başında gelen halk kütüphaneleri aynı zamanda dolaylı olarak toplumun kalkınması için de önemli bir rol üstlenmektedir. Nitekim okuyan bir toplum olursa halk kütüphaneleri de varlığını bu sayede koruyacaktır. Bu sebeple halk kütüphanelerinin başlıca görevlerinden biri de bireylerin boş zamanlarını etkin bir şekilde kullanması ve özellikle yeni nesli kitap okumaya özendirmesidir. Bunun sağlanmasında ise kütüphanenin derme çeşitliliği çok önemlidir. Kullanıcının ilgi ve beğenisine göre bir derme geliştirirse bu sayede yeni nesil bu mekanlara daha çok rağbet edecektir. Günümüzde internet ve özellikle sosyal medya kullanımının arttığı düşünüldüğünde çocukların ve gençlerin kitap okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıklarının da aynı şekilde azaldığı görülmektedir. Bu sebeple çocuk ve gençlerin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlığı kazanmalarında halk kütüphanelerinin önemi yadsınamaz. Bu nedenle halk kütüphanelerin modern çağa ayak uyduracak niteliklere sahip olması elzemdir.

Nitekim kütüphaneler çeşitliliğe odaklandığında, öğrencilerin öğrenim süreçlerinin de bundan etkili bir şekilde gelişeceği düşünülmektedir. Daha da önemlisi, öğrenciler kullandıkları materyallerde kendi kimliklerini gördüklerinde öğrenme sürecine daha iyi dahil olurlar. Bu noktada kütüphanelerin, öğrencilere dijital ve bilgi okuryazarlığı araçları sağlama konusunda muazzam bir sorumluluğa sahip olduğu görülmektedir. Ancak bunun yanında kütüphaneler öğrencilere kapsamlı bir öğrenme süreci de sunabilirler. Bu noktada çocukların çevrelerindeki dünya ve diğer kültürler hakkında bilgi edinmelerinin bir yolu da okudukları kitaplarda (hikâye/roman) bulunan sosyal mesajlardır. Örneğin hikayeler, çocukların kendi kültürlerinin yanı sıra sınıf arkadaşlarının, öğretmenlerinin, bakıcılarının ve diğerlerinin kültürlerini nasıl

algıladığını anlamalarına yardımcı olur. Bu durum da çocukların sosyal ve kimlik gelişimlerini önemli ölçüde etkiler.

1.7.2. Yaşam Boyu Öğrenme

Öğrenme okul öncesinden başlayarak yaşlılığa kadar insanın yaşamı boyunca devam eden bir süreçtir. İlk olarak öğrenme kavramının tanımlanması yaşam boyu öğrenmenin kavramsal olarak ne olduğuna yardım edecektir. Buna göre öğrenme “öğrenmek işi” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2022).

"Yaşam boyu öğrenme" kavramı, halk kütüphanelerinin ortaya çıktığı günden bugüne kullanılan bir ifadedir. Bu öğrenme tarzının en etkili bir biçimde gözlemlendiği kütüphane türü ise halk kütüphaneleridir. Halk kütüphanelerinin yaşam boyu öğrenmeye pek çok yönden katkıları olduğu söylenebilir. Okuma alışkanlığı kazandırma, eğitim faaliyetlerini destekleme, kişisel gelişim imkanları sunma, kültürler arası etkileşimi sağlama, bilgi ve teknoloji okuryazarlığı becerilerini geliştirme, bireysel ve kendi kendine eğitimi destekleme gibi faaliyetler bu katkıların arasında sayılabilir (A. Ersoy & Yılmaz, 2009, s. 809). Yaşam boyu öğrenmeyi "birey ve toplumlar için yeni yetiler, nitelikler elde etme ve güç kazanma süreci" olarak gören Gürdal, bilgi okuryazarlığını da bunun sonuçlarından ve araçlarından birisi olarak kabul etmektedir (Gürdal, 2000, s. 177). Nitekim bilgi okuryazarlığı, kütüphanelerin yaşam boyu öğrenmedeki rolünün önemli bir parçasıdır (Gill, 2013, s. 29; Kurbanoglu, 2010, s. 736; Mahoney, 2017, s. 544).

Yerli ve yabancı literatürde halk kütüphanelerinin, halkın eğitimindeki öneminin özellikle altının çizildiği ve “halkın üniversitesi”, “halk okulu” ve “halk enstitüsü” gibi sıfatlara sahip olduğu görülmektedir (de la Peña McCook & Barber, 2002, ss. 67-69). Bu nedenle halk kütüphanelerinin çağın getirdiği yeniliklere uyum sağlaması gerektiğinden bahseden çalışmalarda, bu kurumların “kişinin kendini yetiştirmesi” noktasında sorumluluk üstlenmesi gerektiği vurgusu yapılmaktadır. Halk kütüphanesine atfedilen ve beklenen bu özelliklerin tamamının ülke ya da kıta sınırı

tanımaksızın ortak paydada birleşiyor olması, kütüphanelerin evrensel kimliğini ispatlar niteliktedir. Yaşam boyu eğitimin beşikten mezara kadar devam eden bir süreci kapsadığı ve bu anlayışın son yıllarda artan önemi göz önüne alındığında, halk kütüphanelerinin bu anlamdaki yeri daha çok anlaşılmaktadır. Buna göre halk kütüphaneleri bireylere yaşamlarının tamamında bilgiye erişme imkanı sunan, rehberlik yapan, gerektiğinde eğitim ve öğretim fırsatları meydana getiren bir nevi sosyal hizmet kurumları olarak da düşünülebilir (Kuşat, 2014, s. 2).

Yaşam boyu öğrenme toplumunda halk kütüphaneleri, yerel öğrenme ortamını küresel bilgi ve enformasyon kaynaklarına bağlayan birimler olacaktır. Bu nedenle halk kütüphaneleri gelecekteki yaşam boyu öğrenme sistemlerinin geliştirilmesinde temel öneme sahip bir rol oynaması muhtemeldir.

1.7.3. Kültürü Aktarma Rolü

Halk kütüphaneleri, bilgi ve kültürün paylaşılması, kültür varlığının halkın tamamına ulaştırılması konusunda toplumların ellerinde bulunan en yaygın ve sürekli hizmet veren temel kurumlardır. Okul eğitiminin bir yerde sona erdiği düşünüldüğünde, kütüphanelerin sürekli eğitim yerleri olarak görülmesi kaçınılmazdır.

Kakırman'a göre, dünya tarihine bakıldığında kütüphaneler daima “uygulamalara yardımcı olmak” ve “kültür aktarımını sağlamak” gibi iki temel amaca yönelmişlerdir. Bu tarihi sürece bakıldığında, kütüphanelerin sadece bilgi hizmeti veren ya da içerisinde kitapların bulunduğu mekanlar değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel etkinliklere imkan sağlayan, kent merkezlerini, kentin kültürel ve tarihsel birikimi simgeleyen, çok amaçlı kurumlar olduğu görülmektedir (Kakırman Yıldız, 2018, s. 412)

Kültürel mirasa dair bilgilerin toplanması, derlenmesi, muhafaza edilmesi ve erişilebilir olmasında kültürel belleğin korunduğu kurumlara büyük iş ve görevler düşmektedir. Kültürel belleğe sahip olup onu muhafaza edebilecek ve gelecek nesillere

aktarabilecek olan kurumlar kütüphaneler, arşivler ve müzelerdir. Bu sebeple halk kütüphaneleri, geçmişten günümüze gelen kültürel mirası ve değerleri koruyup bunu geleceğe aktarma görevini üstlenen en önemli kurumlarından birisidir (Altay, 2018, s. 350).

Kültür, kalkınmanın temelini teşkil ettiğinden, bilginin yoğun bir şekilde kullanıldığı toplumlar da gelişmiş ve kültürlü toplumlar olarak tanımlanabilir. Zira kültürel yönden yeterince gelişmemiş toplumların kalkınıp gelişmesi beklenen seviyede olmayacağından, verimsiz de olur. Kültürel kalkınmada halk kütüphanelerinin rolü ise yadsınamayacak şekilde büyüktür (Akman, 2000, s. 356). Nitekim halk kütüphaneleri, yaşam boyu eğitime katkıda bulunma, kültürel ve bilimsel faaliyetleri halkın hizmetine sunma gibi görevler üstlenmektedir. Bununla birlikte bu kurumların birer bilgi merkezleri olarak, bilgiyi talep edecek insanlara gerekli materyallere ulaşma imkânı sunan ve sosyalleşmeyi sağlayacak kültürel etkinliklere ev sahipliği yapmak gibi birtakım hedeflere de sahiptir.

Karakol'a göre, medeniyetlerin ilerlemesinde ve birbirleriyle olan ilişkilerinde kütüphaneler ciddi bir öneme sahiptir. Bir uygarlık hakkında bilinmeyen hususların öğrenilmesinde başvurulacak ilk yerlerden birisi kütüphanelerdir. Zira kütüphaneler hem geçmişe hem de geleceğe ışık tutacak bilginin muhafazası olma noktasında dikkate değer bir görev üstlenmektedir. Bu nedenle, kütüphanelerin çevresine olan etkisi ilelebet devam edecektir (Karakol, 2019, s. 120).

Kütüphanelerde düzenlenecek kültürel programlar, fuarlar, kutlamalar, halkın kendi kültürel bilincini artıracak faaliyetler arasında gösterilebilir. Tartışma, münazara, eğitim, seminer vb. günümüzde kültürel farkındalık için kütüphaneyi ziyaret eden gençlere katkı sağlayacak etkinliklerdir. Yine belgesel film gösterimi ve video programları, konuşmalar, söyleyişler de bu tür etkinliklere dahil edilebilir. Bununla birlikte engelliler, azınlıklar, kadınlar, mahkumlar, hastalar, avukatlar, doktorlar, gençler gibi farklı grupların kültürel gelişimlerine yönelik özel programlar düzenlenerek kütüphanelerin etki alanının tüm topluma yayılması gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

MİLLET KIRAATHANELERİ

2.1 Kıraathane ve Kahvehane Tanımı

"Kıraathane", Arapça "kıraat" (okuma) ve Farsça "hâne" (yer, mekân) kelimelerinin birleşmesi ile oluşan "okuma yeri/mekânı" anlamına gelen bir sözcüktür. "Kıraathane" kelimesi sözlükte, "kahve, kahvehane; müşterilerin okumaları için gazete, dergi ve kitap bulunduran geniş, temiz ve iyi döşenmiş kahvehane" olarak tanımlanmaktadır. Kahvehane ise sözlükte, "Kahve, çay, ıhlamur, nargile içilen, tavla, domino, bilardo, kâğıt oyunları vb. oynanan yer" şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, 2022). 19. yüzyılda faaliyet göstermeye başlayan kıraathaneler, gündelik olayların takip edildiği, çeşitli konularda halkın bilgi ihtiyacını karşılamak amacıyla bünyesinde günlük gazete dergi vb. yayınların bulunduğu, ayrıca geleneksel sahne sanatlarının icra edildiği eğlence ve kültür mekanları olmasıyla kahvehanelerden ayrılmaktadır (Yaşar, 2005, s. 242).

İlk örnekleri 1510'larda Mekke ve Kahire kayıtlarında görülse de, kahvehane Osmanlı'nın Arap topraklarını fethinden sonra, özellikle de Halep ve Şam'dan iki girişimcinin 1550'lerin başında İstanbul'da iki kahvehane açmasıyla popüler hale gelmiştir. Sonrasında kahvehaneler tüm İstanbul'a ve hatta Anadolu'daki küçük kasabalara yayılmıştır. Kentleşme ve ticarileşme ile birlikte kahvehaneler, daha önce zamanlarının çoğunu iş, cami ve ev gibi belirlenmiş mekânlarda geçiren Osmanlı Müslüman erkekleri için alternatif mekânlar haline gelmiştir. (Karababa & Ger, 2011, ss. 744-745)

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere kıraathaneleri kahvehanelerden ayıran en önemli özellik, kıraathanelerin okuma ve kültür yeri olmasıdır. Bu sebeple bu mekanlar kahvehaneden ziyade okuma evi, okuma salonu anlamına gelen yeni bir

isimle anılmıştır. Kuzucu'ya göre, kahvehanelerden daha sonra ortaya çıkan bu mekanlar, kahvehanelerin işlevsel açıdan değişim geçirmiş hali olarak görülebilir (Koz & Kuzucu, 2015, s. 161).

Kahvehane ve kıraathaneler işlevsel olarak birbirine girdiği için genelde bu mekân isimleri birbiri yerine kullanılmaktadır. Birbirinden bağımsız olarak açılmış olsalar bile genelde her ikisi için de aynı isim kullanılmıştır. Bununla birlikte kahvehaneler ve kıraathaneler arasında genellikle mekânsal açıdan değil, işlevsel olarak birtakım farklılıklar bulunmaktadır. Bu mekanlar Tanzimat döneminin etkisiyle toplumda okuma faaliyetlerinin artmasıyla beraber boş vakit geçirilen mekân olmaktan çıkıp, eğitim ve kültürel faaliyetlerin yapıldığı mekanlara dönüşmüştür (Yaşar, 2005, s. 240).

2.2. Türk Kültür Tarihinde Kıraathaneler

Osmanlı'da kahvehanelerin 16. yüzyılın ikinci yarısında açılıp yaygınlaştığına dair tarihçiler görüş birliği içindedirler (Göktaş, 1999, s. 67). Buna göre, 16. yüzyılın ortalarına kadar tipik bir Osmanlı mahallesini belirleyen başlıca üç mekân bulunmaktadır. Bunlar, şahsi konutlar, mabetler ve çarşılardır. Kanuni Sultan Süleyman döneminin sonlarına doğru mahalle kültürüne yeni bir mekân daha eklenmiştir. Yukarıda sayılan mekanların dışında, insanların eğlenip sohbet edecekleri, yani sosyal ihtiyaçlarına karşılık verecek mekân “kahvehane” olmuştur. 16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren eğlence mekanları olarak günlük yaşama dahil edilen kahvehane, zamanla çeşitli ihtiyaçların karşılandığı bir mekâna dönüşmüştür (Kuzucu, 2011, s. 281). Bu durum Osmanlı Devleti'nin en geniş topraklara ulaştığı bir dönemde halkın sosyal eğilimlerini göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca Osmanlı kahvehanesi, bireylerin başkalarıyla etkileşime girmesine ve sorumluluklarından uzakta zaman geçirmesine olanak sağlaması bakımından günümüzün kafeteryalarına da benzemektedir.

Kahvehane kültürü, Tanzimat döneminde farklı bir çehreye bürünmüştür. Nitekim bu dönemde gazete ve dergi yayıncılığı artmış ve Osmanlı aydınının hayata bakış açısı değişmiştir. Bu mekanların, eğlenceyi ikinci plana iten ve okuma kültürüne yer açan bu kahvehane tipi İstanbul'un sosyal hayatını ciddi bir biçimde değiştirmiştir. 19. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkan okuma salonlarına benzer bir şekilde gelişen gelişen ve tamamen sosyal ihtiyaçların bir sonucu olarak ortaya çıkan bu yeni mekâna "kıraathane" ismi verilmiştir (Kuzucu, 2011, s. 282). Zamanla kıraathaneler, kahvehanelerin çağdaştırılmış bir haline dönüşecek ve seçkinlere hitap eden mekanlar olacaktır (Öztürk, 2020, s. 196). Bunun sayesinde ise Tanzimat Fermanı ile başlayan Batılılaşma hareketinin Osmanlı'nın kültürel ve sosyal yapısını nasıl değiştirdiği çok daha iyi anlaşılmaktadır.

Türk toplumunun kıraathane olgusuyla ne zaman tanıştığına dair iki görüş bulunmaktadır. Bunlardan ilki kıraathanenin geçmişinin kahvehaneden daha eski olduğu şeklindedir. Bu görüş, 16. yüzyılda cami cemaatinin namaz aralarında, vakitlerini kitap okuyup birbirleriyle sohbet ederek geçirdiğini ve böylece bu mekanların kıraathane olduklarını öne sürer. İkinci görüşü savunanlar, Osmanlı'da kıraathane kültürünün, Avrupa'da 19. yüzyılda yaygınlaşan okuma salonlarıyla aynı zamanda ortaya çıktığını iddia ederler. Bununla birlikte, kahvehane müşterileri arasında ayrışma meydana geldiğini belirten Kuzucu, dar görüşlü kişilerin mahalle kahvelerini tercih ettiklerini, okuyup düşünmeyi ve tartışmayı seven sanat, edebiyat ve düşünceye önem verenlerin ise kıraathanelere yöneldiğini belirtmektedir (Koz & Kuzucu, 2015, s. 164). Nitekim sosyolojik açıdan bakıldığında, toplumun yaşamını yönlendirmede kıraathanelerin öneminin oldukça büyük olduğu görülmektedir. Çünkü toplumun büyük kesiminin vakitlerinin çoğunu geçirdikleri yerler bu mekanlardır. Bununla birlikte sanatçılar, bilim adamları, yazar ve gazeteciler gibi toplumun aydın kesiminin bir araya gelip sohbet ettikleri ve topluma olumlu biçimde yön verdikleri mekanlar olmaları bakımından da kıraathaneler önem teşkil etmektedir (Göktaş, 1999, s. 80). Bu nedenle kıraathaneler aynı zamanda toplumun kültürel seviyesini su yüzüne çıkaran bir mekân olması bakımından da dikkat çekicidir.

Kıraathanelerin Türk toplumsal yaşamına yaptığı en büyük katkı, okuma kültürüne yenilikçi bir bakış açısı sunması ve düşünsel faaliyetlerde bulunmak isteyenlerin birlikte vakit geçirebilecekleri mekanlar olmasıdır. Mahalle kahvehanelerinin “zaman öldürme” yeri olarak kanıksandığı bir dönemde kıraathaneler, “zamanla yarışan” insanlara sağladığı fırsatlarla bir nevi kültür kurumları haline gelmiştir (Koz & Kuzucu, 2015, s. 192).

Tarihte kıraathanelerin yukarıda sayılan olumlu yönlerinin yanı sıra, birtakım tartışmalara yol açan olumsuz yönlerinin olduğu düşüncesi de gündeme gelmiştir. Bu tartışmalar kahvenin ithalatı noktasında ekonomik, mekânın konumuyla siyasi, keyfi bir alışkanlık olması bakımından da dini tartışmalara yol açmıştır (Evren, 1996, s. 24). İlk yasak Kanuni Sultan Süleyman döneminde Şeyhülislam Ebussuud Efendi tarafından getirilmiştir. Şeyhülislam, dini açıdan kömür derecesinde kavrulan maddeleri yemenin İslam'a aykırı olduğunu iddia ederek kahve içmenin haram olduğuna dair bir fetva vermiştir. Bunun üzerine kahvehaneler kapatılıp içenler cezalandırılmıştır (Bostan, 2001, s. 203). Aynı zamanda İstanbul'a Mısır üzerinden deniz yoluyla kahve getiren limandaki gemilerin dipleri delinerek batırıldığı da bilinmektedir. (Evren, 1996, s. 25). Şeyhülislam'ın fetvası sosyolojik, fizyolojik ve ideolojik zevkleri günah olarak kabul etmekte ve bunları engelleyemeyen hem tüketicilerin hem de kadıların cezalandırılması gerektiğini söylemektedir. Fakat, yasakların çiğnenmesi, yeniden çıkarılan ferman ve kadıların yasadışı kahvehane faaliyetlerini kontrol edememesi, tüketicilerin ve kahvehane sahiplerinin bu yasağı delme noktasındaki tutumlarının etkili olduğunu göstermektedir.

Daha sonra kahve yasaklarının sebeplerinde değişiklik olup, bu yasaklar siyasi alana kaymıştır. İnsanların bu mekanlarda toplanıp siyasi otoriteyi eleştirmesi ve bu durumun yöneticiler tarafından hoş karşılanmayıp tehdit unsuru olarak görülmüştür. Faroqhi, bu yüzden kahvehanelerin sık sık kapatıldığını belirtir. Bu sohbetlerin Osmanlı memurları tarafından denetlenmesindeki güçlükler bu yerlerin kapatılmasında ayrıca etkili olmuştur (Faroqhi, 2014, s. 263).

2.3. Tarihte İstanbul'daki Kırathaneler

Kahve, İstanbul'a Müslüman tüccarlar tarafından Yemen, Cidde, Kahire ve İskenderiye kentleri üzerinden getirilmiştir. Kahve ticaretinin hızlanması sonucu yaygınlaşan kahve içme alışkanlığı bu tür içeceğin tüketileceği mekanların oluşmasına da zemin hazırlamıştır (Evren, 1996, s. 21).

“Peçevi Tarihi”nde İstanbul'daki ilk kahvehaneler şöyle anlatılmaktadır: “1554 yılının başlarında Halep'ten hakem adında esnaftan bir adam ile Şam'dan Şems adlı kibar bir kişi gelip Tahtakale'de açtıkları birer büyük dükkânda kahve satmaya başladılar. Keyiflerine düşkün bazı kişiler özellikle okur yazar takımından birçok büyük kimse bir araya gelmeye ve yirmişer otuzar kişilik toplantılar düzenlemeye başladılar. Kimisi kitap ve güzel yazılar okur, kimisi tavla ya da satranç oynardı. Bazen yeni yazılmış gazeller getirilip şiir ve edebiyattan söz edilirdi.” (Peçevi, 1992, s. 258).

Bahsi geçen tarihlerde İstanbul'daki kahvehanelerin oldukça zengin bir kültürel çeşitliliğe sahip oldukları bilinmektedir. Nitekim o dönemde toplumun kültürel yapısı çoğulcu bir karakter taşımakta, yalnızca belli bir kesimin gittiği kahvehanelerin yanı sıra farklı toplum tabakalarından aynı ortak kültüre sahip insanların gittikleri kahvehaneler de bulunmaktadır. Bununla birlikte halkın her kesiminin çeşitli kahvehanelerde bir araya geldiği görülmektedir. Örneğin, "mahalle kahvehaneleri, esnaf kahvehaneleri, Yeniçeri kahvehaneleri, semai (çalgılı) kahvehaneler, esrarkeş kahvehaneleri, meddah kahvehaneleri, seyyar kahvehaneler, balıkçı kahvehaneleri" bu kahvehaneler arasında gösterilebilir. Kırathanelere en yakın örnek ise İmarek kahvehanelerdir. Camilerin yanında bulunan bu kahvehanelerde namaz vaktini bekleyen insanlar oylanmak adına, halk kitapları okur, meddahlar ve saz şairleri de halk masallarını ve halk şiirlerini söylerlerdi (Evren, 1996, s. 11).

Zaman geçtikçe İstanbul kahvehanelerinin hızla çoğaldığını belirten Birsell, keyiflerine düşkün okur yazar tayfası burada toplanmaya başladığını, edebiyat

tartışmalarının yapıldığı bu mekanlarda kimi zaman oturacak yer olmadığını aktarmıştır (Birsell, 1975, s. 10).

Işın, kahvehanelerin müşterilerinden şöyle bahsetmektedir: “İstanbul’un tanrısız tapınakları kahvehanelerdi. Hepsinin müridi ve mezhebi farklıydı. Pehlivanlar, balıkçılar, horoz dövüşürenler ve köçekler kendi kahvehanelerinde doğdular, hatıralarını da bu kutsal yerlere gömdüler. Satranç dama ve tavla oynayanlar, tömbeki içenler, devlet sohbetlerini kaçırmayanlar, ilk orta oyunu izleyenler, kanto dinleyenler, kapısında kellesini bırakanlar, muamma çözenleri dış çektirenler ve harabat şairleri tipik kahvehane müşterileriydi. Kültür tarihinin en renkli sayfalarını kahvehanelerde ortaklaşa yazmışlardır.” (Işın, 1994, s. 280).

İstanbul’daki kıraathaneler başlıca iki bölgede yoğunlaşmıştır. Bunlardan birincisi dini ticari sanatsal ve kültürel etkinliklerin merkezi olan Sultanahmet-Beyazıt bölgesidir. Bu bölge belli başlı kütüphaneler, sahaflar ve kapalı çarşı gibi merkezlerin bulunduğu bir yerleşim bölgesinde olduğundan, bu bölge ilmi, eğitim, sanat ve edebiyat çevrelerinin de gözdesi haline gelmiştir. Diğer bölge ise Şehzadebaşı’ndaki “Direklerarası” olarak bilinen yerdir (Koz & Kuzucu, 2015, s. 116).

2.3.1. Beyazıt’ta “Sarafim Kıraathanesi”

Kıraathane olarak anılan bu ilk mekân, Sarafim adlı bir Ermeni tarafından 1857 yılında kurulmuş, gazete ve dergilerin bulundurulduğu ve arşiv için saklandığı ilk kahvehane olma özelliği ile de bilinmektedir. Gazete ve dergi gibi yazılı iletişim araçlarının bu mekanlara getirilmesi ile erken modernleşme dönemi bürokratlarını da bir araya getiren kahvehaneler bu özellikleri sebebiyle Sarafim’den itibaren “kıraathane” olarak adlandırılmaya başlanmıştır (Sökmen, 2011, s. 66).

Sarafim kıraathanesi Beyazıt-Okçularbaşı bölgesinde "Reşid Paşa Türbesi"nin karşısında yer almaktaydı. Mimarisi uzun bir dikdörtgen yapıya benzediğinden “Uzun Kahve” adıyla da anılan bu kıraathane, bazı kayıtlarda "Kıraathane-i Osmani" veya “Okçularbaşı Kahvesi” olarak da yer alsa da en yaygın bilinen adı "Sarafim

Kıraathanesi"dir. Bu kıraathane gerçek manada bir okuma salonu hatta halk kütüphanesi görevi de görmüştür (Koz & Kuzucu, 2015, s. 169; Kuzucu, 2011, s. 287).

Selim Nüzhet Gerçek, Sarafim kıraathanesini şöyle anlatmaktadır: “İsmi bize kadar gelen hemen hemen yegâne kahvehane Sarafim kıraathanesidir. Sarafim müşterilerine yalnız gazete ve mecmua okumak imkanını vermekle kalmamış, kıraathanesini müellif ve tabilere de eserlerini satmak üzere bir satış merkezi haline getirmiştir.” (Gerçek, 1997, s. 70).

Süheyl Ünver, Sarafim kıraathanesine gidenler arasında, Ebuzziya Tevfik Bey, Sadullah Paşa, Arif Hikmet Bey, Namık Kemal, Leskofçalı Galip Bey, Osman Nuri Ergin gibi isimleri saymaktadır. Osman Nuri Ergin’in eski gazete koleksiyonlarında araştırma yapmak için sık sık kıraathaneye gittiğini belirtmiştir. Ayrıca, Osmanlı döneminde yaşayan aydın kesimin tarihsel ve kültürel birikimlerinin gelecek nesillere aktarılmasında kıraathanelerin gazete koleksiyonları bilgi ve kültür aktarımında önemli bir rol üstlenmiştir. Örneğin Sarafim kıraathanesinde sık sık çalışmalarda bulunan Osman Nuri Ergin, eğitim tarihi ve belediyeçilik konularındaki çalışmaları esnasında bu kıraathanedeki gazete ve dergilerden büyük ölçüde faydalanmıştır (Ünver, 1979, s. 481). Ayrıca Sarafim kıraathanesinde ramazan gecelerinde edebiyatçıların da katıldığı birtakım toplantılar düzenlenmiş, aralarında Arif Hikmet, Faik Esad, Muallim Naci, Müstecabizade İsmet gibi şairlerin, Ahmed Rasim ve Halit Ziya gibi yazarların bulunduğu edebiyat sohbetleri yapılmıştır (Işın, 1994, s. 564).

Halit Ziya Uşaklıgil anılarında Sarafim kıraathanesinden şöyle bahsetmektedir: “Ortada uzun bir masa ve üzerinde altında yığınla eski ve yeni gazeteler göze çarpıyordu. Sarafim kıraathanesinin başlıca ürününü bu gazete yığınları oluşturuyordu. İncelemeciler araştırmacılar merak ve amaçlarını gidermek için buraya gelmektedirler.” (Uşaklıgil, 2008, s. 180).

Henüz sivil toplum kuruluşlarının olmadığı bir dönemde kitap dergi ve gazete bulunduran ve bu özellikleri sebebi ile kıraathane adını alan bu iletişim ve sosyalleşme mekanları dönemi içinde büyük bir misyon üstlenmişlerdir (Sökmen, 2011, s. 174). Sarafim’den çok sonraları çeşitli muhitlerde açılan kahvehanelere kıraathane adının

verildiğini ve burada günlük gazetelerin satıldığını belirten Ünver, hiç birinin Sarafim kıraathanesi gibi olmadığını, Sarafim'in "adeta zamanının gazete ve mecmua yayınlarını içine alan özel, ancak bunlara yer veren halka da açık bir enstitü mahiyetinde" olduğunu belirtmiştir (Ünver, 1979, s. 483). Bununla birlikte Sarafim kıraathanesi, bünyesinde İstanbul'da yayınlanan gazete ve dergilerin yanı sıra diğer Osmanlı vilayetlerinde çıkan süreli yayınları da topluca bulundurması ve yeni çıkan kitapların satışını yapması, bu kıraathanenin şehir hayatında bir kültür merkezi konumunda olduğunu göstermektedir (Işın, 1994, s. 564).

2.3.2. Babiâli'de Meserret Kıraathanesi

Osmanlı'nın son dönemlerinde basın, yayın ve düşünce hayatımızın Türkiye'deki merkezi Babiâli olmuştur. Bürokrasi ve gazeteciliğin merkezi konumunda olan Babiâli, Divanyolu'nda bulunan Sultan Mahmud türbesinden Sirkeci'ye kadar uzanan muhite verilen isimdir. Meserret Kıraathanesi Ankara Caddesi ile Ebussuûd caddesinin kesiştiği köşede bulunmaktadır. Kıraathane iki bölümdür, sağdaki kahve ocağının yanındaki bölüme söyleşmeyi sevenler yazılarını yazacak olanlar, sol bölüme ise daha çok tavla oyuncuları oturur (Birsell, 1975, s. 337). Kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte bu kıraathanenin 20. yüzyılın başlarında faaliyet gösterdiğine ilişkin kayıtlar vardır (Koz, 1994, s. 405).

Salah Birsell "Kahveler" kitabında bu kıraathaneye geniş yer ayırmıştır ve Meserret Kıraathanesi'nin tüm İstanbul'a ait olduğunu söyleyerek, her edebiyatçının orada en azından bir kez oturmuş olduğunu ifade etmektedir (Birsell, 1975, s. 337). 1940'lı yılların birçok edebi olayı da bu kahvede geçmiştir. Kıraathanenin müdavimleri arasında bulunan, Sait Faik Abasıyanık, Sabahattin Batur, Rüşti Onur, Sabahattin Kudret Aksal, Salah Birsell, Münir Süleyman Çapanoğlu, Ertuğrul Şevket Avaroğlu, İskender Fikret Akdora, Haldun Taner gibi isimler dikkat çekmektedir. 1950'li yıllarda Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Edip Cansever, Muzaffer Buyrukçu, Fikret Otyam gibi yeni isimler de görülmeye başlamıştır (Koz, 1994, s. 405).

1920’li yılların başlarında ise Meserret Kırathanesi, Babiâli’ye ve diğer devlet dairelerine gazete-dergi basımevi ve idari mekanlara, yayınevlerine yakınlığı nedeni ile gazetecilerin edebiyat dünyasının buluşma yeri haline gelmiştir. Üst katı Meserret oteli olarak hizmet veren bu mekân Anadolu’dan gelen tüccarların gününbirlik konakladığı bir uğrak yeri olmuştur. Tarihte birçok şair, yazar ve gazeteciye mekân olmuş Meserret Kırathanesi 1960’lı yılların sonunda eski işlevini ve popülaritesini yitirmiş, pastaneye dönüşmüş ve bir süre sonra da kapanmıştır.

Resim 2. 3: Meserret Kahvesi

2.3.3. Şehzadebaşı’nda Fevziye Kırathanesi

Şehzadebaşı Caddesi’nin Fevziye Caddesi’yle kesiştiği köşede yer alan Fevziye Kırathanesi en parlak çağını 1885-1890 yılları arasında yaşamıştır. Bu kırathanenin içi çok geniştir ve çoğunlukla aydın kişiler bu kırathanenin

müdavimleri arasındadır (Birsell, 1975, s. 154). Özellikle Ramazan ayında çok hareketli olan Şehzadebaşı'nda kurulan bu kıraathanede musiki, tiyatro ve kukla gösterileri de sergilenmiştir. Siyasi bir işlevi de bulunan bu kıraathanede 13 Nisan 1909'da düzenlenen darbe girişimini takip eden günlerde Jön-Türkler tarafından ordudan atılan subaylar burada toplanmışlardır. 19. yüzyılın sonlarında İstanbul'da ilk sinema gösterisi de yine burada yapılmıştır (Georgeon & Gregoire, 1999, s. 72).

Fevziye Kıraathanesi, tiyatro, konferans, musiki fasılları ve dönemin aydınlarına ev sahipliği yapmasıyla eski İstanbul'daki kıraathanelerin birden çok amaçlı kullanımına önemli bir örnek teşkil etmektedir (Sökmen, 2011, s. 114). Hüseyin Rahmi Gürpınar, Ahmet Rasim, Mehmed Celal, Ahmet İhsan Tokgöz gibi yazarlar bu kıraathaneye devamlı gidip eserlerinde de buradan bahsetmişlerdir. Fevziye Kıraathanesi 1. Dünya Savaşı'na kadar varlığını sürdürmüş, sonrasında yerine kovboy filmlerinin oynandığı Emperyal Sineması açılmıştır (Birsell, 1975, s. 158).

2.3.4. Beyoğlu-Elit Kıraathanesi

1936 yılında açılan Elit Kıraathanesi Beyoğlu'nda Asmalı Mescit sokağında merkez apartmanının altında bulunmaktadır. "1940 kuşağı" olarak bilinen edebiyatçılara ev sahipliği yapmış, onların birbiriyle tanışmasına olanak sağlamış, en parlak dönemini ise 1944-45 yılları arasında yaşamıştır (Üsdiken, 1994, s. 155). Elit kıraathanesine hemen hemen her gün gelen isimler arasında Sait Faik, Fahir Onger, Behçet Necatigil, Naim Tirali, Alp Kuran, Oktay Akbal, Fethi Karakaş, Salâh Birsell, Kenan Harun, Orhon Murat Arıburnu gösterilebilir. Fikret Akdora "Amaç Dergisi"ni çıkardığı vakit dergisine yazan çoğu isim de yine Elit Kahvesi'nin müdavimlerindendir (Birsell, 2016, s. 165).

Salâh Birsell Elit Kahvesi'ne gelen insanların "*onlar sadece gerçek sanatı ararlar, batının ardından koşmak değil batının kendisi olmak isterler*" diyerek sadece sanat için buraya geldiklerini söyler Özdemir Asaf, Ömer Faruk Toprak, Bebe Lütfü

gibi isimler de Elit Kahvesi'ne gelen bazı önemli kişilerdendir. Salâh Birsell'in, Elit Kahvesi'ne gelenlerin içinde "en kültürlüsü en bilgilisi" diye nitelediği Cemil Meriç de buraya gelenler arasındadır. Ayrıca Elit Kırathanesi, Edip Cansever'in ortaya çıkmasında önemli bir rol oynamış, Tarık Buğra için ise onun edebiyat hayatını yönlendiren, edebî zevk ve birikimini besleyen mekânlardan biri olarak nitelendirilmiştir (Birsell, 2016, ss. 168-176).

Tüm bu isimlerin çoğunun şair, gazeteci, eleştirmen ve düşünür olarak 20. yüzyıl boyunca kültür sanat dünyasında önemli yer tuttuğu düşünüldüğünde Elit ve onun gibi müdavimleri aydın kesimden oluşan kırathanelerin önemi daha iyi anlaşılmaktadır (Sökmen, 2011, s. 136). Zamanla İstiklal Caddesi üzerindeki bazı kafe ve pastanelerin daha revaçta olması sebebiyle 1949 yılında kapanmıştır (Üsdiken, 1994, s. 155). Uzun yıllar edebiyat çevresindeki bu isimlere ev sahipliği yapan bu mekan daha sonra ise bir mobilyacı dükkânına dönüştürülmüştür (Birsell, 2016, s. 176).

Resim 2. 4: Elit Kahvesi'nde Cemil Meriç ve Dönemin Edebiyatçıları

2.4. Millet Kır athaneleri

Kır athaneler, Osmanlı'nın son dönemlerinden itibaren toplumun kültürel mirasını ayakta tutan, gazete, dergi, kitap gibi basılı yayınların okunduğu ve dönemin edebiyat çevresi tarafından sıkça ziyaret edilen ve ilmi sohbetlerin yapıldığı mekanlar olmuştur. Ancak, zamanla bu mekanların özünü oluşturan okuma (kır at) etkinliği zayıflayarak yerini çeşitli kâğıt oyunları ve diğer oyunlar doldurmaya başlamıştır. Neticede bu mekanlar, ilmi ve kültürel yönden zayıflamış ve çoğunlukla boş zamanların geçirildiği mekanlara dönüşmüştür. 19. yüzyılın ortalarından itibaren yaygın bir hale gelen "kır athane" kültürü, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 07.06.2018 tarihinde Hatay'da yaptığı konuşmada 'Millet Kırâathanesi' açacaklarını söylemesiyle Türkiye gündemindeki yerini almıştır ("Millet kır athaneleri kuracağız", 2022).¹ O tarihten itibaren pek çok şehirde "Millet Kırâathanesi" adıyla kütüphaneler açılmıştır. Günümüzde açılan millet kır athanelerinin bilimsel araştırmalar ve ilmi sohbetlerin yapıldığı mekanlar haline getirilerek, eski dönemlerde olduğu gibi toplumun hem kültürel hem sosyal yaşamını olumlu yönde etkileyecek bir merkez ve Osmanlı dönemindeki "kır athanelerin" devamı olması hedeflenmiştir. Bu projenin sunulmasındaki bir diğer amaç, toplumda okuma kültürünü geliştirmeyi, insanların hem dinlenip hem sohbet ettiği, eğitim aldığı bir kültür merkezi ihtiya ını karşılamaktır. Ayrıca bu projeyi barındırdığı imkanlar ( ay, kahve vb.) göz önüne alındığında modern kır athane veya kitaplı kahve olarak adlandırmak da mümkündür.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın seçim çalışmaları kapsamında yaptığı bu açıklamadan kısa bir süre sonra belediyeler bu açıklamaya istinaden belediyeye ait sosyal tesis, taziye evi gibi binaların bir bölümünü millet kır athanesi olarak hizmete açmaya başlamışlardır.

¹ <https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/cumhurbaskani-erdogan-millet-kiraathaneleri-kuracagiz/1168624#>

Bu açıdan bakıldığında bir belediye kütüphanesi özelliği taşımakla beraber millet kıraathanelerinin, kuruluş amaçları, hizmet verdikleri kitle ve sağladıkları hizmetler bağlamında halk kütüphaneleriyle de çok sayıda ortak yönü bulunmaktadır. Halk kütüphanesi kullanıcısı için ise bu mekanların 7/24 hizmet vermesi çok önemlidir. Bu kıraathanelerin aynı zamanda belediye kütüphanesi olarak kabul edilip edilemeyeceği de zamanla netleşecektir. Zira bir belediye için kütüphane ve arşiv kurumu, özellikle kültürel işlevlerini gerçekleştirmede yararlanması gereken en önemli hizmet kalemleri arasında yer almaktadır (Konya, 2017, s. 54).

2.5. İstanbul'daki Millet Kıraathaneleri Örnekleri

Bu bölümde tanıtılacak olan millet kıraathaneleri bu türün ilk örnekleri olması bakımından önem arz etmektedir. Gerek kullanıcı sayıları gerek ulaşım imkanları gerekse fiziki koşulları göz önüne alındığında bu kıraathaneler incelenmeye değer bulunmuştur. Ancak yeni nesil millet kıraathanelerinden bahsetmeden önce, belediye kütüphanelerinin ilk örneği olan "İstanbul Atatürk Kitaplığı" burada bahsedilmesi gereken önemli kurumlardan biridir.

1924'te İstanbul Belediyesi bünyesinde hizmet veren bu kütüphane, arsası belediye tarafından tesisleri de "Koç Vakfı" tarafından Taksim'de 1973 de temeli atılan binada 1976'da hizmet vermeye başlamıştır. "Belediye Kütüphanesi" adıyla hizmet veren bu kütüphane, 1981 yılında "Atatürk Kitaplığı" adıyla anılmaya başlanmıştır.² Bir gazete röportajına göre, 2007 ve 2011 yılında Türkiye'nin en iyi kütüphanesi seçilen bu kütüphane,³ bünyesinde barındırdığı 500 bini aşkın nitelikli ve özel bir koleksiyonla araştırmacıların gözdesi olmuş ve yeni açılan ve açılmakta olan kıraathaneler için de önemli bir örnek teşkil etmiştir (*İBB Atatürk Kitaplığı*, 2022).

² <https://openaccess.marmara.edu.tr/server/api/core/bitstreams/04545310-82d7-4dd7-a5fa-fe3f67729e82/content> 29.11.2022, 16:25.

³ <https://www.hurriyet.com.tr/kelebek/turkiye-nin-en-iyi-10-kutuphanesi-17419117> 29.11.2022, 16:30.

Ayrıca bu kütüphane nadir eserleri dijital ortama aktarmaya başlayan ve kartpostal arşivinin tamamını görsel olarak internet üzerinden okuyucularına açan ilk kütüphane olması bakımından da önem arz etmektedir.

Bir dönem 7 gün 24 saat hizmete açık olması ve birçok yönüyle millet kıraathaneleriyle ortak özellik barındıran bu kütüphane, 5 Eylül 2022 tarihinde tekrar bir araştırma kütüphanesine dönüştürülmüştür. Buna göre yeni çalışma saatleri 08.30-22.00 olarak değiştirilmiştir. Bu gelişmeler neticesinde, Beyoğlu'nda ihtiyaca binaen yeni bir kütüphane olarak "İBB Sevgi Soysal Kütüphanesi" hizmete girmiştir. 7 gün 24 saat açık olan bu kütüphane öğrenciler için sessiz ve verimli bir ortamda ders çalışma, ücretsiz internet gibi hizmetleri kullanıcılarına sunmaktadır (*İBB Sevgi Soysal Kütüphanesi*, 2022).

Bir diğer 7 gün 24 saat hizmetiyle dikkat çeken kütüphane ise "İBB Afife Batur Kütüphanesi"dir. 9 Temmuz 2021'de, Müze Gazhane'de hizmete sunulan bu kütüphane modern ve işlevsel hizmetleriyle kullanıcıların sesli çalışabilmelerine yönelik ihtiyaçları için özel alanlar sunmakta ve her yaştan kullanıcısı için atölye, etkinlik ve söyleşilerle bireylerin sosyal ve kültürel tüm ihtiyaçlarını gözeterek kütüphaneler arasında adını geçirmektedir (*İBB Afife Batur Kütüphanesi*, 2022). 24 saat açık olma prensibini benimseyerek öğrenci, akademisyen, bağımsız araştırmacılar ve bilgiye ulaşmak isteyen her bir bireye hizmet vermeyi gaye edinen bu kurumların sayılarının artması toplum adına olumlu etkileri olan girişimler olarak daima anılmaktadır.

Bahsi geçen bu örnek kütüphanelerden ortak bir sonuca varılacak olursa, bu kütüphanelerin millet kıraathaneleri ile pek çok ortak yönü olduğu görülmektedir. Yeni nesil kütüphaneler kullanıcıyı cezbetmekte ve bu da dolayısı ile toplumsal kalkınmayı sağlayacak etmenlerden biri olarak görülmektedir. Ayrıca, İBB ve diğer il/ilçe belediyeleri tarafından açılan, ancak çalışmamızda adını geçiremediğimiz

"millet kıraathanesi" ismiyle anılmayan yüzlerce kütüphanenin aynı görev için açıldığını söylemek mümkündür.

2.5.1. Merkezefendi Millet Kıraathanesi

Merkezefendi millet kıraathanesi, "millet kıraathaneleri" projesinin ilk örneklerinden olması ve kendisinden sonra açılan diğer kıraathanelere de model olması bakımından önem arz etmektedir (*"Merkezefendi" Millet kıraathanelerine rol model olacak*, 2018).⁴

Merkezefendi Millet Kıraathanesi, ilk olarak 2016 Mayıs ayında "Merkezefendi Şehir Kütüphanesi" adıyla hizmete girmiştir. Bu kütüphane kuruluşunda şehir ve şehircilik üzerine bir ihtisas kütüphanesi olarak planlanmış ve kataloğunda ağırlıklı olarak şehircilik üzerine yayınlara yer verilmiştir. Kütüphanenin 24 saat hizmet vermeye başlaması ise dönemin önemli örneklerinden biri olan Atatürk Kitaplığı'ndan örnek alınması ile 13 Mart 2017 tarihinde olmuştur. 2018'de ise "Merkezefendi Millet Kıraathanesi" ismini alarak "kıraathane" anlayışına dönüşmüştür. Bu kıraathane, bünyesinde 121 kişilik çalışma salonu, 48 kişilik bekleme salonu (sıra bekleyenler için ayrılmış alan), 68 kişilik konferans salonu, 1 adet kafeterya ve 1 adet seyir terası bulundurmakta ve toplam 778 metrekare alan üzerinde yer almaktadır. Kıraathanede kayıtlı kullanıma sunulmuş 24.500 kitap ve takip edilen 30 süreli yayın bulunmaktadır. Kıraathaneye giriş üye kartı ile gerçekleştirilmekte ve güncel kayıtlı üye sayısı 31.200'dür. Kıraathanenin sabit kullanıcı oranı yüksek olduğu için giriş çıkış sirkülasyonu stabildir (ortalama 350-550 arası kullanıcı).⁵ Ayrıca kıraathanede ücretsiz internet erişimi, fotokopi hizmeti (sınırlı), sıcak içecek (çay-

⁴ <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/merkezefendi-millet-kiraathanelerine-rol-model-olacak/1176945> 18.11.2022, 14:34.

⁵ 2022 Şubat-Kasım ayları arası verilere göre, kıraathaneye kartlı giriş sayısı 227,286 kişidir. Bu sayıya, üye olmadan günlük kullanımlar ile ziyaretçi kartıyla giriş yapanlar dahil değildir.

kahve), çorba (öğle, akşam ve gece) gibi hizmetler verilmektedir (*Merkezefendi Millet Kırathanesi*, 2022).

Merkezefendi Millet Kırathanesi bünyesinde çalışan personel, Zeytinburnu Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü kadrosunda olmak üzere şu şekildedir:

- 1 Koordinatör: BBY Mezunu
- 1 Birim Sorumlusu: BBY Mezunu
- 4 Kütüphane Personeli: 2 BBY, 2 Lisans farklı bölüm
- 3 Yardımcı personel: 3 Üniversite öğrencisi
- 6 Destek hizmetleri (teknik): 6 personel
- 9 Güvenlik personeli.

Merkezefendi Millet Kırathanesi'nde kullanıcı kitlesini, çoğunlukla 15-25 yaş arası genç kuşak oluşturmaktadır. Bu nedenle kullanıcı kitlesinin başta lise-üniversite olmak üzere, lisans, yüksek lisans ve doktora öğrencilerinden oluştuğunu söylemek mümkündür. Bunun yanı sıra memur, işçi, serbest meslek, araştırmacı, öğretim elemanları, öğretmen gibi farklı meslek gruplarının da kırathaneyi kullandığı görülmüştür.

Merkezefendi Millet Kırathanesi üyelik sistemi ile çalışmaktadır. Bu işleyiş şeklinin giriş çıkış takibi, zaman yönetimi, personel-kullanıcı ilişkisini en aza indirme ve kütüphanecilik hizmetleri noktasında personeli etkili kullanma, gibi konularda fayda sağladığı görülmektedir.

Kütüphanede kullanılmakta olan kartlı üyelik sistemi, masa numarası seçim entegrasyonu, giriş ve çıkışlarda belirlenen özel kullanım sınırlamalarına bağlı yürütülmektedir. Sistem, YORDAM Otomasyon sistemine entegre olarak işlemekte, kaydı yapılan üye, onay butonuna basılınca giriş-çıkış sistemine dahil olmaktadır. Sistemde kullanıcılar için günlük zaman sınırlaması yoktur, ancak kütüphane kullanımı randevu sistemine göre hizmete sunulmakta ve bunun için randevu

uygulaması bulunmamaktadır. Buna göre üye, ilk girişte bir masa seçmek ve seçtiği masada gün boyu çalışmak zorundadır. Bu noktada kütüphane doluluk oranının bilgisi de önemlidir. Zira kütüphane dolu ise bekleme salonunda sıra numarası alıp masa takibi yapılmaktadır.

Kullanıcılar mola için çalışmaya ara verdiklerinde kıraathane yönetiminin belirlediği kurallara uymak zorundadır. Buna göre mola sistemi, kullanıcılara üçlü bir seçenek halinde sunulmaktadır. İlk olarak "25 dakika mola" (bu mola 1 saat dolmadan 2. kez kullanılamaz), ikinci olarak "60 dakika mola" (bu mola 5 saat dolmadan 2. kez kullanılamaz) ve son olarak "tamamen çıkıyorum" seçenekleri bulunmaktadır. İlk girişten hemen sonra mola alımlarına 60 dakikalık sınırlama; ilk zaman aşımı sonrası 60 dakika kullanım/giriş engeli; iki mola aşım ihlali halinde ise günlük kullanım sınırlaması getirilmektedir. İçerde olmasına rağmen 30 dakikadan fazla masasını boş bırakan üye, kullanım haklarını kaybetmiş olur.⁶ Mola süresinin aşılması ve tamamen çıkıyorum seçeneği işaretlenmesi halinde giriş/bekleme salonundaki ekranda ilgili masa boş olarak tanımlanmaktadır. Bu durumda, varsa sırada bekleyen kullanıcı içeriye girmek için masa seçebilmektedir.

Bu sistemin temel hedefi masaların verimli kullanılması, kütüphaneyi kullanmak için sıra bekleyenlerin sayısının azaltılması ve pek çok kütüphanede zaman zaman karşılaşılan kullanıcı/personel tartışmalarını en aza indirmektir. Bu amaçlar doğrultusunda kıraathane yönetimi, son zamanlarda mola süresini kasıtlı olarak aşan kullanıcılara yönelik ek tedbirler hazırladıklarını da ifade etmişlerdir.

⁶ Kurallara bağlı olmayan bir şekilde süreyi aşan kullanıcıyı sistem dışarı atmakta ve yerine bir başkası yer seçimi yaparak masaya gelmektedir. Bu durumda yeni okuyucu personeli bilgilendirerek yardım ister. Sonrasında süreyi aşan kullanıcının eşyaları banko yanındaki masaya alınır. Süresini aşan kullanıcı içeriye geldiğinde eşyalarını bankodan alır.

Merkezefendi Millet Kırathanesi'nin ulaşım noktasında merkezi bir konumda olduğunu söylemek mümkündür. 24 saat hizmet veren Metrobüs, gece 24'e kadar Tramvay ve 01.00 kadar dolmuş araçlarının çalışması Merkezefendi Millet Kırathanesi'ne toplu taşıma araçlarıyla kolaylıkla ulaşılabilmesini sağlamaktadır. Aşağıdaki tabloda 24.06.2022-30.06.2022 tarihlerinde kırathane kullanım zaman aralıkları gösterilmektedir.

Gün / Saat	00.00	02.00	04.00	06.00	08.00	12.00	16.00	18.00
24 Haziran Cuma	41	34	34	24	18	74	97	80
25 Haziran Cumartesi	32	31	30	22	35	65	108	84
26 Haziran Pazar	41	25	26	17	29	72	115	98
27 Haziran Pazartesi	36	39	35	26	30	64	85	70
28 Haziran Salı	26	25	20	14	26	67	80	75
29 Haziran Çarşamba	23	19	20	15	23	71	75	65
30 Haziran Perşembe	29	28	25	14	22	69	69	63

Tablo 2.1. Merkezefendi Millet Kırathanesi Haftalık Kullanım Saatleri

Bu tabloya göre kırathane kullanıcılarının genellikle hafta sonları kırathaneyi daha yoğun kullandıkları görülmektedir. Özellikle kırathane kullanımının tüm günlerde en yoğun olduğu saat aralığı 16:00-18:00 arasındır. Ayrıca gece kullanımının da hafta sonu daha yoğun olduğu görülmektedir. Bu noktada ulaşım kolaylığının sağladığı avantajın gece kullanımına da doğrudan yansıdığı anlaşılmaktadır.⁷

⁷ Kırathane ile ilgili güncel fotoğraflar Ekler bölümünde yer almaktadır.

Resim 2. 5: Merkezefendi Millet Kır aathanesi

2.5.2. Seyyidnizam Millet Kır aathanesi

2017 yılında hizmete açılan Seyyidnizam Millet Kır aathanesi "Seyyidnizam Camii K llyesi" içinde yer almaktadır. Bu millet kır aathanesinde, 194 kişilik çalışma salonu, 100 kişilik bekleme salonu, 1 adet kafeterya ve diğer alanlardan oluşan toplam 1.157 metrekarelik bir alana sahiptir. Yaklaşık 12 bin adet kitabın bulunduğu kütüphanede 35 süreli yayının güncel sayılarını takip etmek mümkündür. Mevcut rakamlara göre kütüphaneye kayıtlı 13 bin 356  ye bulunmaktadır. Her gün 09:00-24:00 saatleri arasında hizmet vermektedir. Kullanıcılar için ücretsiz internet ve çorba-içecek hizmetleri bu kır athanede de verilmektedir (*Seyyidnizam Millet Kır aathanesi*, 2022).

Resim 2. 6: Seyyidnizam Millet Kır aathanesi

2.5.3. Zeytinburnu Millet Kır aathanesi

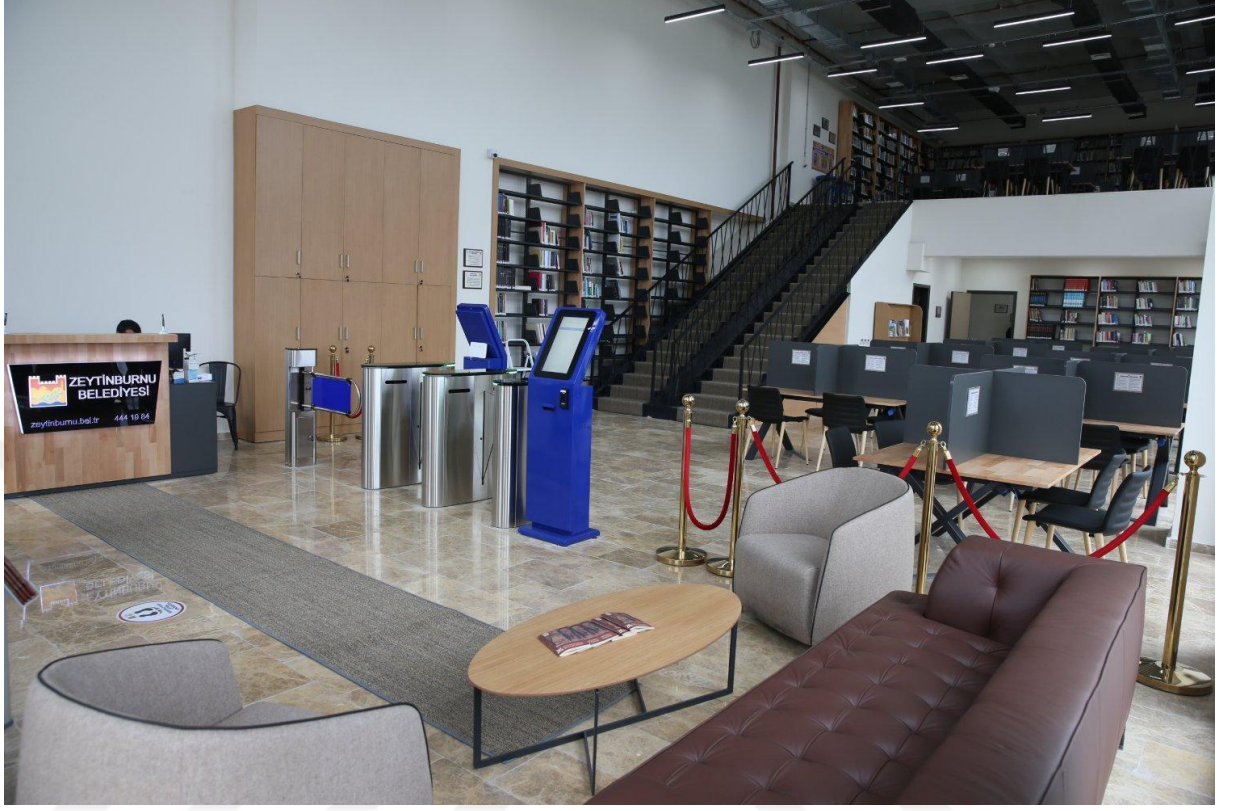
2020'de hizmete açılan "Zeytinburnu Millet Kır aathanesi", 176 kişilik 2 çalışma salonu, 40 kişilik ikram ve bekleme salonu, engelli vatandaşlar için tasarlanan ıslak alanlarıyla birlikte 778 metrekarelik bir alanda hizmet vermektedir. Halihazırda 6003 kitabın kullanıma sunulduğu k raathanede, 25 süreli yayının güncel sayılarına ulaşmak mümkündür.  yelik sistemiyle çalışan k raathanenin 2 bin 566 kayıtlı  yesi bulunmaktadır. Her gün 09:00 -24:00 saatleri arasında hizmet veren k raathanede ücretsiz internet, çorba ve içecek ikramı bulunmaktadır (*Zeytinburnu Millet Kıraathanesi*, 2022).

Resim 2. 7: Zeytinburnu Millet Kır aathanesi

2.5.4. Veliefendi Millet Kır aathanesi

Bu mekanların yanı sıra Zeytinburnu Belediyesi bünyesinde benzer hizmetlere sahip olan 2021 yılında hizmete giren Veliefendi Millet Kır aathanesi de bulunmaktadır. Bu kıraathane 68 kişilik 2 çalışma salonu, kafeterya ve ıslak alanları ile birlikte 445 metrekareden oluşmaktadır. 8 bin kitap kapasitesine sahip k raathanede hâlihazırda 5500 kitap bulunmaktadır. Bu eserler arasında farklı olarak spor yayınlarından oluşan özel bir koleksiyon da mevcuttur. 09:00-24:00 saatleri arasında 15 yaş üzeri tüm vatandaşlar bu k raathaneden hizmet alabilmektedirler. K raathanede,  d n  kitap alabilme, ücretsiz internet, gün boyu çay hizmeti, kahve ve çorba ikramı da yer almaktadır (*Veliefendi Millet Kıraathanesi*, 2022).

Resim 2. 8: Veliefendi Millet Kır aathanesi

2.5.5. Nevmekân Bağlarbaşı

 sk dar Belediyesinin "Nevmekân" adıyla halkın hizmetine sunduğu    adet Millet Kır aathanesi bulunmaktadır. Bunlardan ilki 2015 yılında "Nevmekân Bağlarbaşı" adıyla eskiden Üsküdar Altunizade İETT garajı olarak kullanılan mekânda hizmete başlamıştır. Hizmet saatleri diğer millet kır aathaneleri gibi 24 saat olmayıp, pazar 08:30-22:00, diğer günler 08:30-23:00 arasıdır. Raflarında yaklaşık 10.000 kitap bulunmaktadır. Bu kitapların büyük bir kısmı Prof. Dr. Mete Tunçay, Prof. Dr. Uğur Derman ve Üsküdar Sahaf Festivali'ne katılan sahafların bağışladıkları kitaplardan olmaktadır. Alt katında bulunan sanat galerisi düzenli olarak farklı sergilere ev

sahipliği yaparken, Nevmekân Atölye ve Nevmekân Dükkân ise çeşitli aktivitelere ev sahipliği yapmaktadır. Üyelik sistemi bulunmayan ve yaş sınırı olmaksızın herkesin kullanımına açık olan bir mekandır. Kitaplı kahve konseptiyle yola çıkan aynı zamanda öğrenciler için ders çalışmaya uygun ortam oluşturan bu mekân ücretsiz internet hizmetleriyle de kullanıcıların dikkatini çekmektedir. Diğer kıraathanelerde olduğu gibi çay-kahve ve çorba gibi ikramlar bu kıraathanede yoktur. Fakat Nevmekân'da, maddi bir kaygı taşınmadığı için, yiyecek içecek siparişı verme zorunluluğu olmadan kütüphane hizmetlerinden yararlanmak mümkündür (*Nevmekân Bağlarbaşı*, 2022).

Resim 2. 9: Nevmekân Bağlarbaşı

2.5.6. Nevmekân Sahil

3 Ekim 2018'de hizmete açılan Nevmekân Sahil, 3 bin metrekare kapalı alan, 5 bin metrekare açık alan olmak üzere 8 bin metrekare yaşam alanına sahip olup 2 kattan oluşmaktadır. İçinde kütüphane, kafe-restoran, çocuk oyun alanı ve bir sergi alanı bulunmaktadır. Giriş kat 10.00-23.00 saatleri arası kafe-restoran olarak kullanılmakta, çoğunlukla araştırma kitaplarının yer aldığı, sesli alan olarak adlandırılan alan iken alt katında öğrencilere ders çalışma alanı olarak büyük bir kütüphane sunulmuştur. 24 saat hizmet veren bu mekân, ücretsiz internet, çorba, çay ve kek ikramları ile diğer tüm kütüphanelerden ayrılmaktadır. Bünyesinde 100 bin kitap bulunduran kütüphanede (20 bini dijital) üyelik sistemi bulunmamakta ve yaş sınırı olmamaktadır (*Nevmekân Sahil*, 2022).

Resim 2. 10: Nevmekân Sahil

2.5.7. Nevmekân Selimiye

Nevmekân Selimiye, Üsküdar Belediyesi'nin Nevmekân Projesi'nde üçüncü sırada yer almaktadır. Bu kıraathane de ziyaretçilere kitap okuma, çalışma ve yeme-içme hizmetinden faydalanma imkânı sunulmaktadır.

Sultan 3.Selim tarafından Selimiye Kışlası ile beraber 1800-1801 yıllarında Nizam-ı Cedid askerlerinin kullanması için yaptırılan tarihi Selimiye Hamamı, 11 Mart 2021 tarihinde, üç yıl süren restorasyon çalışmasının ardından, Üsküdar Belediyesi tarafından Nevmekân Selimiye adıyla kütüphane olarak açılmıştır. Türk ve dünya edebiyatı, çocuk kitapları, felsefe ve tarih kitapları, kişisel gelişim, sosyal bilimler, hukuk ilahiyat ve tıp gibi alanlardaki zengin kaynakları ile yaklaşık 25.000'i dijital olmak üzere 45.000 kitap kapasiteli bir kütüphanedir (*Nevmekân Selimiye*, 2022).

Resim 2. 11: Nevmekân Selimiye

2.5.8. Üsküdar Haluk Dursun Kütüphanesi ve Mehmet Genç Kütüphanesi

Üsküdar Belediyesi'nin kuraathane olarak ele alınmasa da konsept olarak aynı şekilde hizmet vermekte olduğu kütüphanelerdir. 24 saat açık olup çay, kek, kahve, çorba ve haftanın belirli günlerinde yemek ikramı da verilen bu kütüphaneler, sahip oldukları koleksiyonlar ve kullanım alanı ile erişilebilirliğı açısından çok sık tercih edilen mekanlar arasında gösterilebilir.

Üsküdar Belediyesi'nin de belirttiğı üzere bu kütüphaneler de diğeri "Nevmekân'lar gibi genç neslin ders çalışabilmesi ve içerisindeki dermeden faydalanabilmesi için kurulmuştur. "Haluk Dursun Kütüphanesi" bünyesinde yaklaşık 40 bin kitap bulundurmakta ve 200 kişilik çalışma alanına sahip olmasıyla dikkat çekmektedir. Bu kütüphanede de diğeri millet kuraathanelerinde olan çay, simit, çorba, kek gibi ikramlar yapılmaktadır (*Haluk Dursun Kütüphanesi*, 2022).

Resim 2. 12: Üsküdar Haluk Dursun Kütüphanesi

"Mehmet Genç Kütüphanesi" ise Üsküdar Gençlik Merkezi bünyesinde yer alan bir kütüphanedir. Bu kütüphane, 25 binin üzerinde eseri bünyesinde barındırması, 220 kişilik kapasiteye sahip olması ve özellikle 7/24 hizmet veren bir diğer kütüphane olması bakımından önem arz etmektedir. Kütüphanede yordam otomasyon sistemi ve akıllı kütüphane sistemi (RFID) kullanılmaktadır. Kitaplar DEWEY Sınıflama Sistemi ile kataloglandırılmıştır (Mehmet Genç Kütüphanesi, 2022).

Resim 2. 13: Üsküdar Mehmet Genç Kütüphanesi

2.5.8. Beykoz Millet Kırathanesi

Beykoz belediyesi tarafından kurulan bu kütüphane ilçede açılan ilk millet kırathanesi özelliği taşımaktadır. "Kavacık Yaşam Merkezi"nde hizmete giren kırathanede edebiyat, tarih, bilim, sanat, din, biyografi, anı, gezi ve diğer birçok türde eserin yer almaktadır. Buradaki dermenin sayısı 16 bin civarındadır. Günün her saati halkın hizmetine açık olan, öğrencilerin ders çalışabileceği ve araştırmacılar için nitelikli yayınların bulunduğu bu mekândan 12 yaş ve üstü herkes üyelik işlemlerini tamamlayarak faydalanabilmektedir. Mekânda 128 kişilik çalışma masası bulunmakta,

üyeler online rezervasyon sistemiyle diledikleri yerden masalarını ayırarak kütüphanede çalışma imkânı bulabilmektedir. Kırathanede üyeler için ücretsiz internet hizmeti de bulunmaktadır. Ayrıca bu mekân kütüphane hizmetlerinin yanı sıra edebiyat günleri, okur-yazar buluşmaları ve söyleşilere de ev sahipliği yapmaktadır (*Beykoz Millet Kırathanesi*, 2022)

Resim 2. 14: Beykoz Millet Kırathanesi

2.5.9. Başakşehir Millet Kırathanesi

14 Mart 2019’da resmi açılışı yapılan Başakşehir Millet Kırathanesi 360 bin metrekare alana sahip "Başakşehir Millet Bahçesi"nin sınırları içerisinde yer almaktadır. Güncel teknolojilerin azami seviyede kullanıldığı, engelsiz yaşam odaklı bu kırathane çocuk, genç, yaşlı, her yaş grubuna hitap eden bir anlayışta inşa edilmiştir. Kitap okumak, ders çalışmak, araştırma yapmak için her imkânın düşünüldüğü, 2.500 metrekare alan üzerinde inşa edilen Başakşehir Millet Kırathanesi Kütüphanesi ayrıca 350 kişilik kapasite ile engelsiz yaşam konseptiyle

faaliyet göstermektedir. Tarihten teknolojiye, doğa bilimlerinden dini eserlere kadar her kategoride 62 bini basılı, 22 bini dijital, 20 bini sesli olmak üzere yaklaşık 105 bin kitap ve güncel yayınla hizmet vermektedir.

Engelsiz yaşam anlayışı çerçevesinde özel olarak tasarlanan kütüphanede, dijital kitap tarama- okuma cihazı, 20 bin sesli kitap ve 268 adet braille alfabe kabartma kitap yer almaktadır. Millet Kırathanesi'nin içinde yer alan sergi alanında; geleneksel el sanatları, resim ve fotoğraf sergisi gibi birçok özgün çalışma sanatseverlerle buluşmaktadır. Çok amaçlı etkinlik salonunda, eğitim; seminer, konferans, münazara, gibi birçok kültürel faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Ziyaretçilerin yiyecek ve içecek ihtiyaçlarını karşılamaları için 150 kişilik kafeterya alanı bulunmaktadır. Kırathanede, Çevrimiçi Söyleşiler, Kırathane Sohbetleri, Okur-Yazar Buluşmaları, Müzik Dinletileri gibi programların yanı sıra akademisyen, sanatçı ve yazarların konuk edildiği birçok kültürel etkinlik düzenlenmektedir (*Başakşehir Millet Kırathanesi*, 2022).

Resim 2. 15: Başakşehir Millet Kırathanesi

2.6. Millet Kiraathaneleri ve Z Kuşakı Kullanıcılar

"Kuşak" veya "nesil" kelimeleri sözlükte, "aşağı yukarı aynı yıllarda doğmuş olup aynı çağın koşullarını, dolayısıyla birbirine benzer sıkıntıları, yazgıları yaşamış, benzer ödevlerle yükümlü olmuş kişilerin topluluğu" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2022). Bu kuşaklar doğdukları yıllara göre farklı isimlerle anılmaktadır. Buna göre 1965-1979 arasına doğanlar "X Kuşakı", 1980-1999 arasına doğanlar "Y Kuşakı" ve 2000-2021 arasında doğanlara ise "Z Kuşakı" olarak anılmaktadır (Giesecke & McNeil, 2010, s. 162; Thomas vd., 2020, s. 133). Kuşaklar arasında, yetişme tarzlarından ve içinde bulundukları çağın getirdiği koşullardan kaynaklanan birçok farklılık bulunmaktadır. Bu farklılıklar hem karakterlerinde hem sosyal yaşamlarında hem de çalışma yaşamlarında önemli ayrımlar olduğunu göstermektedir (Adigüzel vd., 2014, s. 166).

Z kuşakı, bilgi odaklı, teknolojiyi hızlı şekilde öğrenen, doğru bilgiye hızla ulaşmak isteyen, dünyevi işlerle meşgul, birden fazla işi aynı anda yapabilecek dikkat becerisine sahip olma özellikleri ile dikkat çekmektedir. Teknolojinin içine doğan Z kuşakı, taşınabilen ve bilgisayar, cep telefonları ve DVD oynatıcıları gibi daima yanlarında olan küçük aygıtlar ile büyümektedir (Willett, 1995, s. 17; Williams, t.y., s. 12). Dünya nüfusunun %18'ini oluşturan Z kuşağını diğer kuşaklardan ayıran en önemli özellik, dijital ve yüksek teknolojinin yaygın olarak kullanıldığı bir zaman diliminde dünyaya gelmiş olmalarıdır. Bunun bir sonucu olarak da bilgisayar ve diğer dijital teknolojileri yoğun bir biçimde kullanan Z kuşakı, yazılı metinleri konuşmaya, bilgisayarı da okumaya tercih etmektedirler. Bu neslin üyeleri zamanlarının çoğunu kapalı mekanlarda geçirmekte, iletişimlerini çevrimiçi sağlamakta, bilgisayar veya cep telefonundan ayrı bir yaşam tarzını tercih etmemektedirler. Bu nedenle Z kuşakı neslinin kitap okumasına katkı sağlamak özel hayatta aileye, sosyal hayatta da kütüphanelere düşmektedir. Mevcut kütüphanelerin bu kuşakların beklentilerini, ihtiyaçlarını çok iyi tespit edip hizmetlerini üst seviyede vermeleri gerekmektedir.

Nitekim okuyan ve gelişmiş bir toplum olmanın ilk adımı okuyan çocuklar yetiştirmekten geçmektedir.

2.7. Millet Kırathanelerinin Z Kuşığı Kullanıcılarının Kitap Okumasına Katkısı

Okuma, toplumsal yaşamın temel gerekliliklerinden biridir. Bireyin entelektüel gelişiminin temeli olan okuma, teknolojinin çok önemli olduğu günümüzde toplumsal bir güç olarak görülmektedir. Kişinin birey olabilmesi ve içinde bulunduğu toplumla sağlıklı ilişkiler kurabilmesi için öncelikle okuma alışkanlığı edinmesi gerekmektedir (B. Yılmaz, 1990, s. 10). Ayrıca okuma faaliyeti, salt okuma eylemi değil, okuduğunu anlayıp ondan, anlam çıkarabilme sürecini de kapsamaktadır. Bu nedenle okuma, karşılıklı iletişim, algı düzeyi, öğrenme gibi parametreleri bulunan son derece karmaşık ve zihinsel bir süreci ifade etmektedir (Elkatmış, 2015, s. 1224). Bu nedenle okuma kültürünün toplum içinde yaygınlaşmasına, okuma oranının artmasına ve bilgiye kolaylıkla ulaşılmasına olumlu yönde katkı sağlaması beklenen millet kırathanelerinin kitap ve envanter çeşitliliğine kavuşması da önemlidir. Farklı okuma zevkine sahip okuyucu profillerinin taleplerini karşılama noktasında gerekli maddi altyapının oluşturulması veya bağış yoluyla kitap teminine özen gösterilmesi gerekmektedir. Böylelikle konu çeşitliliğine kavuşan kırathaneler kullanıcıların ihtiyaçlarına cevap verecek, okuma ve araştırma yönünde teşvik edici bir noktaya gelecektir.

Çocuk ve gençlerin okuma alışkanlığı kazanmaları, daha bilinçli çağdaş ve gelişmiş bir toplum olma yolunda atılacak en önemli adımlardan biridir. Okuma alışkanlığının olabildiğince erken yaşlarda kazanılması gerek kelime hazinesi gerekse düşünme noktasında kişinin zihinsel gelişimini olumlu yönde etkilemekte ve bunun bir sonucu olarak dinleme ve konuşma gibi sosyal ilişki kurmadaki kabiliyetleri de arttırmaktadır. Bu nedenle okuma alışkanlığı elde etmek için gerçekten kişinin kendini sıkı bir kontrol altına alması, günlük okuma programları yapması büyük önem arz

etmektedir. Nitekim bireyler ancak okuma faaliyetinde bulunarak farklı değerlere ve kùltùrlere saygı duymayı öğrenebilir, analitik düşünebilir ve kendilerini daha iyi ifade edebilirler (Aras, 2017, s. 949).

“Okuryazarlık ve Okuma Alışkanlığı Üzerine” başlıklı makalesinde Yılmaz, okuma alışkanlığının yüksek olmamasını, bu konuda kapsamlı ve çözüm içerikli plan yapılamamasına, toplumun ekonomik koşullarının yetersiz olmasına, kitle iletişim araçlarının okuma alışkanlığını yaratma yönünde üzerine düşeni yerine getirmemelerine, kütüphanelerin çeşitli sebeplerle yeterli hizmeti verememesine, toplumda kitap okumanın "boş iş" olarak algılanmasına, ailede ve toplumda okumaya teşvik edici davranışların olmamasına bağlamaktadır (B. Yılmaz, 1989, s. 51). Çözüm önerileri olarak, öncelikle devletin bunda büyük rolü ve sürekli-tutarlı politikası olması gerektiğini ifade eden Yılmaz, sonrasında ilgili kurumların işbirliği içerisinde hareket etmeleri gerektiğini, okuma alışkanlığı sorununu tüm boyutlarıyla ortaya koyacak bir araştırma programının oluşturulmasını, elde edilen verilerden hareketle çeşitli düzeylerde okuma alışkanlığı programları yapılmasını, bunun maddi altyapısının hazırlanmasını, bu sürecin denetlenmesini ve ülkemizin özel koşulları ve sistemci, kalıcı çözümler içeren, bununla birlikte bu sürecin uzun vadeli bir yaklaşım ile sürdürülebilir bir politika haline getirilmesi gerektiğini ifade etmektedir (B. Yılmaz, 1989, s. 83).

Bu bağlamda açılan ve açılması planlanan bu mekanların teknolojik açıdan yeterli, tatmin edici olması büyük önem taşımaktadır. Zira bu kuşak, kütüphanelere gitmeden çeşitli teknolojik aygıtları kullanarak kütüphane enstrümanlarına gerek duymadan bilgiye uzaktan erişebilmektedirler. Bu kuşaklar bilgiye kolayca erişebildiklerinden onlara karşı daha tatmin edici bilgi hizmetleri sunulması elzemdir (Tonta, 2012, s. 229). Bu nedenle millet kütüphanelerinin, kütüphane kullanımı diğer kuşaklara göre oldukça düşük olan bu kuşağa kütüphane ve okuma alışkanlığını kazandırması beklenmekte, bunu yaparken de teknoloji tabanlı bilgi hizmetleri kullanılarak bu mekanların ilgi çekici hale getirilmesi hedeflenmektedir. Nitekim Yılmaz'a göre halk kütüphanelerinin gençlere okuma alışkanlığı kazandırmadaki

rolünü etkili bir şekilde yapabilmesinin yollarından biri de ortamdır ve “gençlerin kendilerini içinde rahat hissettiği, her yanında okuyan insanların yer aldığı, ilgisine göre her türlü materyali bulabildiği, hizmet veren personelin ilgili ve yardımcı olması sebebiyle huzur bulduğu, pozitif bir ruhsal ortam sağlanmış mekanlar “okumak” için elverişlidir (B. Yılmaz, 1990, s. 29). millet kıraathaneleri binaları da bu şekilde tasarlanıp hizmete sunulduğu takdirde açılış amacına uygun hareket edilmiş olacaktır. Nitekim kitap okuma oranlarının artırılması, genç nesli kütüphaneye, kitap okuma alışkanlığı kazandırmadaki başarısı zaman içinde daha net görünecektir. Bu mekanların teknolojik olarak en üst seviyede olmaları ve dijital çağın çocuklarına hızlı bir şekilde hizmet verebilmeleri de belirlenen hedefe ulaşmada faydalı olacaktır. Bu ve benzeri hedeflerin kullanıcıya sunulması ile birlikte kıraathanelere olan talebin de artacağı öngörülmektedir. Hedeflenen amaca ulaşması durumunda millet kıraathaneleri özellikle yeni nesil gençler için daha cazip hale gelecek ve çok yönlü hizmet anlayışına imkân sağlayacaktır. Bu durum haliyle kütüphane algısının olumlu yönde değişmesine ve kullanıcıların araştırma süreçlerine motive edici katkılar sağlayacaktır.

Günümüzde kaynağa ve bilgiye ulaşmanın yanı sıra sosyalleşme ihtiyacını da karşılaması ve bu yönüyle talep görmesi millet kıraathanelerinin organizasyonunu olumlu yönde etkileyecektir. Nitekim bu süreçle birlikte yeni açılan veya açılması planlanan kütüphaneler gençlerin taleplerine, sosyal ve kültürel ihtiyaçlarına daha duyarlı hale gelecektir. Böylelikle kütüphane kullanım oranında olumlu artışlar gözlenmesi mümkün olacaktır.

2.8. Sosyalleşme Mekânı olarak Millet Kıraathaneleri

Sosyalleşme mekanları, bireylerin ortaklaşa kullandıkları, karşılıklı iletişim halinde oldukları, gündelik ve siyasi hayatın konuşulduğu, boş zamanların değerlendirildiği yerlerdir (Yaşar, 2016, s. 324). Osmanlı döneminden itibaren insanlar kahvehane ve kıraathaneleri sohbet etmek ve okumak için birer aracı mekanlar olarak

görmüşlerdir, ancak zamanla kıraathaneler okuma amacıyla ziyaret edilmekten uzaklaşıp toplumun eğlence alanında en yaygın olarak kullandığı mekanlar haline gelmiştir. Zamanla kaybolmaya yüz tutmuş kıraathane kültürünü yaşatacak olan bu mekanların (millet kıraathaneleri) özellikle gençlerin kitap okuyup sohbet edebileceği ve aynı zamanda bünyesinde barındırdığı imkanlar dahilinde çeşitli kültürel-sanatsal faaliyetlere de ev sahipliği yapması planlanan bir nevi kültür merkezleri olarak hizmet vermesi hedeflenmiştir. Günümüz İstanbul’unda bir taraftan Osmanlı kıraathanelerinin devamı mahiyetinde “kafe” ve kültür merkezi adı altında sanat, kültür ve edebiyat alanlarında çalışmaların yapıldığı, bazı kahvehane tipi mekanlar oluşturulurken, diğer taraftan mahallelerde kahvehaneler hayatlarını sürdürmeye devam etmektedir (Yaşar, 2016, s. 318). Kafe ve kahvehanelere alternatif olarak günümüzde özellikle üniversite öğrencilerinin sıklıkla gittiği ve “çay ocağı” diye tabir edilebilecek hem kafeyi hem de kahvehane unsurlarını birleştiren mekanlar da bulunmaktadır. Çay ocaklarının kafeden farkı sadece çeşitlerinin az olması değil, fikir münazaralarının da yapılıyor olmasıdır. Y kuşağına daha çok hitap eden bir mekân olan çay ocakları cami, dernek vb. sivil toplum kuruluşları tarafından işletilebildiği gibi şahıslara ait olanları da mevcuttur. Bu mekanların kahvehanelerden farkı ise oyun, eğlence vb. imkanlara izin verilmemesidir. Özellikle genç kuşakların gelip çay içip muhabbet ettiği ortamlar olan çay ocaklarının günümüzdeki en önemli yanı Z kuşağına tam olarak hitap etmemeleri veya edememeleridir. Netice itibarı ile X kuşağının kahvehane kültürüne, Z kuşağının kafe kültürüne aşina olduğu görülen bir ortamda çay ocaklarının da ikisinin arasında kalan Y kuşağına hitap ettiği söylenebilir.

Aytaç'a göre, kafe/kahvehaneler tüm toplumlarda birer toplumsallaşma aracıdır. Buralar, yerleşik değerlerin yer aldığı, sosyal ilişki ve etkileşim merkezi, grupsal aidiyet, topluma içkinlik taşıyan temsiliyetlerin adresleri durumundadır. Kahvehaneler, insanların birbirini tanıdığı, sohbet ettiği, dertleştiği, dış gözlem yaptığı, oyun oynadığı, dayanışmacı ilişkiler geliştirdiği, aidiyet kurduğu, cemaat bilinci geliştirdiği, dolayısıyla sosyalleştiği yerlerdir. Kafe/kahvehaneler, her şeyden

önce bir gündelik hayat mekânıdır. Kentin kozmopolitliği içinde günlük hayat, buralarda farklı bir tonda deneyimlenir (Aytaç, 2005, s. 34).

Bu mekanlar toplumun kendi bünyesinde, işlevsel yönü zengin, sosyallik bağlamı derin, gündelik hayatı akışkan kılan, kişisel, toplumsal hatta siyasal ve kültürel zenginleşmeye katkı sağlayan bir mekân olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu açıdan kahvehane, günlük hayatı anlamlı kılmaya, vakit geçirmeye, bireysel ve sosyal temsile vs. yanıt olmaktadır. Bir başka ifadeyle, yığınca insan, gündelik hayatının bir kısmını buralarda geçirmekte, burada üretilen sosyalliğe katılmakta, ortak ilgi ve birliktelik bağlamı oluşturmaktadır. Bu mekanlar, aynı zamanda, kentli çoğunluk için gündelik hayatın vazgeçilmez durakları, buluşma noktaları olarak görülmesi açısından da önem arz etmektedir (Aytaç, 2005, s. 15).

Bu bilgilerden hareketle 7/24 hizmet vermesi, konforlu, gürültüden uzak, güvenilir bir ortama sahip olması, sınırsız çay- kahve, günün belirli saatlerinde çorba ikramlarının yapılması gibi birçok imkana sahip millet kıraathanelerinin sadece genç neslin kullanımına açılmış bir yer olarak değil, halihazırda kahvehanelerde zaman geçirmeye alışkın olan kişileri de kıraathane kültürünün içine çekmek nihai hedef olmalıdır. Nitekim buralarda yapılan kültürel etkinlikler, sergiler vb. aktiviteler bireylerin sosyalleşmesine katkı sağlamaktadır. Özellikle öğrencilerin daha sık kullandığı bu mekanlar birçok yönden sosyalleşmeye imkân tanınması açısından önem arz etmektedir.

Günümüzde, bazı yerel yönetimlerin kurmuş olduğu ve Z kuşağına hitap eden bazı millet kıraathaneleri, (Üsküdar Nevmekân Sahil, Nevmekân Bağlarbaşı ve Nevmekân Selimiye örnekleri) hem kafe hem kıraathane olarak hizmet vermekte olup, kullanıcıların bir yandan kitap okurken veya araştırma yaparken bir yandan da yeme-içmelerine imkan vermesi bakımından dikkat çekicidir. Bu kıraathaneler bu iki işlevi barındırabilecek şekilde dizayn edilmiştir. Örneğin, bir masada kitap okuyan, ödev/araştırma yapan kullanıcılar varken başka bir masada yemek yiyen, muhabbet eden kullanıcılar olabilmektedir. Bir başka masada da bu iki işlevi bir arada yapabilen kullanıcılara da rastlamak mümkündür.

2.9. Halk Kütüphaneleri ve Millet Kır athanelerinin Ortak Yönleri

Halk kütüphaneleri ve millet kır athanelerinin kuruluş amaçları, kuruluş yöntemleri ve uygulamaları, onların aynı zamanda ortak yönlerini de ortaya çıkarmaktadır. Bu iki kütüphane türünün ortak yönlerini; kuruluş amaçlarında, verdikleri hizmetlerde ve hedefledikleri amaçlarda aramak doğru olacaktır.

Halk kütüphaneleri ve millet kır athaneleri, "Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği" Madde 6'daki hedefleri benimsemektedir. Buna göre bu kütüphaneler "halkın bilgi edinme ihtiyacını" karşırlar. "Bireysel ve hayat boyu öğrenme çabalarını" desteklerler. Başta  ocuklar ve genç nesil olmak üzere, halkın "okuma kültürü" ve "kütüphane kullanma alışkanlığının oluşması"na katkı sağlarlar. "Toplumun bilgi okur-yazarlığı becerisi kazanmasını ve bunu geliştirmesini" imkân tanırırlar. " rg n ve yaygın eğitimi" desteklerler. " ocuk ve gençlerin zihinsel kabiliyetlerinin gelişimini" desteklerler ve bu yönde onlara yeni imkanlar sağlarlar. İlk olarak bulunduğu bölge olmak üzere, toplumun kültürel ve sosyo-ekonomik ilerlemesine katkı sağlarlar. Kültürel miras, sanat ve bilime karşı toplumda bir nevi duyarlılık oluşturur ve bu bilincin sürdürülmesini sağlarlar. Yerel kültür mirasının toplanması, düzenlenmesi, korunması, kullanılması ve geleceğe aktarılmasına katkıda bulunur ve sözlü geleneği desteklerler (*Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği*, 2012 Md. 6).

Gerek halk kütüphaneleri gerekse millet kır athaneleri bilgiye erişim odaklı her türden materyali bünyesinde bulundurmayı, bu materyalleri kullanıcıların hizmetine sunmayı ve onları muhafaza edip sonraki nesillere aktarmayı gaye edinmiştir. Bunun için her iki kütüphane türünde de kütüphane materyallerini modern ve teknolojik sistemlerden faydalanarak kataloglama işlemi yapılır. Bu hizmetlerin yanı sıra kültürel etkinlikler düzenlemek bunları takip etmek de her iki türün verdiği hizmetler arasında gösterilebilir.

Yapılan tüm halk kütüphanesi tanımlarında iki önemli nokta bulunmaktadır. Birincisi; verilen hizmetleri halkın bütün kesimlerine götürmek zorundadır. İkincisi

ise verdiği hizmet ile halkı eğiten, kültürel, sosyal ve teknik kalkınmasında katkıda bulunan bir yapıya sahiptir (Çapar, 1987, s. 55). Bu tanımlardan hareketle halk kütüphaneleri ve millet kıraathanelerinin temelde eşitlikçi bir anlayış benimsyerek topluma hizmet vermeyi ve halkın entelektüel gelişimine katkı sağlamayı hedefleri arasında bulundurduğu görülmektedir.

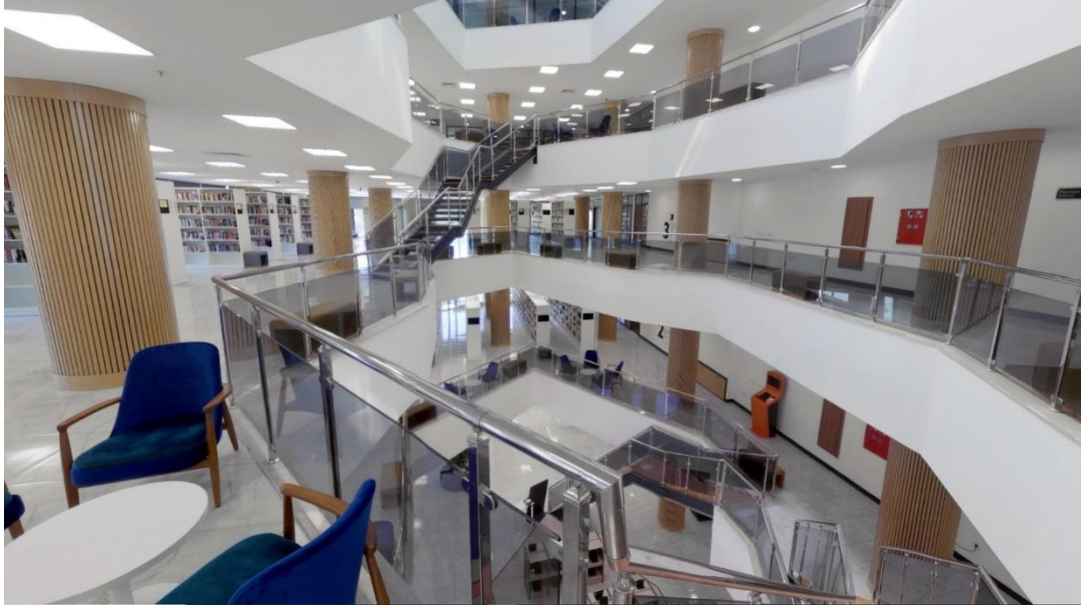
Millet kıraathaneleri yapısal açıdan incelendiğinde halk kütüphanelerinin bir kolu olan "Yeni Nesil Kütüphane" binalarıyla karşılaştırılabilir. Zira bu tarza uygun biçimde tasarlanmış "yaşayan kütüphaneler"de sessiz, bireysel ve grup çalışma alanları yanı sıra bebek ve çocuklar için aktivite, oyun ve spor alanı, kafeterya, deneyap (maker) atölyesi, cep sineması, çok amaçlı salonlar ile rahat mekanlar bulunmaktadır. Benzer özelliklere sahip millet kıraathanelerinde bunlara ek olarak kültür ve sanat etkinliklerinin yapıldığı mekanlar yer almaktadır.

2015 yılında faaliyete geçen Sivas İl Halk Kütüphanesi (İHK) binası bu kapsamda inşa edilen ilk kütüphane olup, buna müteakip "2018 yılında Kırşehir, Muş ve Uçak İHK, 2019 yılında Samsun, Erzurum ve Burdur İHK, 2020 yılında Eskişehir, Kırklareli, Batman İHK ve Mersin Erdemli İlçe HK" inşa edilmiştir.

Aşağıda, yaşayan kütüphane anlayışı çerçevesinde nitelikli kütüphane hizmetlerinin verilebileceği özelliklere sahip yeni nesil kütüphane binalarından örnekler verilmiştir.

Resim 2. 16: Erdemli İlçe Halk Kütüphanesi

Resim 2. 17: Eskişehir İl Halk Kütüphanesi

Resim 2. 18:Burdur İl Halk Kütüphanesi

2.10. Halk Kütüphaneleri ve Millet Kırathanelerinin Farklı Yönleri

Halk kütüphaneleri ve millet kırathaneleri temelde aynı hedef için kurulmuş olsalar da, teknik, yapısal ve verilen hizmetler bağlamında bazı farklılıklara sahiptirler. Bu farklılıklar gerek bağlı bulundukları idari yönetim anlayışından gerekse kullanıcı kitlesinden kaynaklı olmaktadır.

İlk olarak çalışma vakitleri göz önüne alınacak olursa, Kültür Bakanlığı bünyesinde bulunan halk kütüphaneleri ile yardımcı hizmetliler hariç, "4 ve 4'ten fazla personeli bulunan halk kütüphaneleri" yıl boyunca yalnız Pazar günleri; yardımcı hizmetli dışında kütüphane müdürü dahil personeli "3 ve 3'ten az olan kütüphaneler" ise 15 Eylül-15 Haziran tarihleri arasında Pazar ve Pazartesi günleri, 16 Haziran-14 Eylül tarihleri arasında Cumartesi ve Pazar günleri kapalı oldukları görülmektedir. Yardımcı hizmetliler dışında 2 ve daha fazla personeli olan halk kütüphaneleri öğle

tatilinde de kullanıcılarına hizmet vermektedir. Kütüphanelerin mesai saatleri ise 657 Devlet Memurları Kanununun 100'ncü maddesine göre bulundukları illerin Valiliklerince belirlenmekle birlikte, Bakanlık tarafından öğrencilerin ve çalışan vatandaşların kütüphanelerden daha fazla yararlanabilmesi için, yeterli personele sahip il halk kütüphaneleri 1 Eylül-31 Mayıs tarihleri arasında saat 19:30'a kadar hizmet vermektedirler (*Kültür ve Turizm Bakanlığı*, 2022).

Millet kıraathaneleri ise belediyelerin bünyesinde oldukları için çalışma saatleri halk kütüphanelerinden farklıdır. Çoğu millet kıraathanesinden dinî bayramlar haricinde diğer resmî tatillerde belirlenen çalışma saatlerinde hizmet vermektedir. Bu saatler değişkenlik göstermekle birlikte bazı millet kıraathanelerinde 09:00-00:00 arası bazılarında ise 24 saat hizmet verilmektedir.

Millet kıraathanelerinin halk kütüphanelerinden ayrılan bir diğer yönü bu kurumlarda kafeterya bölümü olması, özellikle sınav dönemleri öğrencilere çay, kahve, simit ve çorba ikramları yapıyor olmasıdır.

Halk kütüphanelerinin bütçesi, personel giderleri Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından karşılanırken, Millet kıraathanelerinin personel, ikramlar vs giderleri ise bağlı bulundukları belediyeler tarafından karşılanmaktadır.

	Halk Kütüphanesi	Millet Kıraathanesi
Amaç	Halkın her kesimine bilgiyi ulaştırmak.	Halkın her kesimine bilgiyi ulaştırmak ve sosyalleşme imkânı sağlamak.
Kullanıcı	Herkese hizmet	Herkese hizmet
Derme	Her konuyu içerir.	Her konuyu içerir.
Çalışma Saatleri	08.00-19.30	7 gün 24 saat
Bağlı Olduğu Kurum	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Yerel Yönetimler
İstanbul'da Mevcut Durum (2022)	64	11
İstanbul'da Belediyelere Bağlı Halk Kütüphaneleri	183	

Tablo 2.10.1: Millet Kıraathaneleri ile Halk Kütüphanelerinin Karşılaştırmalı Özellikleri (Marmara Belediyeler Birliği, 2022)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MERKEZ EFENDİ MİLLET KIRAATHANESİ KULLANICI MEMNUNİYET ANKETİ

3.1. Anket Çalışmasının Amacı, Anakütle ve Örneklem

Bu çalışmanın amacı, "Merkez Efendi Millet Kırâathanesi" kullanıcılarının demografik yapısını ve kırâathaneye bakış ile kırâathaneden memnun olup olmamalarının değerlendirilmesidir. Çalışmada Merkez Efendi Millet Kırâathanesi'nin tercih edilmesinin nedeni, millet kırâathaneleri konseptine uygun olarak açılan ilk kırâathane olması bakımından taşıdığı önemdir. Bu nedenle çalışmanın evrenini oluşturan millet kırâathanelerini temsilen iradi örnekleme yöntemlerinden biri olan amaçlı örnekleme yöntemi ile söz konusu kırâathane örnek olarak seçilmiş ve kırâathane kullanıcıları örneklem grubunu oluşturmuştur.

Merkez Efendi Millet Kırâathanesi, İstanbul'un yaklaşık 300.000 nüfusa sahip olan Zeytinburnu ilçesinde yer almaktadır. Aynı ilçede belediye bünyesinde yer alan diğer kütüphaneler Seyyidnizam Millet Kırâathanesi, Zeytinburnu Millet Kırâathanesi, Veliefendi Millet Kırâathanesi, Zeytinburnu Kültür ve Sanat Merkezi (ZKSM) Kütüphanesi'dir. Zeytinburnu İlçe Halk Kütüphanesi ise Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlıdır.

Örneklem sayısı belirlemek için öncelikle 2022 yılı bir günlük turnike giriş-çıkış kayıtlarından kırâathaneye giriş yapan tekil kullanıcı sayısı ortalama 150-200 kişi arasında olduğu tespit edilmiştir. Bu veriye göre, 2022 Mart-Haziran ayları arasında yapılan ankete 400 kişinin katılması hedeflenmiş, ancak gönüllülük esasına dayalı olarak ankete katılmayı kabul eden 250 kişi ile anket çalışması yapılmıştır. Toplanan anketlerde veri düzenleme sürecinde hatalı ve/veya eksik bilgi, okumadan cevaplama

vb. durumlar dikkate alındığında bu katılımcılara ait veri çıkartılmış ve kalan 217 katılımcıya ait veri ile analizler gerçekleştirilmiştir.

3.2. Veri Toplama Aracı

Araştırmacı tarafından öncelikle yapılan bir pilot çalışma ile belirlenen sorular memnuniyet anket formunu oluşturmaktadır. Anket formu 5 demografik bilgi sorusu ile birlikte, kıraathane ifadesinin anlamı, kıraathane kullanım sıklığı, kullanım amacı vb. kıraathane kültürü sorularının yanı sıra kıraathanenin kullanıcılara katkısı/etkisini ölçen sorulardan oluşmaktadır. Soruların birçoğu kategorik değişken niteliğinde oluşturulmuş olup, son üç soru açık uçlu soru olmak üzere toplamda 27 soru anket formunu oluşturmuştur.

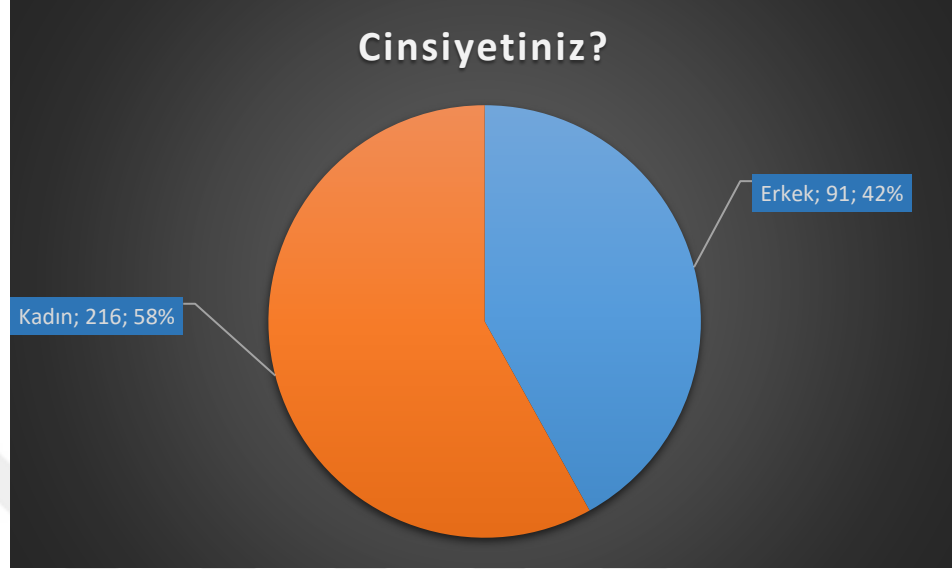
3.3. Uygulama

Araştırmaya konu olan Merkez Efendi Millet Kıraathanesinde yapılan ankete anket için önceden bir pilot çalışma yapılmış ve gelen sonuçlara yönelik olarak anket soruları araştırmacı tarafından hazırlanmıştır.

Anket uygulaması kıraathanenin danışma ve ödünç-iade masalarında bırakılarak gerçekleştirilmiş ve katılım Mart 2022- Haziran 2022 tarihleri arasında sağlanmıştır.

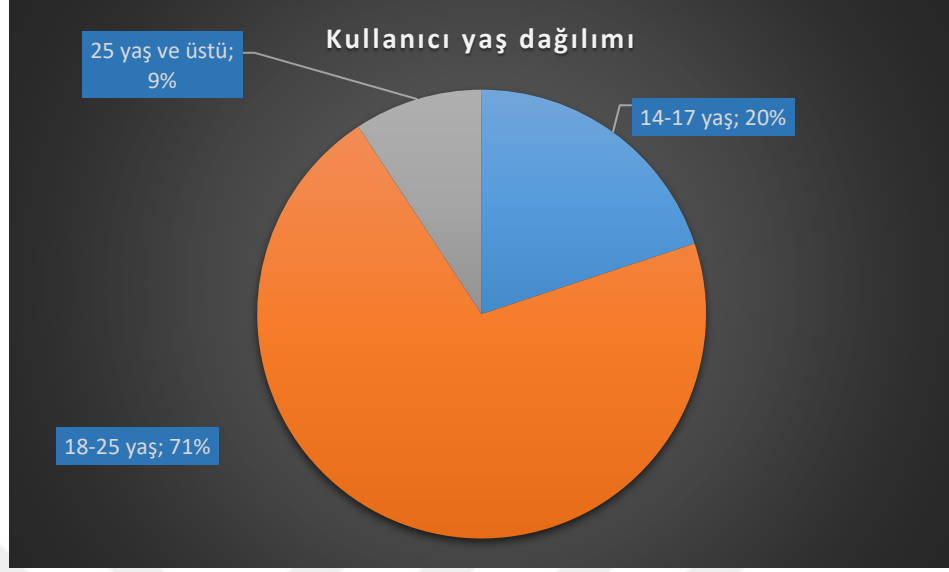
Ankette, katılımcıların millet kıraathanelerine karşı bakışı, detaylı sorularla öğrenilmeye çalışılmıştır. Böylece kıraathaneyi kullanan kesimin memnuniyet derecesinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu kapsamda ilk etapta örneklem grubunun demografik özellikleri değerlendirilmiş, akabinde de tutum ve memnuniyet ölçen maddelere ait frekans analizleri ile analiz sonuçlarının değerlendirilmesine yer verilmiştir.

3.4.Araştırma Bulguları ve Araştırma Sorularının Değerlendirilmesi

Şekil 1:Kullanıcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

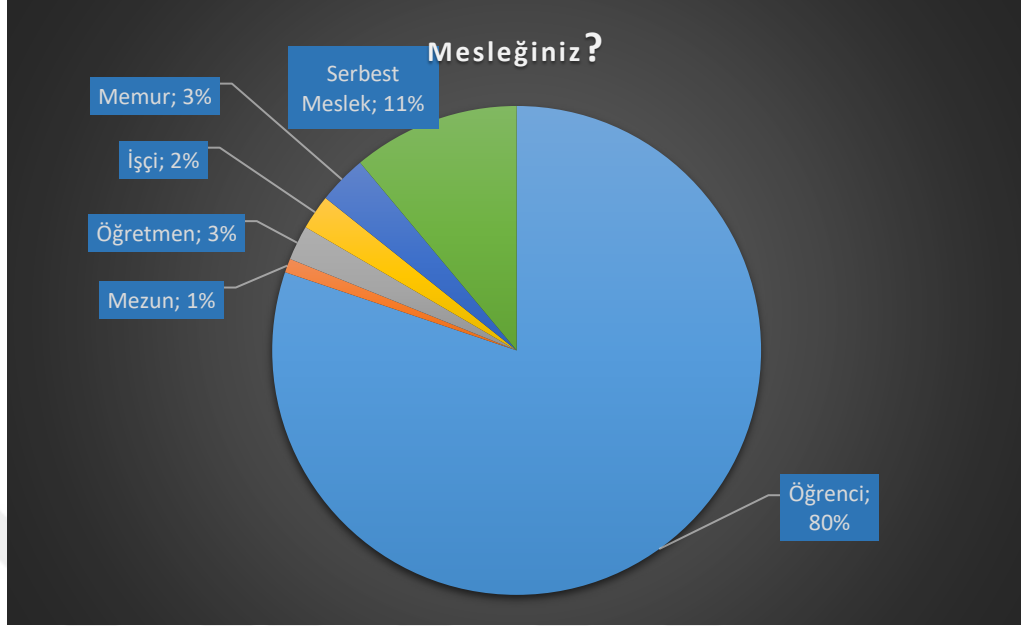
Çalışmaya katılan 217 kişinin % 58' i (126 kişi) kadın, % 42'si (91 kişi) erkektir (Şekil 1).

Şekil 2: Kullanıcıların Yaşa Göre Dağılımı

Katılımcıların %20 si (43 kişi) 14-17 yaş aralığında, %71 i (153 kişi) 18-25 yaş aralığında, 25 yaş ve üstü incelendiğinde bu oran %9 (20 kişi) dur. Merkezefendi Millet kütüphanesinin kullanıcılarının yaş dağılımına bakıldığında bu sayılar, kütüphaneyi kullanan bu genç kullanıcı profili küçük yaşlardan itibaren internet ve dijital teknoloji ile tanışmıştır. Bu sebeple kütüphanede teknolojik yönde beklenen son gelişmelere dair çalışmalar yapmak kullanım oranının artmasında etkili olacaktır.

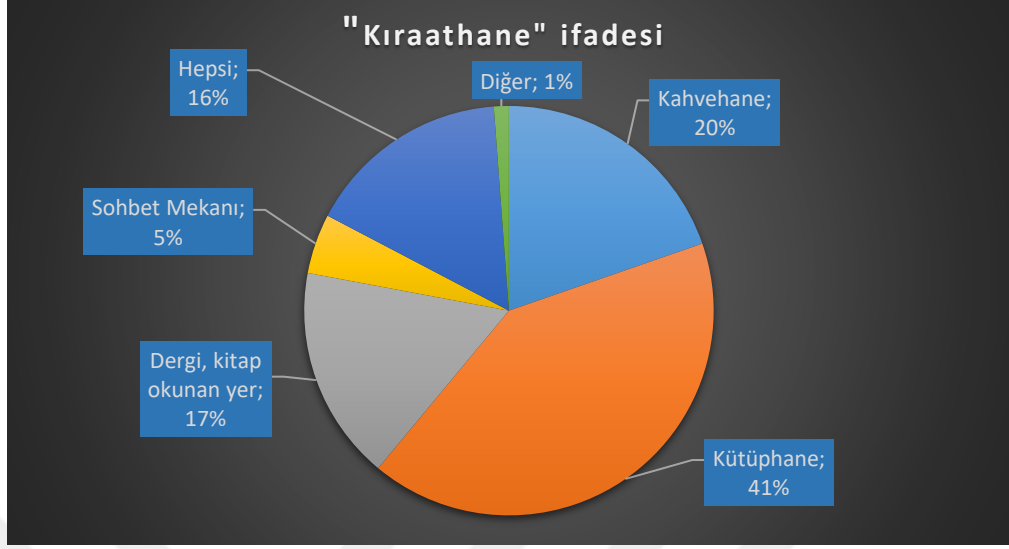
Bu veriden yola çıkarak şu sonuca da varabiliriz: Millet kütüphaneleri (özellikle Merkezefendi Millet Kütüphanesi) Y kuşağına daha çok hitap etmektedir. Bunun sebebi de Z kuşağının ev içinde teknolojiyle doğmasıdır. Y kuşağı her ne kadar günümüzde teknolojiyi kullanıyor olsa da büyüdüğü imkân, şart ve ortamın etkisinden dolayı halen kütüphane/kütüphaneleri daha etkin kullanmaktadır.

Şekil 3: Kullanıcı Profili Dağılımı

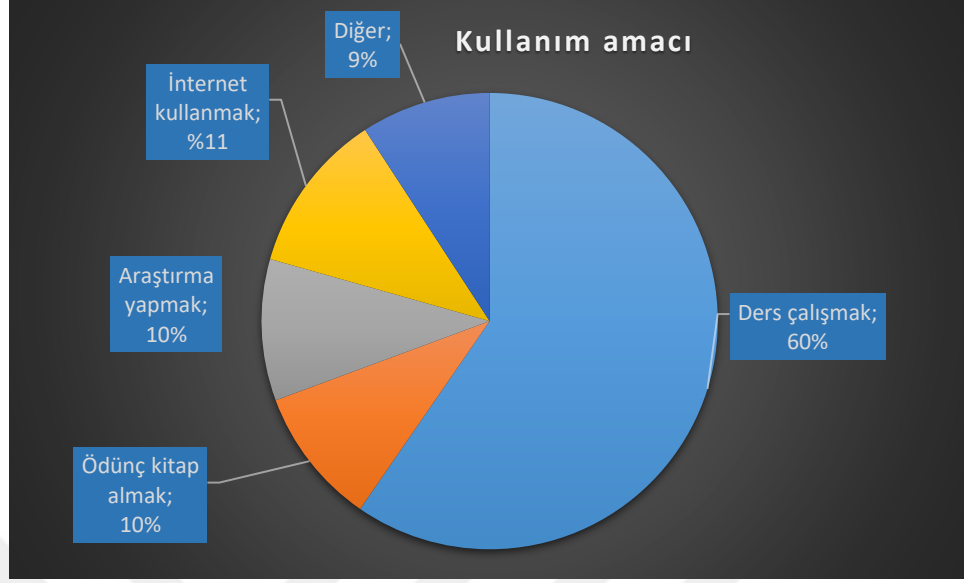
Anket sorularına cevap veren Merkezefendi Millet Kırathanesi kullanıcılarının %80'i (174 kişi) öğrencidir. Ülkemizde üniversiteye başlama yaşı 18-19 yaş arasındır. Bu sebeple mekânı kullananların ağırlıklı olarak üniversite sınavına hazırlanan öğrenciler ve üniversite öğrencilerinden oluştuğu söylenebilir. Millet kırathanelerinin açılış amaçları arasında olan, toplumun her kesiminden bireylerin bulunduğu sosyalleştiği bir mekân olması, sonucun bu minvalde olmadığını göstermektedir. Bu sebeple bu kırathanenin mevcut hizmetlerini yetişkin kullanıcı profili için burada boş vakitlerini geçirebilecekleri, gazete/dergi okuyabilecekleri, sohbet edebilecekleri hizmetler şeklinde çeşitlenebilir.

Yukarıdaki veriye dayanarak; %11 olarak gözüken serbest meslek çalışanların yüzdesinin öğretmen, memur, işçi ve mezun kullanıcıların toplamında fazla olması “kırathane” isminden kaynaklanıyor olabilir. Serbest meslek sahibi olan kullanıcıların daha çok halk kesimi olması göz önüne alındığında bu sonuca varmak mümkündür.

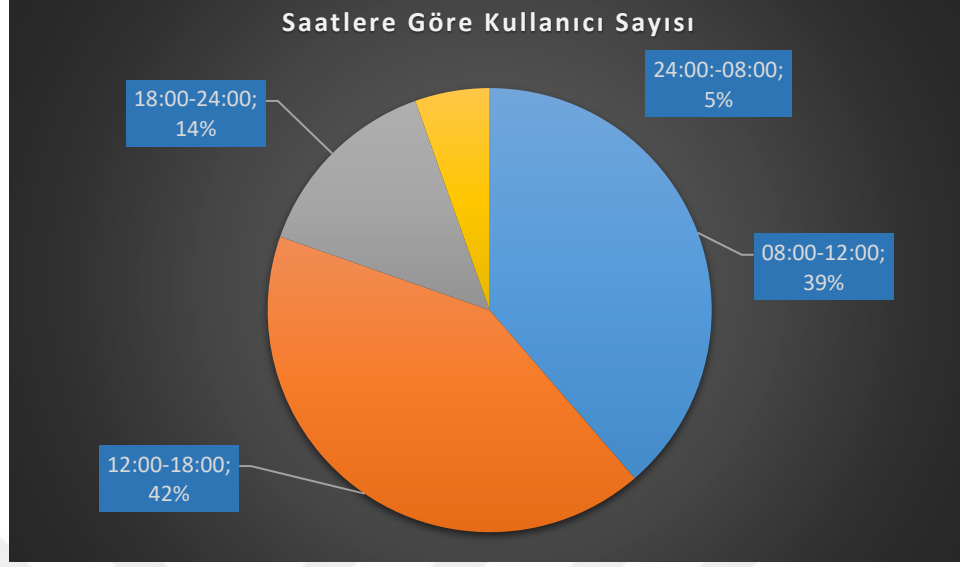
Şekil 4: "Kıraathane" İfadesinin Anlamının Araştırmaya Katılan Bireylere Göre Dağılımı

Kültürel birikimin getirdiği “kıraathane” kavramının Merkezefendi Millet Kıraathanesi kullanıcıları için ne anlam ifade ettiğini anlamak için ankete katılan kullanıcılara “kıraathane kelimesi sizin için ne ifade ediyor?” sorusu sorulmuştur. Kullanıcıların yanıtları değerlendirildiğinde, ankete katılan 217 kişinin %41'i (89 kişi) ‘kıraathane’ kelimesine kütüphane vurgusu yaptığı görülmektedir. Eski dönemdeki kıraathanelerin algısının çoğunlukla değiştiği sevindirici bir sonuçtur.

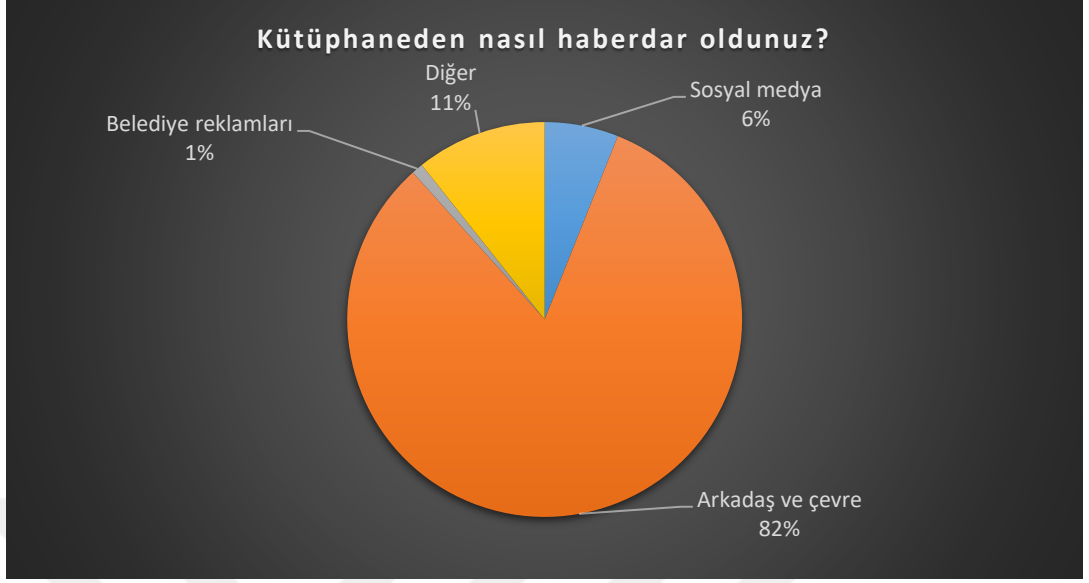
Şekil 5: Kullanıcıların Kırcaali Kütüphanesi Kullanım Amacına Göre Dağılımı

Merkezefendi Millet Kırcaali Kütüphanesi kullanıcılarının kütüphaneyi kullanım amacını saptamak için yöneltilen soruda, kütüphaneyi ders çalışmak için kullanan büyük bir çoğunluğun olduğu göze çarpmaktadır. Diğer yanıtlar ise, %10'u ödünç kitap almak, %10'u araştırma yapmak, %11'lik kısmı ise internet kullanmak için kütüphanede bulunmaktadır. Sonuçlardan da anlaşılacağı üzere kütüphane yoğun olarak ders çalışmak/ödev yapmak amacı ile kullanılmaktadır. Bu sebeple bu mekanların diğer açılma amaçlarına da vurgu yapılması, hizmet çeşitliliği artırılarak kullanıcıların sosyalleşme, söyleşi, panel, kültürel etkinlikler noktasında da buraları tercih etmesi sağlanmalıdır. Mekânın ders çalışma ve kitap okumak için kullanımının dışına çıkması gerekmektedir.

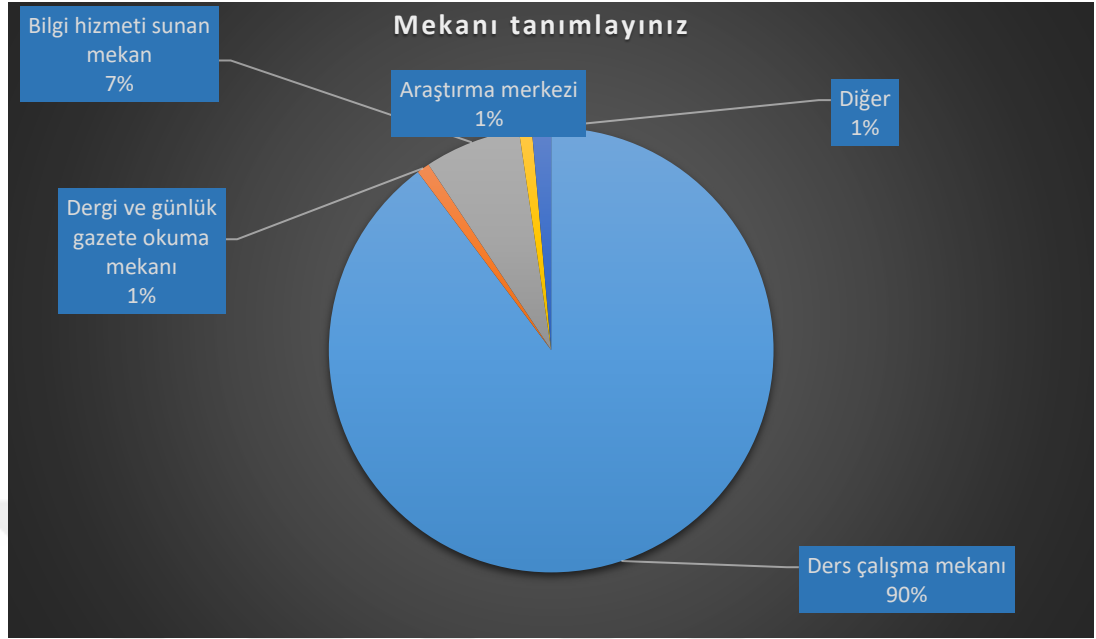
Şekil 6: Ankete Katılan Kullanıcıların Kullanım Saatlerine Göre Dağılımı

Kullanıcılara Merkezefendi Millet Kırathanesi'ni en çok hangi zaman diliminde kullandıkları ile ilgili yöneltilen soruya ilişkin şekil incelendiğinde, % 42'lik bir oran ile gündüz saatlerinin kullanıldığı, %39'luk bir oran ile sabah saatlerinin kullanıldığı görülmektedir. %5'lik bir kısım ise Millet kırathanesini gece saatlerinde kullanmaktadır. Kullanıcıların büyük çoğunluğu nerdeyse tüm gün bu mekânlardan faydalanmaktadır. Gece kullanım yoğunluğu ise hafta sonları ve öğrencilerin eğitim hayatlarındaki sınav takvimlerine göre değişmektedir.

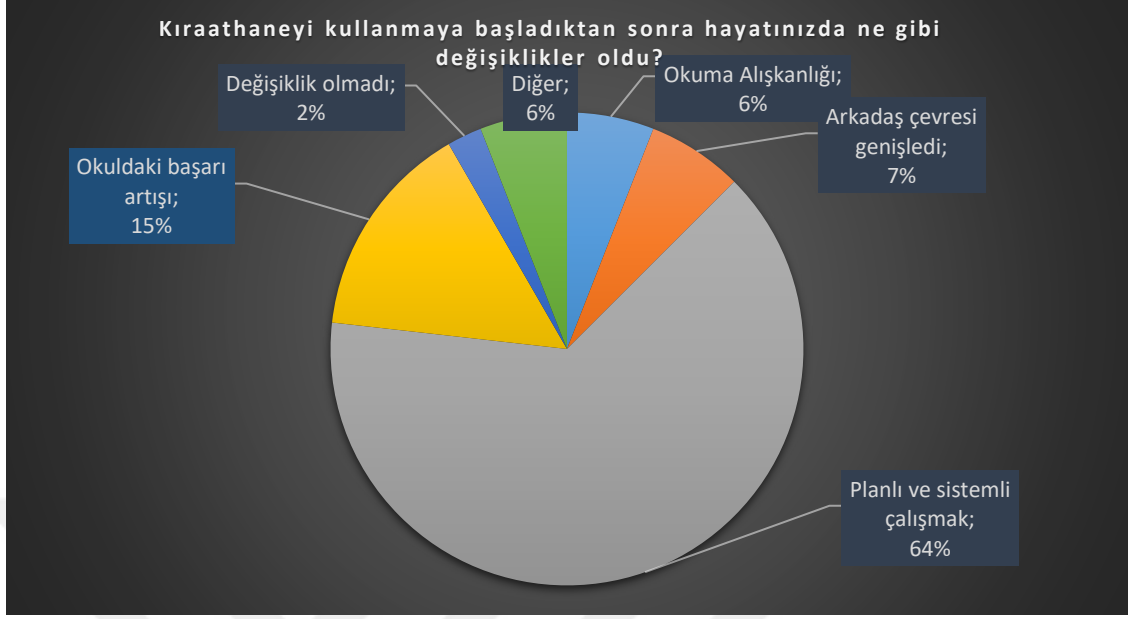
Şekil 7: Ankete Katılan Kullanıcıların Kırathaneden Haberdar Olmalarına Göre Dağılımı

Merkezefendi Millet Kırathanesi'nden kullanıcıların nasıl haberdar olduğunu gösteren dağılıma göre; bunlardan %82'si arkadaş ve çevre, %6'sı sosyal medya, %1'i belediye reklamları ve %11'i diğer olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sonuçlara göre kullanıcıların büyük bölümü bu mekânı arkadaş ve çevresinden öğrenmiştir. Buna göre, ilgili belediyenin Merkezefendi Millet Kırathanesi hizmetlerine sosyal medyada daha çok yer verebileceği ve kurumun yönetici ve personeli de iş birliği içinde duyuru, afiş, tanıtım kampanyası şeklinde kırathanenin halka ulaşmasına katkıda bulunabileceği sonucu çıkmaktadır.

Şekil 8: Ankete Katılan Kullanıcıların Kırathaneyi Tanımlamalarına Göre Dağılımı

Merkezefendi Millet Kırathanesini en iyi tanıtan seçenek sorusuna verilen yanıtlar şu şekildedir; %7 oranın burayı bilgi hizmeti sunan bir mekân, %1 oranında dergi ve günlük gazete okuma mekânı ve araştırma merkezi olarak tanımlamaktadır. %90 oranında katılımcıların büyük çoğunluğu bu mekânı ders çalışma mekânı olarak görmektedir. Merkezefendi Millet Kırathanesi kullanıcıları vakitlerini ders çalışarak ya da sınavlara hazırlanarak değerlendirmektedir. Bu durumda kırathanelerin vaat ettiği sosyalleşme, kitap okuma, kültürel etkinliklere katılma gibi hizmetlerinde yeterince aktif olmadığı sonucuna varılmıştır.

Şekil 9: Ankete Katılan Kullanıcıların Kıraathaneyi Kullanımına Başladıktan Sonra Hayatlarındaki Değişme Göre Dağılımı

Ankete katılanların %64'ü “Planlı ve sistemli çalışmayı öğrendim”; %15'i “Okuldaki başarıım arttı”; %7'si “Arkadaş çevrem genişledi”; %6'sı “Okuma alışkanlığım arttı”; %6'sı “Diğer” cevabı, % 2'si “Değişiklik olmadı” şeklinde cevap vermiştir. Büyük çoğunluğun verdiği cevaba göre, kişilerin kendi evlerinde istedikleri sessiz ve verimli bir ortamı sağlayamadığı ve bu açıdan kıraathanelerin bu ihtiyaca cevap verdiği sonucuna varılmaktadır. %15'i “Okuldaki başarıım arttı” diyen kullanıcılardan yola çıkarak "Merkezefendi Millet Kıraathanesi"nin ortam ve imkân olarak öğrencilerin çalışma sistemlerinde ve başarılı olmalarında olumlu bir yere sahip olduğu da görülmüştür.

Şekil 10: Kıraathane'nin Konumunun Kullanıcı Üzerindeki Memnuniyetine Göre Dağılımı

Kullanıcılara, kıraathanenin konumunun kütüphaneye gitme alışkanlığı etkisi sorulmuştur. Anket sonuçlarından anlaşılabileceği üzere "kullanıcılar ulaşım ve konum olarak kütüphaneden büyük ölçüde memnundur" sonucu çıkarılabilir. Kütüphanenin metrobüs, otobüs, metro gibi ulaşım araçlarına yakın olması gece kullanım sıklığını da artırmıştır.

Şekil 11: Ankete katılan kullanıcıların kırıathanenin 7/24 hizmet vermesine verdikleri cevabın dağılımı

Anket sonuçlarına bakıldığında, Merkezefendi Millet Kırıathanesi'nin 7/24 hizmet vermesi, kullanıcı tarafından %92 gibi yüksek bir oranda memnuniyetle karşılandığı görülmektedir. Kırıathanelerin gece de açık olması, gündüz iş hayatında olan bireylerin akşam saatlerinde sistemli ve sessiz çalışma mekanları ihtiyacını karşılamaktadır. Öğrencilerin evlerinde gibi hissettikleri, sıcak çorba içebildikleri hem de ders çalışabildikleri bu mekân toplumun her mahallesinde böyle kütüphanelere ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

24 saat hizmet verilmeyen kütüphanelerde gece saatlerinde ulaşımın belli bir saatten sonra sona ermesi, kullanıcıların erken ayrılmasına sebebiyet vermektedir. Bu nedenle 24 saat açıklık uygulaması kullanıcıların gece geri dönme problemini ortadan kaldırmakta olup, kırıathanenin gece de tercih edilmesini sağlamaktadır.

Şekil 12: Ankete katılan kullanıcıların yiyecek ve içecek ikramına olan memnuniyet dağılımı

Anket verilerindeki yanıtların dağılımına bakıldığında, kullanıcılar için yiyecek-içecek ikramının büyük ölçüde önemli olduğu ve katılımcıların %90'nın bu uygulamadan memnun oldukları görülmektedir. Kiraathanelerin bu özelliği açılış amaçlarında özellikle belirtilmiş ve memnun olunan en önemli uygulamaların başında gelmektedir. Gelir seviyesi fark etmeksizin toplumun her kesiminden bireyin burada karnını doyurması, yiyecek içecek ikramıyla en temel ihtiyacını gideriyor olması gibi kiraathanede sunulan bu imkanlar ile mekânda geçirilen vaktin artmasına katkı sağlamaktadır.

Yapılan gözlemlerde yiyecek-içecek ikramının olması kullanıcıların temel ihtiyacı olan beslenme ihtiyacını sınırlı miktarda da olsa gidermesinin yanı sıra; bu ikramların belirli bir düzen içinde yapılıyor olması, kullanıcılarda bir çalışma düzeninin oluşmasını da sağlamaktadır. (Örneğin; çay, kahve veya çorba ikram saatlerinin belli olması, kullanıcıların bu saatlere göre kendisine çalışma saati ayarlayıp teneffüs diye tabir edebileceğimiz araları bu ikram saatlerine göre ayarlamalarını gerektirmektedir).

3.5. Anket Sonuçlarının Değerlendirilmesi ve Bulgular

	Evet		Hayır		Fikrim yok	
	f	%	f	%	f	%
Merkeze fendi Millet Kır aathanesi kullanıcıların kütüphanede mevcut olmayan kaynakları istediklerinde onlara kaynak temin ediyor mu?	114	52,80%	33	15,30%	69	31,90%
Merkeze fendi Millet Kır aathanesinin konumu kütüphaneye gitme alışkanlığınızı etkiliyor mu?	170	78,70%	41	19,00%	6	2,30%
Merkeze fendi Millet Kır aathanesinin 7/24 kütüphane hizmeti vermesi sizin açınızdan önemli midir?	197	91,20%	17	7,90%	3	0,90%
Merkeze fendi Millet Kır aathanesinin yiyecek ve içecek ikramı sizin açınızdan önemli midir?	194	89,80%	21	9,70%	2	0,50%
Merkeze fendi Millet Kır aathanesi'nde kendinizi rahat hissediyor musunuz?	211	97,70%	2	0,90%	4	1,40%
Merkeze fendi Millet Kır aathanesi'ndeki personelden memnun musunuz?	202	93,50%	7	3,20%	8	4,30%
Merkeze fendi Millet Kır aathanesi sizin okuma alışkanlığınıza katkıda bulundu mu?	128	59,30%	82	38,00%	7	3,70%
Merkeze fendi Millet Kır aathanesi kullanıcı olarak kütüphane hizmetleri sizi yeterince tatmin ediyor mu?	198	91,70%	13	6%	6	4,30%
Merkeze fendi Millet Kır aathanesinde kütüphane hizmetlerinde kullanılan teknolojik imkanlardan, internet bağlantı hizmetlerinden (kablosuz ağ) memnun musunuz?	178	82,40%	33	15,30%	6	3,70%

Tablo 3.5.1: Anket Sorularına Verilen Cevapların Sayısal ve Yüzde Oranı Dağılımı Tablosu

Kütüphanede mevcut olmayan kaynakları istediğinizde Merkeze fendi Millet Kır aathanesi size kaynak temin ediyor mu, sorusuna 217 kişinin %58,2'si (114 kişi) olumlu yanıt vermiştir. Genel duruma bakıldığında yarı yarıya bir memnuniyet söz

konusudur. Bu soruda kullanıcıların birkaçı daha fazla okuma kitabı diye tabir edilen roman, deneme tarzında eserlerin kütüphanede bulundurulmasını talep etmiştir.

Merkezeferdi Millet Kıraathanesinin konumu kütüphaneye gitme alışkanlığınızı etkiliyor mu sorusuna kullanıcıların vermiş oldukları yanıtlar ve yüzdelik oranlar ele alındığında; Merkezeferdi Millet Kıraathanesinin konumu kullanıcılar tarafından % 78,70 (170 kişi) oranında olumlu karşılanmıştır. Buna göre genel olarak kütüphanenin rahatlıkla ulaşılabilen bir konumda olduğu anlaşılmaktadır. Bu da kütüphane kullanım oranını arttıran olumlu bir unsurdur.

Merkezeferdi Millet Kıraathanesinin 7/24 kütüphane hizmeti vermesi sizin açınızdan önemli midir? sorusu için anket sonuçlarına bakıldığında, Merkezeferdi Millet Kıraathanesi'nin 7/24 kütüphane hizmeti vermesi, kullanıcılar tarafından son derece yüksek bir seviyede memnuniyetle karşılanmıştır. Kütüphanenin yiyecek ve içecek ikramı ile ilgili yöneltilen soruda ankete katılan kullanıcıların büyük çoğunluğunun vermiş olduğu olumlu yanıtlar, kullanıcıların kütüphane ikram hizmetinden memnun olduğunu göstermektedir.

Kütüphaneyi kullanan kişilerin rahat hissettikleri bir ortamda verimli çalıştıkları tespitini ölçmek sebebi ile sorulan soruya, 217 kişinin %97'si (211 kişi) gibi önemli bir bölümü kütüphanede rahat olduklarını belirtmiştir. Bu soru kapsamında genel olarak sessizlik, temizlik, havalandırma, aydınlatma, ısınma, güvenlik, ikramlar gibi unsurlardan memnuniyet şeklinde anlaşılmaktadır.

Kütüphanenin personel memnuniyeti ile ilgili yöneltilen soruya verilen cevaplardan, ankete katılan kullanıcıların büyük çoğunluğunun kütüphane personeline memnun olduğu anlaşılmaktadır. Bu soruya evet diyenlerin kütüphane personeline yardım sever, sıcak kanlı ve güler yüzlü buldukları görülmektedir.

Merkezeferdi Millet Kıraathanesi'nin kullanıcı üzerinde okuma alışkanlığı kazandırma noktasında katkısını ölçmek için yöneltilen soruya cevaplar şu şekildedir. 217 kişinin %59,30'u (128 kişi) evet, % 38'i (82 kişi) hayır, % 3,7'ü (7 kişi) fikrim yok cevabını vermiştir. Kütüphane hizmetleri memnuniyet sorusunda, ödünç verme, kütüphanedeki elektronik veri tabanlarından ve kütüphanedeki materyalden kolayca

yararlanmalarının sağlanması, teknik hizmetler gibi unsurları olumlu yanıtlayan %91,7 oranında kullanıcı bulunmaktadır. Bu oran kütüphanenin yüksek oranda başarılı hizmet verdiğini kanıtlar niteliktedir.

Kütüphanenin internet bağlantı hizmetleri ile ilgili yöneltilen soruda ankete katılan kullanıcıların %82,40 olumlu yanıtlar vermiştir. Açıklamalara baktığımızda memnun olmayanlar genel olarak şunları belirtmiştir; internet kaynağının kesintiye uğraması ve elektrik alma yeri (priz) olan masa sayısının yetersizliği. Yukarıda çoktan seçmeli olarak sorulmuş olan soruların dışında kullanıcılara Merkezefendi Millet Kiraathanesinin sunduğu kullanıcı hizmetleri içerisinde ilginizi en çok çeken, beğendiğiniz hizmet/hizmetler hangisi/hangileridir? Şeklinde soru sorulmuştur. Cevaplara bakıldığında kullanıcılar genel olarak şunları belirtmiştir;

- Kütüphanede uygulanan kartlı giriş sistemi.
- Mola sistemi
- 24 saat açık bir kütüphane olması
- Ulaşım kolaylığı
- Çay, kahve ve çorba ikramı
- Güvenlik kontrolü
- Personelin güler yüzü ve ilgisi
- Mekânın iç tasarımı
- Temizlik memnuniyeti
- Kafeterya hizmeti

Kullanıcılara eksik bulunan hizmetler ve önerileri sorulduğunda ise şu yanıtlar verilmiştir.

- Bazı kullanıcılar elektrik alma yeri (priz) olan masa sayısının yetersizliğini ve kabloların masalara ulaşmamasından bahsetmiştir.

- Araştırma sorularında olmamasına rağmen bazı kullanıcılar internet bağlantı sisteminin iyileştirilmesini istemiştir.
- Bazı kullanıcılar kafeterya hizmetinin mekânsal olarak küçüklüğünden bahsetmiştir.
- Yapılan çorba ikramının hep aynı türde olduğu ve çeşitlendirilmesi talep edilmiştir.
- Birkaç kullanıcı kedilerin kütüphane içinde olmasının stresi azalttığını savunup memnun olurken, diğer birkaç kullanıcı ise kedilerin sürekli içerde olmasından rahatsızlık duyduklarını ifade etmiştir.
- Kendine ait bilgisayar olmayan kullanıcılar için kütüphane masaüstü bilgisayarları talep edilmiştir.
- Kütüphanede yapılan etkinliklerin reklamının iyileştirilmesi istenmiştir.

SONUÇ

İnsanları okumaya iten şeyin ne olduğu tam olarak bilinmemektedir. Bazı insanlar bilgi ve pratik fayda edinmek için okurken, bazıları da rahatlamak, gündelik kaygılardan kaçınmak ya da zevk için okur. Bir çocuğa veya yetişkine harfleri ve kelimeleri öğretmek nispeten kolay olsa da, bu becerinin işlenmediğinde hızla kaybedilen bir niteliğe sahip olması her zaman bir sorun olmuştur. Bu nedenle, cehaletin nüksetmesini önlemek için, barındırdığı nitelikler ve materyal sayesinde halk kütüphaneleri bu konuda ihtiyaç duyulan eksikliği giderebilecek bir kurumdur. Nitekim bir ulus insanlardan oluşur ve bu insanların gelişmeleri içinse eğitime ihtiyaçları vardır. Bu eğitim resmi olarak okullarda başlar ve bu süreç bir süre ya da ileri yaşlara kadar devam eder. Daha sonra kişi mesleki kazanç elde etmeye başladığında eğitimle olan bağı kopar. Ancak yine de kişi günlük gereksinimlerini karşılamak için yine bazı konularda eğitime ihtiyaç duyar. Bunlar bilgi, eğlence ve eğitim ihtiyaçları olabilir. Dolayısıyla insan gelişim, huzur, olgunlaşmak vs. diğer ihtiyaçları karşılamak için daima eğitim sürecine girme eğilimindedir. İşte bu noktada toplumun her kesimine hitap eden ve yaş sınırı olmaksızın herkese hizmet vermeyi amaç edinen halk kütüphaneleri, ders çalışma, kitap okuma, bilgiyi artırma, vakti verimli geçirme gibi yaşam boyu öğrenme sürecinde kullanıcısına çeşitli imkânlar sunan kurumlar olmuştur.

Toplumun kitaplarla olan ilişkisi eğer kültürel iklimin bir parçası değilse, yaşları ne olursa olsun yeni okuyucuların motivasyonu bu nedenden ötürü kırılabılır. En gelişmiş ülkelerde, okuldan ayrıldıktan sonra okumayı bırakan önemli bir kesiminin hala mevcut olduğu bilinmektedir. Bunun nedeni kısmen sinema ve televizyonun sunduğu görsel imkânlardır. Ancak bu çalışmadan da çıkan sonuca göre, aynı toplumun diğer üyeleri görsel-işitsel medya tarafından daha fazla okumaya teşvik edilebilir. Bu nedenle, okumanın okul ortamında ve evde öğrenilme şeklinin, gelecekte

kitap ve süreli yayınların ve buna bağlı olarak da halk kütüphanesi kitaplarının kullanımı üzerinde kalıcı bir etkisi olduğu giderek daha fazla kabul görmektedir.

Halk kütüphanelerinin ülkemizdeki durumu düşünüldüğünde, kullanılması ve üretken hale getirilmesi gereken oldukça büyük bir insan kaynağına sahip olduğumuz aşıkarken, bu durum halk kütüphanelerinden ne kadar faydalanılıyor sorusunu akla getirmektedir. Bu nedenle, bireylerin ve grupların ihtiyaçlarına uygun bilgileri, neredeyse kapılarının önünde ve onların anlayabileceği bir dilde sunulması gerekmektedir. Bu durumun çözümü için en fazla nüfusun yaşadığı kırsal alanlarda bilgi merkezleri olarak daha fazla halk kütüphanesi kurması elzemdir. Ayrıca bu tür bilgi merkezlerinin büyük ölçüde tarıma ya da kuruldıklarını bölgenin ihtiyacına yönelik olması faydalı bir adım olarak değerlendirilebilir. En önemli girişim ise nüfusun çoğunun okuma yazma bilmeme düzeyi göz önünde bulundurularak bilginin, kitap dışı bir biçimde, yani sözlü, görsel-işitsel ve kitle iletişim araçları kullanılarak sunulması olacaktır.

Bu çalışmada öncelikle, genel olarak halk kütüphanelerinin amaçları, işlevleri ve daha sonra Türkiye'deki halk kütüphanelerinin durumu ele alınmıştır. Halk kütüphanesinin işlevi, yapısal unsurları, bilgi, eğitim ve kültür gibi temel alanlardaki etkisi yeniden yorumlanmıştır. Nitekim bir halk kütüphanesi, bilgili, yetenekli ve üretken bireylerin yetiştirilmesinde önemli bir rol oynar ve bunu demokratik bir şekilde gerçekleştirmeye çalışır. Bu bağlamda yeni bir kavram olan millet kırıathanelerinin de halk kütüphanelerine benzer niteliklere sahip olduğu, ancak geçmişten miras aldığı ve sonradan o niteliğini kaybettiği "kırıathane" kavramının içini "kütüphane" kavramıyla doldurarak ortaya farklı bir konseptle çıktığı görülmektedir.

19. yüzyıldan itibaren faaliyet göstermeye başlayan kırıathane kültürü, gündelik olayların takip edildiği, çeşitli konularda halkın bilgi ihtiyacını karşılamak amacıyla bünyesinde günlük gazete dergi vb. yayınların bulunduğu, ayrıca geleneksel sahne sanatlarının icra edildiği eğlence ve kültür mekanları oldukları bilinmektedir. Tarih boyunca, okuyup düşünmeyi ve tartışmayı seven sanatçılar ve edebiyatçılar gibi

aydın kesimin bu mekanlarda buluşup sohbet ettikleri ve fikir alışverişlerinde bulundukları da görülmektedir. Nitekim kırıathanelerin Türk toplumuna yaptığı en büyük katkı da okuma kültürünü geliştirmesi ve düşünsel faaliyetlerde bulunmak isteyen insanları aynı mekânda bir araya getirebilmiş olmasıdır. Ancak zamanla bu kültürel etkinliğini kaybeden kırıathaneler, zaman öldürme ve boş vakit geçirme mekanları haline dönmüş ve kökeni "okumak" anlamına gelen kırıathane terimi çay, kahve ve çeşitli oyunların oynandığı kahvehane ismiyle özdeş hale gelmiştir. Bu olumsuz sıfatlardan arınmak ve günümüzde kırıathanelerin geçmişte olduğu gibi içerisinde kitap, dergi, gazete okunan, ilmi sohbetler, tartışmalar ve kültürel etkinliklerin yapıldığı mekân hüviyetine tekrar kavuşturulması için millet kırıathaneleri açma fikrinin gündeme geldiği görülmektedir. Bu mekanlarla birlikte kırıathane kültürünün orijinal haline dönölmesinin de hedeflendiği anlaşılmaktadır.

Gerek çalışma ortamı gerek kitap zenginliği gerekse kitap/kahve formatındaki işlevlere sahip olması bakımından millet kırıathanelerinin halk kütüphanelerinden farklı bir formatta faaliyet gösterdiği anlaşılmıştır. Her iki mekânda da yapılan; okuma, ders çalışma, sınavlara hazırlanma gibi birçok işlevin yanı sıra millet kırıathanelerinin sosyalleşmeye daha elverişli olması ve bünyesinde yer alan hizmetlere ücretsiz erişim imkânlarının bulunması kullanıcılar için tercih edilme sebebi olarak görölmüştür. Ücretsiz internet, söyleşi, konser ve benzeri sosyal etkinlikleri içinde bulundurması, 24 saat açık olması gibi unsurların kullanıcıların bu mekanları tercih etmelerinde büyük oranda etkili olmaktadır. Ayrıca bu mekanlarda ücretsiz çorba, kahve ve çay ikramının bulunması, ücretli mekânlarda aynı zamanda hem oturup hem de ders çalışma imkânı bulunmayan öğrenci kesiminin bilgiye ulaşmasında yardımcı bir araç olarak görülebilir.

Halk kütüphaneleri ve millet kırıathaneleri kullanıcılarının aynı profilde olması her iki kütüphane türünü de ortak paydada birleştirmektedir. Kuruluş amacı toplumun her kesimine bilgi aktarmak olan bu kütüphanelerin büyük oranda öğrenciler tarafından tercih edilmesi, buraların kütüphane veya okuma salonu gibi hizmet

vermelerinin dışında, sosyalleşme imkânı sağlamak için de birtakım yenilikleri zorunlu hale getirmiştir. Bu yenilikler hizmete sunulurken kullanıcı kitlesi düşünülerek hareket edilmiş ve çağın gerektirdiği modern gelişmeler ışığında çeşitli girişimlerde bulunduğu da görülmüştür. Bu yenilikler ve sosyal imkanlar kullanıcıyı, özellikle lise ve üniversite çağındaki gençleri, bu mekanlara gelmeleri için motive edici özelliklere sahip tasarlanmıştır. Bu tarz yeniliklerin halk kütüphaneleri bünyesinde yer alan Yeni Nesil Kütüphane binaları inşa edilerek "yaşayan kütüphaneler" konseptinde de uygulanmaya başlandığı görülmektedir. Bu binaların sayılarının artmasıyla kalite ve sosyal imkân bakımından millet kütüphaneleri ve halk kütüphaneleri arasındaki makasın giderek daha da azalacağı, aradaki en önemli farkın çalışma saatleri olarak kalacağı tarafımızca öngörülmektedir.

Halk kütüphaneleri, kitap okuma-tartışma saatleri, yazarlarla söyleşiler, paneller, konferanslar, kitap sergileri vb. etkinliklerle okuyucuların niteliklerini artırmaya yönelik faaliyetlerde bulunmalıdırlar. Bu yapıldığı takdirde, halk kütüphanelerinin bulundukları bölgede nitelikli bireylerin yetişmesinde eğitim kurumlarına destek olabileceklerdir. Aynı zamanda topluma yararlı bireyler kazandırma görevini de üstlenen halk kütüphanelerinin bölgesel katkısı göz önüne alındığında, öncelikle bulunduğu bölgenin, dolayısıyla da içinde bulunduğu toplumun geleceğini inşa etmede önemli bir yeri olduğu söylenebilir.

Millet kütüphaneleri, yerel yönetim destekli bir diğer kuruluş olan bilgi evleriyle kıyaslandığında, kütüphanelerin daha geniş bir kitleye hitap ettiği ve mekân olarak daha fazla imkanların okuyucuya sunulduğu göze çarpan detaylar arasında gösterilebilir. Bilgi evlerinin genellikle 7-14 yaş arası kullanıcılara hitap ettiğinden buradaki hizmetlerin bir nevi atölye/kurs rolü üstlendiği anlaşılmaktadır. Millet kütüphanelerinin ortalama yaş sınırı 15 olduğu düşünüldüğünde (bu durum bazı millet kütüphanelerinde farklıdır) bilgi evlerinden çıkan çocukların kütüphane kültürüne devam edecekleri mekanlar millet kütüphaneleri ya da halk kütüphaneleri olacaktır. Bununla birlikte, bilgi evlerinde Bilgi ve Belge Yönetimi bölümü mezunu çalışanların sayısı oldukça az olduğundan bu mekanlardan tam anlamıyla verim alınamamaktadır.

Benzer bir durum millet k raathaneleri için de geçerlidir. Ancak millet k raathanelerinde çalışan personelin Bilgi ve Belge Yönetimi bölümü mezunu olmasının verilen hizmetin kalitesini de aynı oranda artırdığı gözlenmektedir.

Kullanıcı kitlesi çoğunlukla genç nesil olarak nitelenen millet k raathanelerinde öğrencilerin öğrenme sürecine yardımcı olmak için farklı teknolojilerden de yararlanılabilir. Örneğin bazı kütüphanelerin ilgi çekici öğrenme materyalleri oluşturmak için sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik gibi yöntemlerin kullanılabileceği akla gelmektedir. Bu gibi yöntemler, kullanıcıların sürükleyici sanal saha gezilerine katılabilmeleri için benzersiz bir fırsat sunabilir. Bu durum da, örneğin uzayda bir gezinti veya dünyanın başka bir ucunda bir yürüyüş gibi deneyimlere sahip olmak, kullanıcıların farklı bir tecrübe aracılığıyla bilgiye ulaşmalarına olanak tanıyabilir. Ek olarak, bu seviyedeki bir yoğun ilgi, öğrenciler için gerçekten unutulmaz deneyimler oluşturacak ve teknoloji daha erişilebilir ve yaygın bir şekilde kullanıldıkça, bu kütüphanelere olan ilgi de artacaktır.

Bu çalışmada halk kütüphanesi kullanıcıları için millet k raathanelerinin ne ifade ettiği ara tırılmı , kıraathane kültürünün Osmanlı'dan günümüze geldiği s rec  ele alınmış, toplumumuzda yeni bir oluşum olan millet k raathaneleri genel hatlarıyla açıklanmaya  alı ılmı , özellikle İstanbul'da faaliyet gösteren millet k raathanelerine de inilmi tir. Bu k raathanelerden ilki olması bakımından önem arz eden "Merkezefendi Millet Kıraathanesi", kullanıcı memnuniyet anketi yapılarak detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Bu çalışmadan çıkan sonuçlar ışığında millet k raathanelerinin toplumumuzdaki yeri ve önemi tespit edilmeye çalışılmıştır.

Görüşme yapılan Merkezefendi Millet K raathanesinin kullanıcılarının ya  oranının genellikle "Z" ku a ı olarak adlandırılan lise ve  niversite öğrencileri tarafından tercih edilmesi, bu ya lardaki gençlerin pek çok  eldiricinin ve boş vaktin  ld r ld   mekanlar yerine gece saatlerinde dahi okuma ve çalışma için k raathaneye gelmesi takdir edilmesi gereken bir durumdur. Millet k raathanelerin teknolojik altyapısının iyileştirilmesi, gençlerin bir araya gelip sohbet etme imkanlarının genişletilmesi ve envanter çeşitliliği bağlamında güncelin takip edilmesi durumunda,

ilerleyen süreçlerde başta gençler olmak üzere her kesimden kullanıcının ihtiyaç ve talebini karşılayacak bir kırıathane profili oluşmasına neden olacaktır.

Merkezefendi Millet Kıraathanesi kullanıcılarının neredeyse yarısının "kırıathane" kelimesini "kütüphane" olarak tanımlamaları, diğer yarısının ise kahvehane, sohbet etme mekânı ve dergi-kitap okuma yeri olarak tanımlaması, üzerine düşünülmesi gereken bir husustur. Nitekim bu durum bir taraftan kırıathanelerin kütüphanelerle eş anlamda kullanılmasını sağlaması ve insanları okumaya ve çalışmaya teşvik etmesi açısından önem arz etmektedir. Ancak diğer yandan kırıathanelerin tarihi geçmişinden hareketle yeniden canlandırılmak istenen kültür ve sanat merkezleri haline getirilmeleri hedefinin, toplum nezdinde hala bu anlamından uzakta olduğu görülmektedir. Bu çalışmadan çıkan sonuca göre, millet kırıathanelerinin model alındığı, Osmanlı kültüründe yer alan okuma ve diğer kültürel faaliyetlerin yapıldığı kırıathanelerin bu yönünün üzerinde biraz daha durulması gerektiği gerekli görülmüştür. Zira bu mekanları halk kütüphanelerinden ayıran en önemli özellik ders çalışma ve okuma dışındaki faaliyetler olacaktır.

Merkezefendi Millet Kıraathanesinin kullanım sıklığı ve saat aralıkları incelendiğinde genellikle kullanıcıların haftanın her saati yoğun bir şekilde bu mekânı tercih ettikleri görülmektedir. Özellikle gece kullanımının yoğunlaştığı öğrencilerin sınav dönemlerinde, bu mekânın toplu taşıma vasıtalarına ulaşımının kolay olmasıyla açıklanabilecek bir durumdur. Yiyecek-içecek ikramının bulunması da yine kullanıcı üzerindeki olumlu etkilerden biri olarak not edilebilir.

Kullanıcı açısından genellikle olumlu etkileri olan Merkezefendi Millet Kıraathanesi, Türkiye'de 2018'den itibaren açılmaya başlanan "Millet Kıraathanesi" konseptinin rol modeli olması bakımından önem arz etmektedir. Bununla birlikte bu kırıathanenin dezavantajı denilebilecek birtakım hususlar da bulunmaktadır. Bu eksiklikler Merkezefendi Millet Kıraathanesinin, başlangıcında kırıathane maksadıyla inşa edilmemiş olmasından kaynaklıdır. Her hâlükârda bu kırıathaneler, kullanıcı talep ve ihtiyaçlarına cevap verecek envanter altyapısının genişlemesi durumunda ve

teknolojik gelişmelerin ışığında sürekli kendini geliştiren bir anlayışla çalıştığı takdirde bilginin merkezi olma amacına hizmet etmiş olacaktır.

Sonuç itibarı ile millet kırıathanelerinin açılmaya başlandığı tarihten itibaren İBB ve diğer il/ilçe belediyeleri tarafından açılan, ancak böyle bir isimle anılmayan yüzlerce kütüphanenin aynı işlev için açıldığını söylemek mümkündür. Zira belediyelerin siyasal varlıkları, bakanlıklardan çok daha fazla hissedildiği ve hissettirildiği için, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından konulan "Millet Kırıathanesi" ismi özellikle AK Partili belediyeler tarafından kullanılmakta; diğer belediyeler, aynı vizyonla hizmet eden farklı kütüphaneler açmaya, hatta bunu bir propagandanın unsuru haline getirecek kadar önemseyerek yapmaya devam etmektedir. Bilim politikalarında, siyasal parti programlarında uzun yıllar göremediğimiz kütüphane bahsi, ilk defa bir Cumhurbaşkanı tarafından seslendirilen ve onun okuma öyküsünden mülhem önemi işaret edilen kütüphane konulu bir “kütüphane haftası kamu spotu” olarak dolaşıma sokulmuş ve kütüphanecileri doğrudan ilgilendirmeyen, ilgilendirmemesi gereken siyasal kavgaların ve kaygıların ötesinde varlık bularak, toplumsal bir mesaj olarak yayınlanmıştır. Bu durum ise hem iktidar hem ana muhalefet partileri tarafından benimsenerek, yaygın bir kütüphane açma faaliyeti haline dönüşmüş ve neticede bu durum okuyucuya olumlu bir şekilde yansımıştır.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, O., Batur, H. Zeynep,
Ekşili N.: 2014

“Kuşakların Değişen Yüzü ve Y Kuşağı ile Ortaya Çıkan Yeni Çalışma Tarzı: Mobil Yakalılar”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 19/1, 165-182.

Akkaya, Mehmet A.:2013

“Halk Kütüphanelerinde Halkla İlişkiler ve Narlıdere İlçe Halk Kütüphanesi Örneği”, **Türk Kütüphaneciliği**, C.27, Sayı 1, 168-179.

Akkaya, Mehmet A.,
Odabaş, H.: 2018

Halk Kütüphaneleri: Geçmişten Geleceğe Yönelimler ve Yeni Roller, İstanbul, Hiperlink,

Akman, İ.: 2000

“Bilgi Çağı ve Halk Kütüphaneleri”, **Türk Kütüphaneciliği**, C.14, Sayı 3, 355-356.

Alaca, E.: 2015

Halk Kütüphanelerinde Yenilikçi Hizmet Geliştirme Süreci: Bartın Ulus Kültür ve Sanatevi Halk Kütüphanesi Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Alpay, M.: 1973

Kütüphanecilik Terimleri, İstanbul, İstanbul Üniversitesi,

Alpay, M.: 1991

Kütüphane-Dünü Yarına Bağlayan Köprü, İstanbul, Türk Kütüphaneciler Derneği Yayınları,

- Altay, A.: 2018
“Yerel bellek kurumları olarak halk kütüphaneleri: Türkiye’de durum”, **Halk Kütüphaneleri: Geçmişten Geleceğe Yönelimler ve Yeni Roller**. Ed. Hüseyin Odabaş, Mehmet Ali Akkaya, İstanbul, Hiperlink,
- Altay, A., Todorova, T., Dursun, B.: 2013
“Halk Kütüphanelerinde Çocuklara ve Gençlere Yönelik Yenilikçi Bilgi Hizmetleri:Türkiye’de Durum”, **Gençlik Araştırmaları Dergisi**, C.1, No.2, 188-201. (Çevrimiçi)
<http://acikerisim.klu.edu.tr/xmlui/handle/20.500.11857/123> 15 Aralık 2022
- Anameriç, H.,
Rukancı F.: 2009
“Cumhuriyet Döneminden Günümüze Bilgi Merkezlerinin Türkiye’de Bilginin Toplumsallaşmasındaki Etkileri”, **Tülin Aren’e Armağan**. Ed. İshak Keskin, Muhammed Hanefi Kutluoğlu, Sevil Pamuk, İstanbul, Pamuk Yayıncılık,
- Anameriç, H., Rukancı F.: 2017
“Belgelerle Türk Kütüphanecilik Tarihi (1938-1960): Retrospektif Bir Değerlendirme (I)”, **Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 1/49, 49-70.
- Aras, G.: 2017
“Edebiyat ve Kültür: Bireysel ve Toplumsal Gelişmede Okuma ve Kütüphane Alışkanlığı Üzerine”, **Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 2, 945-968.
- Atılğan, D.: 1991
“Eğitim ve Kütüphane”, **Türk Kütüphaneciliği**, 5/2, 69-72.

- Atılgan, D.: 2003 “Demokratikleşme Sürecinde Halk Kütüphaneleri”, **Türk Kütüphaneciliği**, 17/4, 381-385.
- Aytaç, Ö.: 2005 “Kimlik, Kamusal Alan ve Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kahvehaneler: Coffeehouses in the Context of Identity, Public Sphere and Gender”, **Journal of Academic Studies**, 6(24), 15-40.
- Baysal, J.: 1984 “Kütüphanecilik”, **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi**, C. 5, İstanbul, İletişim Yayınları,
- Baysal, J.: 1992 **Kitap ve Kütüphane Tarihine Giriş**, Türk Kütüphaneciler Derneği, İstanbul
- “Beykoz Millet Kırathanesi”: 2022 (Çevrimiçi) <https://beykoz.bel.tr/icerik/detay/beykoz-millet-kiraathanesi-kapilarini-acti/1/n415> 10 Aralık 2022
- Birsel, S.: 1975 **Kahveler Kitabı**, İstanbul, Koza Yayınları,
- Birsel, S.: 2016 **Ah Beyoğlu Vah Beyoğlu**, İstanbul, Sel Yayıncılık,
- Bostan, İ.: 2001 “Kahve”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, C. 24, (Çevrimiçi) <https://islamansiklopedisi.org.tr/kahve>, 20 Kasım 2022
- Bozkurt, İ., & Bozkurt, B.: 2009 “Yeni Alfabenin Kabulü Sonrası Mersin’de Açılan Millet Mektepleri ve Çalışmaları”, **Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi**, 8(18), 117-135.

- Campbell, H. C.: 1988 **Halk Kütüphanesi Sistem ve Hizmetlerinin Geliştirilmesi**, (B. Çapar, Çev.), Ankara, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Çapar, B.: 1987 “Halk Kütüphanesi Hizmetinin Yaygınlaştırılması ve Planlanması”, **Türk Kütüphaneciliği**, 1(2), Sayı. 2.
- Çiftcioğlu, İ.: 2007 “Atatürk’ün Türk Eğitimi Hakkındaki Görüş ve Uygulamaları”, **Akademik Bakış**, 13, 1-26.
- Dalkıran, Ö.: 2013 “Teknolojinin Kütüphanelere Etkisi: Bilgi Kaynakları Açısından Bir Yaklaşım”, **Bilgi Dünyası**, 14(1), Sayı. 1.
- de la Peña McCook, K., & Barber, P.: 2002 “Public Policy as a Factor Influencing Adult Lifelong Learning, Adult Literacy and Public Libraries”, **Reference & User Services Quarterly**, 42(1), 66-75.
- “Elit Kahvesi”: İstiklal Senin: Elit Kahvesi, (Çevrimiçi) <https://istiklal.ist/me kanlar/elit-kahvesi>, 20 Aralık 2022
- Elkatmış, M.: 2015 “Sınıf Öğretmeni Adaylarının Okuma İlgi ve Alışkanlıkları”, **Kastamonu Eğitim Dergisi**, 23(3), Sayı. 3.
- Ersoy, A., Yılmaz, B.: 2009 “Yaşam Boyu Öğrenme ve Türkiye’de Halk Kütüphaneleri”, **Türk Kütüphaneciliği**, 23(4), Sayı. 4.
- Ersoy, O.: 1962 “Gezici Kütüphaneler I”, **Türk Kütüphaneciliği**, 11 (3-4).
- Ersoy, O.: 1966 **Halk Kütüphaneleri Üzerine Bir Araştırma**, Ankara, Güven Matbaası.

- Ersoy, O.: 1983 “Halk Kütüphaneleri”, **Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni**, 32(1).
- Evren, B.: 1996 **Eski İstanbul’da Kahvehaneler**, İstanbul, Milliyet Yayınları.
- Farooqi, S.: 2014 **Osmanlı Kültürü ve Gündelik Yaşam / Ortaçağdan Yirminci Yüzyıla** (E. Kılıç, Çev.). İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Georgeon, F.:
Gregoire, H. D.: 1999 **Doğu’da Kahve ve Kahvehaneler**, Çev. E. Özdoğan & M. Atık, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Geray, C.: 1968 **Cahilliğin ve Teknik Yetersizliğin Giderilmesinde Köy Enstitüleri Uygulamasından Çıkan Sonuçlar**, Ankara, T.Ö.S Yayınları.
- Gerçek, S. N: 1997 **İstanbul’dan Ben de Geçtim**, Ed. İ. Kara & A. Birinci, İstanbul, Kitabevi.
- Giesecke, J., & McNeil, B.: 2010 **Fundamentals of Library Supervision**, American Library Association.
- Gill, P. 2013 **The Public Library Service: IFLA/UNESCO Guidelines for Development**, Walter de Gruyter.
- Göktaş, E: 1999 “Osmanlı Döneminde Kahvehaneler, Kiraathaneler ve Bunların İşlevleri”, **Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi**, 11.
- Gürdal, O.: 2000 Yaşamboyu Öğrenme Etkinliği “Enformasyon Okuryazarlığı”, **Türk Kütüphaneciliği**, 14(2), Sayı. 2.

- “Halk Kütüphaneleri Yönetmeliği”: 2012 (Çevrimiçi)
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/01/20120111-18.htm>, 16 Aralık 2022
- “Haluk Dursun Kütüphanesi”: 2022 (Çevrimiçi)
<https://www.uskudar.bel.tr/tr/main/pages/haluk-dursun-kutuphanesi/603>, 17 Aralık 2022
- Işın, E.: 1994 “Kahvehaneler”, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi** (C. 4), İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- “İBB Afife Batur Kütüphanesi”: 2022 (Çevrimiçi)
<https://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/tr/Kitaplik/Kutuphanelerimiz/IBB-Afife-Batur-Kutuphanesi/1>, 20 Aralık 2022
- “İBB Atatürk Kitaplığı “: 2022 (Çevrimiçi)
<https://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/tr/Kitaplik/Kutuphanelerimiz/IBB-Ataturk-Kitapligi/5>, 15 Aralık 2022
- “İBB Sevgi Soysal Kütüphanesi”: 2022 (Çevrimiçi)
<https://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/tr/Kitaplik/Kutuphanelerimiz/IBB-Sevgi-Soysal-Kutuphanesi/42>, 15 Aralık 2022
- Kakırman Yıldız, A.: 2018 “Okuma Kültürü ve Halk Kütüphaneleri”, Ed. Hüseyin Odabaş, Mehmet Ali Akkaya, **Halk Kütüphaneleri Geçmişten Geleceğe Yönelimler ve Yeni Roller**, İstanbul, Hiperlink.
- Karababa, E., & Ger, G.: 2011 “Early Modern Ottoman Coffeehouse Culture and the Formation of the Consumer Subject”, **Journal of Consumer Research**, 37(5), 737-760.

- Karaer, İ.: 1990 “Türk Ocağı Kütüphaneleri (1912-1931)”, **Türk Kütüphaneciliği**, 4(2), 55-59.
- Karakol, O. Y.: 2019 “Kütüphanenin Üniversiteye ve Çevresine Etkisi”, **Türk Kütüphaneciliği**, 33(2), Sayı. 2.
- Kardaş, A.: 2014 “Cumhuriyet Dönemi’nde Bir Modernleşme Hareketi Olarak Siirt Halkevleri ve Halkodaları (1934-1951)”, **Journal of Turkish Studies**, 9(Volume 9 Issue 7), 411-411.
- Keseroğlu, H.: 1989 **Halk Kütüphanesi Politikası ve Türkiye Cumhuriyeti’nde Durum**, İstanbul, Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Keseroğlu, H.: 2004 **Kütüphane, Bilgi-Belge Merkezi Kurma Kütüphane Yazma Kılavuzu**, İstanbul, Nesil Yayınevi.
- Keseroğlu, H.: 2016 “Halk Kütüphanesine Saygınlık Yaratmak: Sözlü Tarih”, **Belediyelerin Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Uluslararası Sempozyumu: Bildiriler Kitabı**, Bursa, Nilüfer Belediyesi.
- Keseroğlu, H.: 2018 "Halk Kütüphanesi Tarihi", Ed. Hüseyin Odabaş, Mehmet Ali Akkaya, **Halk Kütüphaneleri: Geçmişten Geleceğe Yönelimler ve Yeni Roller**, İstanbul, Hiperlink.
- Konya, Ü.: 2017 **Yerel Yönetimler ve Kütüphane Hizmetleri: İstanbul’da Belediye Kütüphaneleri**, İstanbul Hiperlink Yayınları.

- Koz, M. S.: 1994 “Meserret Kırathanesi”, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi** (C. 5). İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Koz, M. S., & Kuzucu, K.: 2015 **Türk Kahvesi**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.
- Kurbanoglu, S. S.: 2010 “Bilgi Okuryazarlığı: Kavramsal Bir Analiz”, **Türk Kütüphaneciliği**, 24(4), Sayı. 4.
- Kuşat, N.: 2014 “Yaşam Boyu Öğrenimin Sürdürülebilirliğinde Halk Kütüphaneleri: Türkiye Örneği”, **Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi**, 40, Sayı. 40.
- Kuzucu, K.: 2011 “Türk Kültür ve Düşünce Tarihinde Sarafım Kırathanesi”, **Türk Yurdu**, 31(289), 281-289.
- “Kültür ve Turizm Bakanlığı”: (Çevrimiçi) <https://pgm.ktb.gov.tr/TR-136937/kutuphaneler-hangi-gun-ve-saatlerde-aciktir.html>, 20 Aralık 2022
- Latimer, K., & Niegaard, H.: 2008 “IFLA Library Building Guidelines: Developments & Reflections”, **Walter de Gruyter**.
- Mahoney, M. H.: 2017 “An Academic Librarian’s Search for Meaning: A Survey of Lifelong Learning in Library Literature”. **The Journal of Academic Librarianship**, 43(6), 540-547. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2017.05.004>
- “Marmara Belediyeler Birliği”: (Çevrimiçi) <https://data.marmara.gov.tr/index.php?u=kultur/kutuphane>, 20 Aralık 2022

McMenemy, D.: 2008

The Public Library (1st edition). Facet Publishing.

“Mehmet Genç Kütüphanesi”:

(Çevrimiçi)

<https://www.uskudar.bel.tr/tr/main/pages/mehmet-genc-kutuphanesi/634>, 16 Aralık 2022

“Merkezefendi” Millet
Kıraathanelerine Rol Model
Olacak”: 2018

(Çevrimiçi)

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/merkezefendi-millet-kiraathanelerine-rol-model-olacak/1176945>, 20 Aralık 2022

“Merkezefendi Millet
Kıraathanesi”:

Millet Kıraathaneleri, (Çevrimiçi)

<https://milletkiraathanesi.org.tr/merkezefendi-millet-kiraathanesi>, 20 Aralık 2022

“Millet Kıraathaneleri Kuracağız”:
2018

(Çevrimiçi), Anadolu Ajansı,

<https://www.aa.com.tr/tr/gunun-basliklari/cumhurbaskani-erdogan-millet-kiraathaneleri-kuracagiz/1168624>,
20 Aralık 2022

“Nevmekân Bağlarbaşı”:

(Çevrimiçi)

<https://www.uskudar.bel.tr/tr/main/pages/nevmekan-baglarbasi/411>, 20 Aralık 2022

“Nevmekân Sahil”:

(Çevrimiçi)

<https://www.uskudar.bel.tr/tr/main/pages/nevmekan-sahil/496>, 20 Aralık 2022

“Nevmekân Selimiye”:

(Çevrimiçi)

<https://www.uskudar.bel.tr/tr/main/pages/nevmekan-selimiye/552>, 20 Aralık 2022

- Odabaş, H.: 2018 “Günümüz Halk Kütüphanelerinin ve Kütüphanecilerinin Yeterlilikleri”. Ed. H. Odabaş & M. A. Akkaya, **Halk Kütüphaneleri: Geçmişten Geleceğe Yönelimler ve Yeni Roller**, (ss. 75-94). Hiper yayın. <http://eprints.rclis.org/39315/>
- Okçabol, R.: 1994 **Halk Eğitimi / Yetişkin Eğitimi**, İstanbul, Der Yayınları.
- Öksüzoğlu, A. F.: 1974 “Köy Kitaplıkları ve Köyde Okunan Kitaplar”, **Türk Kütüphaneciliği**, 24(3).
- Öztürk, S.: 2020 **Cumhuriyet Türkiye’inde Kahvehane ve İktidar 1930-1945**, İstanbul, Kırmızı Yayınları.
- Peçevi, İ.: 1992 **Peçevi Tarihi**, (C. 1), Ankara, Kültür Bakanlığı Yayınları
- Sağlamtunç, T.: 1980 **Ankara’da Halk Kütüphanesi Hizmeti**, Hacettepe Üniversitesi.
- Sağlamtunç, T.: 1987 “Halk Kütüphaneciliğinde Gelişmeler ve Türkiye”, **Türk Kütüphaneciliği**, 1(3), Sayı. 3.
- Sefercioğlu, N.: 1999 **Kütüphanecilik ve Kütüphaneler Üzerine Görüşler ve Düşünceler**, Türk Kütüphaneciler Derneği.
- “Seyyidnizam Millet Kırathanesi”: (Çevrimiçi) <https://milletkiraathanesi.org.tr/seyyidnizam-millet-kiraathanesi>, 20 Aralık 2022

- Siddike, M. a. K., Umemoto, K., & Kohda, Y.: 2014 “Transformation of Public Libraries: Co-creation of Values at Multipurpose Community Learning Centers”, in Guerrero, J. (Ed.), **Advanced Applied Informatics (IIAI AAI), 2014 IIAI 3rd International Conference** on, Kitakyushu, Japan, August 31-September 4, IEEE, Los Alamitos, CA, pp. 109-114.
- Soysal, Ö.: 1967 “Yeni Eğitim Anlayışında Kütüphane”, **Türk Kütüphaneciliği**, 16(4), Sayı. 4.
- Sökmen, C.: 2011 **Eski İstanbul Kahvehaneleri**, İstanbul, Ötüken Neşriyat.
- “Şems-i Sivasi İl Halk Kütüphanesi”: (Çevrimiçi) <https://sivas.ktb.gov.tr/TR-278588/sems-i-sivasi-il-halk-kutuphanesi.html> , 20 Aralık 2022
- Tanrıöver, H. S.: 1965 “Türk Ocakları’nın Târihi Neler istiyorduk ve Hâlâ Neler İstiyoruz”, **Türk Yurdu**, 4(2).
- Thomas, N. P., Ph.D, S. R. C., Henning, J. A., & Ph.D, J. D.: 2020 **Information Literacy and Information Skills Instruction: New Directions for School Libraries**, 4th Edition. ABC-CLIO.
- Tonta, Y.: 2012 “Kütüphanecilik ve Bilgibilim Eğitiminde Gelişmeler ve Program Değişiklikleri”, **Türk Kütüphaneciliği**, 26(2), Sayı. 2.
- Turan, Ş.: 1999 **Türk Devrim Tarihi 1: İmparatorluğun Çöküşünden Ulusal Direnişe**, Ankara, Bilgi Yayınevi.
- “TÜİK Kütüphane İstatistikleri”: (Çevrimiçi) <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kutuphane-Istatistikleri-2021-45700> , 20 Aralık 2022.

- “Türk Dil Kurumu”: (Çevrimiçi), <https://sozluk.gov.tr/>, 20 Aralık 2022.
- Uçak, N.: 1995 “Kütüphaneleri Etkileyen Teknolojik Yenilikler ve Geleceğin Kütüphaneleri”, **Türk Kütüphaneciliği**, 9(1).
- Uşaklıgil, H. Z.: 2008 **Kırk Yıl**, İstanbul, Özgür Yayınları.
- Ünver, S.: 1979 “Yayın Hayatımızda Önemli Bir Yeri Olan Sarafım Kiraathanesi”, **Belleten**, 43(170).
- Üsdiken, B.: 1994 “Elit Pastanesi”, **Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi** (C. 3). İstanbul, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- “Veliefendi Millet Kiraathanesi”: (Çevrimiçi) <https://milletkiraathanesi.org.tr/veliefendi-millet-kiraathanesi>, 20 Aralık 2022
- Willett, H. G.: 1995 **Public Library Youth Services: A Public Policy Approach**, Greenwood Publishing Group.
- Williams, S. (t.y.) “Welcome To Generation Z”, **B&T Magazine**, 60(2731).
- Yakar, A.: 1996 **Halk Kütüphanelerinin Halk Eğitimindeki Yeri (Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi Örneği)**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yaşar, A.: 2005 “Osmanlı Şehir Mekânları: Kahvehane Literatürü”, **Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi**, 6, Sayı. 6.

- Yaşar, A.: 2016 “İstanbul’da Sosyalleşme Mekânları”, **Antik Çağdan 21. Yüzyıla Büyük İstanbul Tarihi Ansiklopedisi** (C. 4). İstanbul, İBB Kültür A.Ş., İSAM.
- Yılmaz, B.: 1989 “Okuryazarlık ve Okuma Alışkanlığı Üzerine”, **Türk Kütüphaneciliği**, 3(1), Sayı. 1.
- Yılmaz, B.: 1990 **Okuma Alışkanlığı ve Yenimahalle İlçe Halk Kütüphanesi**, Ankara, Hacettepe Üniversitesi.
- Yılmaz, B.: 2004 **Halk Kütüphanesi Hizmeti: Gelişim İçin IFLA/UNESCO İlkeleri**, Kütüphaneciler Derneği.
- Yılmaz, B.: 2010 “Public Libraries In Turkey”, **Fontes Artis Musicae**, 57, 303-308.
- Yılmaz, E.: 2019 “Eğitimde Okul Kütüphaneleri: Türkiye’de Durum”, **Gençlik Araştırmaları Dergisi**, 7(19), 121-146.
- “Zeytinburnu Millet Kiraathanesi”: (Çevrimiçi)
<https://milletkiraathanesi.org.tr/zeytinburnu-millet-kiraathanesi>, 20 Aralık 2022

EKLER

EK 1: Etik Kurul İzni

23.09.2021-490163

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu
Başkanlığı

Sayı :E-35980450-663.05-490163
Konu :Şeyma GÜZELDAL

Sayın Şeyma GÜZELDAL

İlgi : 26.08.2021 tarihli, 425092 sayılı yazı

Sorumlu araştırmacılığını üstlendiğiniz 2021/188 dosya numaralı "Merkezefendi Millet Kırathanesi Kullanıcı Memnuniyeti Anketi" başlıklı çalışma, Kurulumuzun 06.09.2021 tarih ve 08 sayılı toplantısında görüşülerek etik yönden uygun bulunmuş olup, karar ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. N. Tolga SARUÇ
Başkan

Ek:Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Kararı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSV22VM3F3 Pin Kodu :95942

Belge Takip Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/istanbul-universitesi-ebys>

Istanbul Üniversitesi Merkez Kampüsü

34452 Beyazıt/Fatih-İstanbul

Tel : 0212 440 20 89 Faks : 0212 440 20 88

e-posta : sosyalbilimleretikkurul@istanbul.edu.tr Elektronik Ağ : www.istanbul.edu.tr

Keş Adresi : istanbuluniversitesi@hs01.kep.tr

Bilgi için : Süleyman ARIK

Dahili : 10689

Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. Maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER
ARAŞTIRMALARI ETİK KURULU BAŞKANLIĞI

Tarih ve Sayı: 19.09.2021-477605

İlgili makama,

İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilgi ve Belge Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi **Şeyma GÜZELDAL** “Merkezefendi Millet Kütüphanesi Kullanıcı Memnuniyeti Anketi” başlıklı, 2021/188 dosya numaralı 26.08.2021 tarih ve 425092 sayılı başvurusu ile İ.Ü. Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu’na başvurmuştur. 06.09.2021 tarihinde gerçekleştirilen inceleme sonucunda, adı geçen çalışmada etik açıdan bir sorun olmadığına oybirliği ile karar verilmiştir. Gereğini bilgilerinize saygılarımızla sunarız.

Unvanı / Adı / Soyadı	Kurumu	Araştırma ile ilişkisi	Karar	İmza
Prof. Dr. Naci Tolga SARUÇ (Başkan)	İktisat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Çiğdem Börke TUNALI (Başkan Yardımcısı)	İktisat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Eray YURTSEVEN (Başkan Yardımcısı)	İstanbul Tıp Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Aydın TOPALOĞLU	İlahiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Yasemin İŞIKTAÇ	Hukuk Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Selahattin KARABINAR	İktisat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Seyhan NİŞEL	İşletme Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Mustafa Hamdi SAYAR	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	İZİNLİ
Prof. Dr. Selim YAZICI	Siyasal Bilgiler Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	İZİNLİ
Prof. Dr. Rasim İlker GÖKBULUT	Ulaştırma ve Lojistik Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Enes KABAKCI	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Prof. Dr. Haluk ZÜLFİKAR	İktisat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Hanife Özlem SERTEL BERK	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Doç. Dr. Şerife Sema KARAKELLE	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Göklem TEKDEMİR YURTDaş	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Bengi PİRİM DÜŞGÖR	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Ayşe Elif YAVUZ SEVER	Edebiyat Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Güven GÜNVER	İstanbul Tıp Fakültesi	E ☒ H ☒	☒ Onay ☒ Katılmadı ☒ Ret ☒ M.Katılmadı	

EK 2: Merkezefendi Millet Kiraathanesi Kullanıcı Memnuniyet Anketi

Merkezefendi Millet Kiraathanesi Kullanıcı Memnuniyet Anketi

Sizi Şeyma Güzelal tarafından yürütülen “Merkezefendi Millet Kiraathanesi Kullanıcı Memnuniyet Anketi” başlıklı araştırmaya davet ediyoruz. Bu araştırmanın amacı Millet Kiraathanelerinin Halk Kütüphanesi kullanıcılarına yönelik etkilerini, Merkezefendi Millet Kiraathanesi özelinde belirlemektir. Ankette kullanıcısı olduğunuz Merkezefendi Millet Kiraathanesi hakkında memnuniyetinizi ölçen sorular yer almaktadır. Araştırmada sizden tahminen 10 dakika ayırmanız istenmektedir. Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmanın amacına ulaşması için sizden beklenen, kimsenin baskısı veya telkini altında olmadan, size en uygun gelen cevapları içtenlikle verecek şekilde cevaplamanızdır. Bu formu okuyup onaylamanız, araştırmaya katılmayı kabul ettiğiniz anlamına gelecektir. Ancak, çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmayı bırakma hakkına da sahipsiniz. Bu çalışmadan elde edilecek bilgiler tamamen araştırma amacı ile kullanılacak olup kişisel bilgileriniz gizli tutulacaktır; ancak verileriniz yayın amacı ile kullanılabilir. İletişim bilgileriniz ise sadece izminize bağlı olarak ve farklı araştırmacıların sizinle iletişime geçebilmesi için “ortak katılımcı havuzuna” aktarılabilir. Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya şimdi sorabilir veya e-posta adresi ve numaralı telefondan ulaşabilirsiniz. Araştırma tamamlandığında genel/size özel sonuçların sizinle paylaşılmasını istiyorsanız lütfen araştırmacıya iletiniz.

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ ONAM FORMU

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerine düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Bana, çalışmanın muhtemel riskleri ve faydaları sözlü olarak da anlatıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi. Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Adı Soyadı:

Telefon:

E-mail:

(Adı Soyadı, Telefon ve E-mail bilgileri kısmının doldurulması isteğe bağlıdır.)

İletişim bilgilerimin diğer araştırmacıların benimle iletişime geçebilmesi için “ortak araştırma havuzuna” aktarılmasını;

☐ Kabul Ediyorum. ☐ Kabul etmiyorum. (Lütfen uygun seçeneği işaretleyiniz.)

- 1) Cinsiyetiniz? () Kadın () Erkek
- 2) Uyruğunuz? (.....)
- 3) Yaşınız? (.....)
- 4) En son mezun olduğunuz okul? () Lise () Üniversite () Yüksek Lisans () Doktora
- 5) Mesleğiniz? (.....)
- 6) Sizin için “kırathane” kelimesi ne ifade ediyor?
() Kahvehane
() Dergi, kitap, gazete vs. okunan yer
() Sohbet mekanı
() Kütüphane
() Hepsisi
() Diğer (.....)
- 7) Merkezefendi Millet Kiraathanesini ne sıklıkla kullanırsınız?
() Her gün
() Haftada bir/birkaç kez
() Ayda bir/birkaç kez
() Diğer (Lütfen kullanım sıklığınızı belirtiniz).....
- 8) Merkezefendi Millet Kiraathanesini genellikle hangi saatlerde kullanıyorsunuz?
() 08:00-12:00
() 12:00-18:00
() 18:00-00:00
() 00:00-08:00

9) Merkezefendi Millet Kırāathanesini hangi amaçlar için kullanmaktasınız? (Birden fazla cevap işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Ders çalışmak
☐ Ödünç kitap almak
☐ Araştırma yapmak
☐ İnternet kullanmak
☐ Kitap/Dergi okumak
☐ Düzenlenen kültürel etkinliklere katılmak
☐ Diğer (Lütfen kullanım amacınızı belirtiniz).....

10) Merkezefendi Millet Kırāathanesinin varlığından nasıl haberdar oldunuz?

- ☐ Sosyal medya tanıtımlarında gördüm.
☐ Arkadaş, çevre tavsiyesi ile haberim oldu.
☐ Belediye Reklamı aracılığı ile haberim oldu.
☐ Diğer

11) Merkezefendi Millet Kırāathanesini en iyi tanıtan seçenek sizce aşağıdakilerden hangisidir?

(Sadece tek bir seçeneği işaretleyiniz)

- ☐ Öğrencilerin ödevlerini hazırlamaları ve ders çalışmaları için uygun ortamı sunan bir mekan.
☐ Arkadaşlarla buluşmak için uygun bir mekan.
☐ Dergi ve günlük gazetelerin okunmasına imkan tanıyan bir mekan.
☐ Toplumun her kesiminden, her yaştaki bireylere aradıkları her türlü bilgiyi ve danışma hizmetini sunan bir mekan.
☐ Araştırma merkezi niteliğinde bir mekan.
☐ Diğer.....

12) Merkezefendi Millet Kırāathanesine gelmeye başladıktan sonra hayatınızda herhangi bir değişiklik oldu mu?

- ☐ Evet ☐ Hayır

Yanıtınız 'evet' ise lütfen aşağıdaki şıklardan size uygun olan bir tanesini seçiniz;

- ☐ Kendime güvenim arttı
☐ Arkadaş çevrem genişledi
☐ Planlı ve sistemli çalışmayı öğrendim
☐ Okuldaki başarıım arttı
☐ Okuma alışkanlığım arttı
☐ Diğer.....

13) Diğer Millet Kırāathaneleri ve kütüphanelere karşı Merkezefendi Millet Kırāathanesini tercih etme sebebiniz nedir ?
(Birden fazla cevap işaretleyebilirsiniz)

- ☐ Kullanım kolaylığı ve rahatlığı
☐ 7 / 24 hizmet vermesi
☐ Ulaşım kolaylığı ve rahatlığı
☐ Personelin tutumu
☐ İnternet erişim imkanı olması
☐ Koleksiyonun güncel olması
☐ Diğer

14) Merkezefendi Millet Kırāathanesi kullanıcıların kütüphanede mevcut olmayan kaynakları istediklerinde onlara kaynak temin ediyor mu?

- ☐ Evet ☐ Hayır

15) Merkezefendi Millet Kırāathanesinin konumu kütüphaneye gitme alışkanlığınızı etkiliyor mu?

- ☐ Evet ☐ Hayır

16) Merkezefendi Millet Kiraathanesinin 7/24 kütüphane hizmeti vermesi sizin açınızdan önemli midir?

☐ Evet ☐ Hayır

17) Merkezefendi Millet Kiraathanesinin yiyecek ve içecek ikramı sizin açınızdan önemli midir?

☐ Evet ☐ Hayır

18) Merkezefendi Millet Kiraathanesi'nde kendinizi rahat hissediyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

19) Merkezefendi Millet Kiraathanesi'ndeki personelden memnun musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

20) Merkezefendi Millet Kiraathanesinde düzenlenen konferans, panel, söyleşi, oyun, tartışma, gösteri vb. etkinliklerden haberdar olabiliyor musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

21) Merkezefendi Millet Kiraathanesi'nde düzenlenen etkinliklerden haberdar olduğunuzda katılır mısınız?

☐ Evet ☐ Hayır

22) Merkezefendi Millet Kiraathanesi sizin okuma alışkanlığınıza katkıda bulundu mu?

☐ Evet ☐ Hayır

23) Merkezefendi Millet Kiraathanesi kullanıcı olarak kütüphane hizmetleri sizi yeterince tatmin ediyor mu?

☐ Evet ☐ Hayır

24) Merkezefendi Millet Kiraathanesinde kütüphane hizmetlerinde kullanılan teknolojik imkanlardan, internet bağlantı hizmetlerinden (kablolu ağ) memnun musunuz?

☐ Evet ☐ Hayır

25) Merkezefendi Millet Kiraathanesinin kütüphane hizmetleri içerisinde eksik bulduğunuz hizmet/hizmetler nelerdir? Lütfen belirtiniz?

.....

26) Merkezefendi Millet Kiraathanesinin sunduğu kullanıcı hizmetleri içerisinde ilginizi en çok çeken, beğendiğiniz hizmet/hizmetler hangisi/hangileridir? Lütfen belirtiniz?

.....

27) Merkezefendi Millet Kiraathanesinin kütüphane ve diğer hizmetleriyle ilgili görüş, öneri ve şikayetleriniz nelerdir?

.....

Ek 3: Kütüphane Yönetimiyle Gerçekleştirilen Görüşme Soruları

1. Adınız, Soyadınız ve Öğrenim durumunuz?

Selahattin Öztürk, Lisans, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Kütüphanecilik Bölümü

2. Kütüphanedeki hizmet süreniz, hangi bölümde çalışıyorsunuz?

6 yıl, Koordinatör (Toplam mesleki geçmişim 38 yıl)

3. Bugüne kadar hiç hizmet içi eğitim aldınız mı?

Hayır, eğitim çalışmalarında eğitici olarak dersler verdim.

4. Kütüphanenizin isminin "Millet Kırathanesi" olması hakkında neler söyleyebilirsiniz?

İsimlere anlam yüklemek yerine içeride verilen kütüphanecilik/bilgiye erişim hizmetlerine odaklanmak gerektiğini düşünmekteyim. Kütüphaneleri yaşayan organizma olarak düşünmek gerekmektedir. Zira isimlerin de kütüphanelerde verilen hizmetler, kullanıcı profili ve kullanım şartlarında meydana gelebilecek değişimler gibi değişmesi her zaman mümkündür.

5. Diğer il veya ilçe halk kütüphanelerine kıyasla avantajlı olduğunuzu düşündüğünüz yanlarınız var mıdır?

Yerel yönetim kütüphanesi olduğumuz için hizmet şartları, sunulacak hizmetlerin çeşitliliği ve kalitesi bakımından il/ilçe halk kütüphanelerine göre daha esnek hareket etme imkânına sahip olduğumuz için avantajlıyız denilebilir.

Personel alımında alternatiflerin olması (şirket personeli, ihtiyaç ölçüsünde yarı zamanlı personel istihdamı, diğer birimlerden-arzu etmediğimiz bir husus olmakla

beraber- başka birimdeki fazla personel geçişleriyle vb.) ve değişken mesai saatlerinden bahsedilebilir.

Yayın ve mal alım kolaylığı (çeşitli harcama kalemleri kullanımındaki esneklik).

6. Kütüphanenizin fiziki olarak geliştirilen hizmetlere uygunluğu konusunda neler söyleyebilirsiniz?

Kıraathanemiz, kütüphane olarak düzenlenen bir mekân olduğu için, etkinlikleri gerçekleştirmek için müstakil bir salonumuzun bulunması, hizmet uygunluğunda sorun yaşanmasının önüne geçmektedir.

7. Diğer kütüphanelerde olmayan ancak sizde olan işlem veya hizmetler hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Aslında bu sorunun cevabı biraz farklı olacak. Zira pek çok kütüphane bizleri örnek alarak kurulup hizmetlerini şekillendirdiklerinden onlarda olup bizde olmayan kalemlerin ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

8. Yeni hizmetler geliştirme ve sunma konusunda kütüphanenize ayrılan bütçeyi yeterli buluyor musunuz?

Kütüphane bütçemiz "Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü", "Destek Hizmetleri Müdürlüğü" ve "Bilgi İşlem Müdürlüğü" bütçelerinden karşılanmaktadır. İhtiyaçlarımızın karşılanması konusunda herhangi bir sıkıntı yaşanmamaktadır.

9. Devletin kütüphaneniz için ayırdığı bütçe ile yetinmeyerek daha farklı bütçe yaratma girişimlerinde bulunur musunuz?

İhtiyaç durumunda düşünülecek bir konu olmakla birlikte elbette gerekli girişimlerde bulunuruz.

10. Size göre kütüphanenizde gerçekleştirdiğiniz en önemli yenilikçi işlemler ve hizmetler nelerdir?

Masa numarası seçerek oturma ve bekleme salonu uygulaması, ücretsiz içecek ve çorba ikramı. 7/24 hizmet.

11. Kullanıcı isteklerini belirlemek üzere sistemli araştırmalar yapıyor musunuz? Yapıyorsanız bunu ne sıklıkla yapıyorsunuz?

Pandemi süreciyle ara verdiğimiz kullanıcıya yönelik memnuniyet ve istekleri konusundaki kısa anket uygulamalarımız olmaktadır. Temizlik, ısı, personel memnuniyeti, kitap talepleri vb. konular hakkındaki şikayet/talep formları bankolar üzerinde bulunmaktadır.

12. Dermeyi kullanıcı odaklı oluşturma konusunda kullanıcı taleplerini dikkate alıyor musunuz?

Elbette talepler dikkate alınmakta, ödünç alınan yayınlar da incelenerek alım tercihlerimiz şekillendirilmektedir.

13. Kütüphanede kültürel etkinlik olarak neler yapılıyor, bu etkinliklerin duyurusu nasıl yapılıyor?

Hali hazırda etkinliklerin planlaması ZKSM (Zeytinburnu Kültür ve Sanat Merkezi) ve Gençlik Merkezi odaklı olmakta, bunlar tarafından düzenlenen yazar/okur buluşmaları kütüphanemizde yapılmaktadır. Ayrıca üniversitelerin BİY bölümleriyle dersler işlenmekte ve mesleki toplantılara ev sahipliği yapılmaktadır. Duyurular sosyal medya hesaplarımızdan yapılmaktadır.

14. Kütüphanenizde engelliler için hizmet veriliyor mu (görme, işitme)? Bu hizmeti yürütecek personel var mı, binanın donanımı bu hizmetler için uygun mu?

Yerel yönetim hizmet planlaması içerisinde engelli bireylerimize yönelik hizmetler belediyemizin bu amaçla hizmet veren AKDEM (Aile Koordinasyon ve Destek Merkezi) tarafından yürütülmektedir. Dolayısıyla ilgili personel de orada istihdam edilmektedir. Binalarımız engelli girişine uygun yapıdadır.

15. Hizmetlerinden dolayı örnek verilen bir kütüphane olmak, hizmet anlayışınızı nasıl etkilemektedir?

Örnek olmak, sorumluluk bilinci ve hizmet kalitesinden ödün vermeden çalışmalarımızı planlamamızda etkili olmaktadır.

16. Ne gibi olumsuz eleştiri ve yaklaşımlarla karşılaşıyorsunuz?

Hizmet verme noktasında olumsuzluk yaşamıyoruz ancak, kullanıcıların mevcut şartlara itirazları sorun teşkil etmektedir.

Örneğin: Kapasitenin artırılması (Bu isteği yapanların tamamına yakını Zeytinburnu dışından gelen kullanıcılarımız),

Çorba çeşitlerini beğenmeme,

Ekstra ikram beklentileri vb.

Az olmakla birlikte kartlı sistemle ilgili şikayetler (bunun sebebinin, ayrıcalıklı olduğunu düşünen bazı bireylerin yer ayırtma işlemi yaptıramamaları olduğunu düşünmekteyiz)

17. Yetersiz olduğunu düşündüğünüz yanlarımız varsa, bu konuda neler söyleyebilirsiniz?

Düzeltililebilecek konular olmakla birlikte çok yoğun, fakat üzerinde durmadığımız birkaç husus var aslında (Tanıtım broşürleri, hatırlatıcı/tanıtıcı materyaller -ayraç, kalem, anahtarlık vs.- medya tanıtımına daha fazla yer vermek).

EK 4: Merkezefendi Millet Kiraathanesine Ait Güncel Fotoğraflar

Resim Ek 1: Kütüphane Giriş

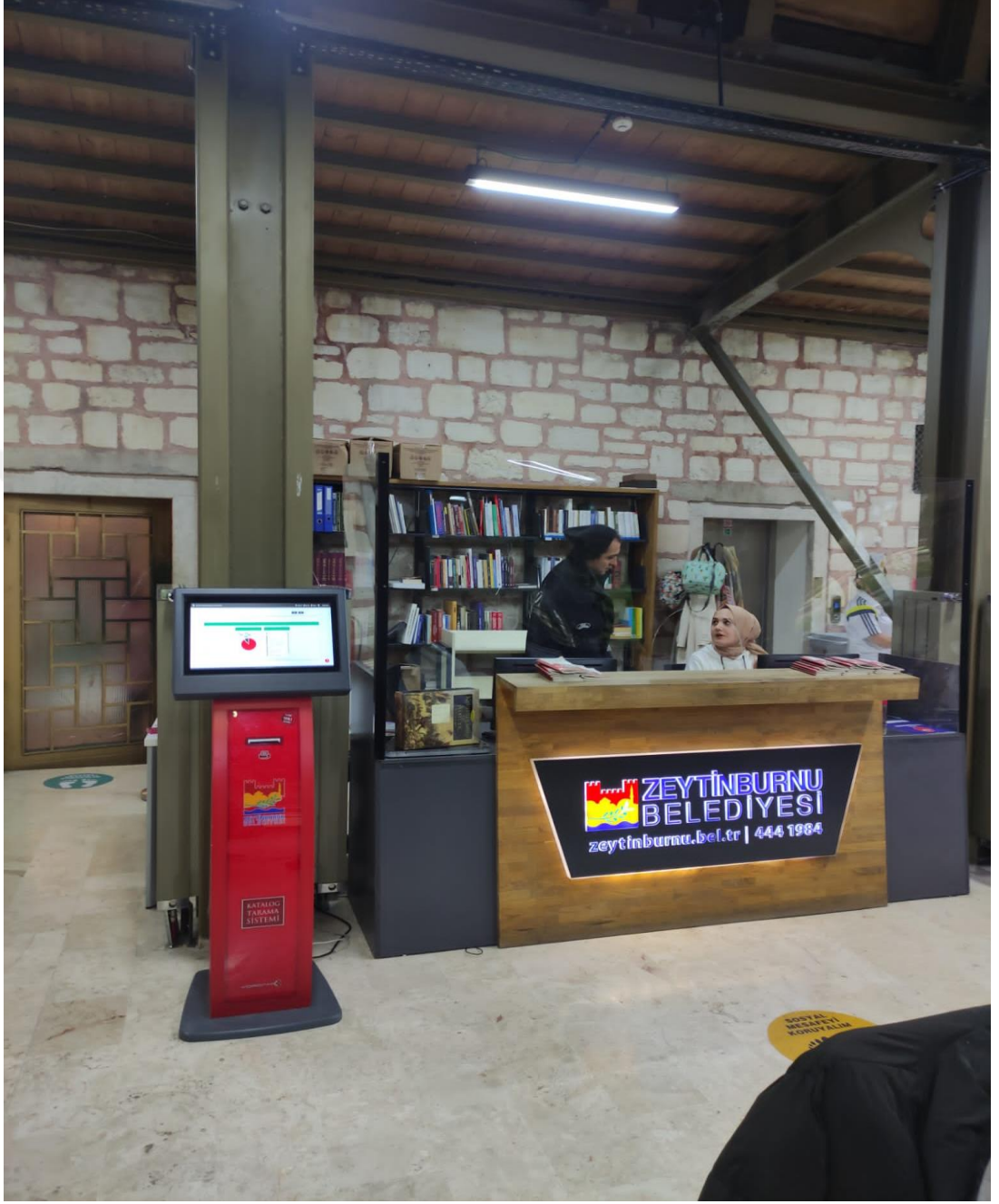
Resim Ek 2: Kütüphane İç Bölüm

Resim Ek 3: İkram Bölümü

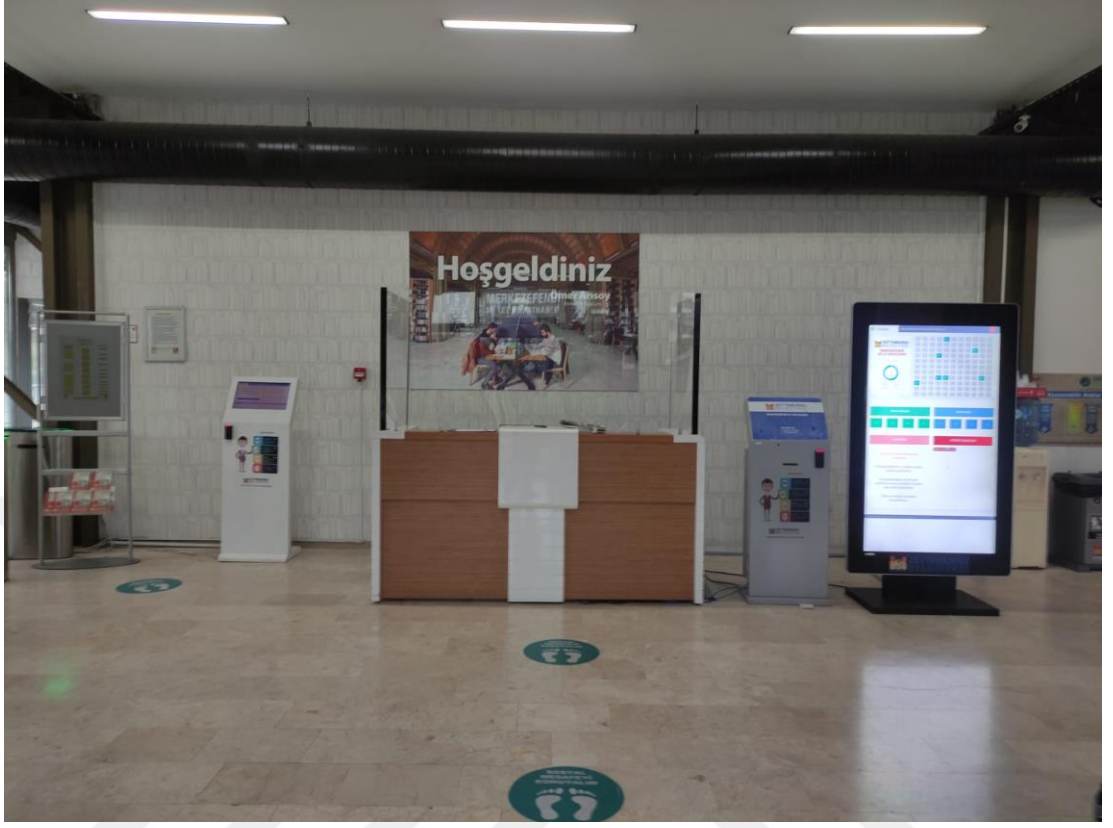
Resim Ek 4: Çok Amaçlı Salon

Resim Ek 5: Danışma

Resim Ek 6: Dinlenme Salonu

Resim Ek 7: Randevu Alanı

Resim Ek 8: Merkezefendi Millet Kiraathanesi Dış Görünüm

Resim Ek 9: Merkezefendi Millet Kiraathanesi Dış Görünüm (Gece)